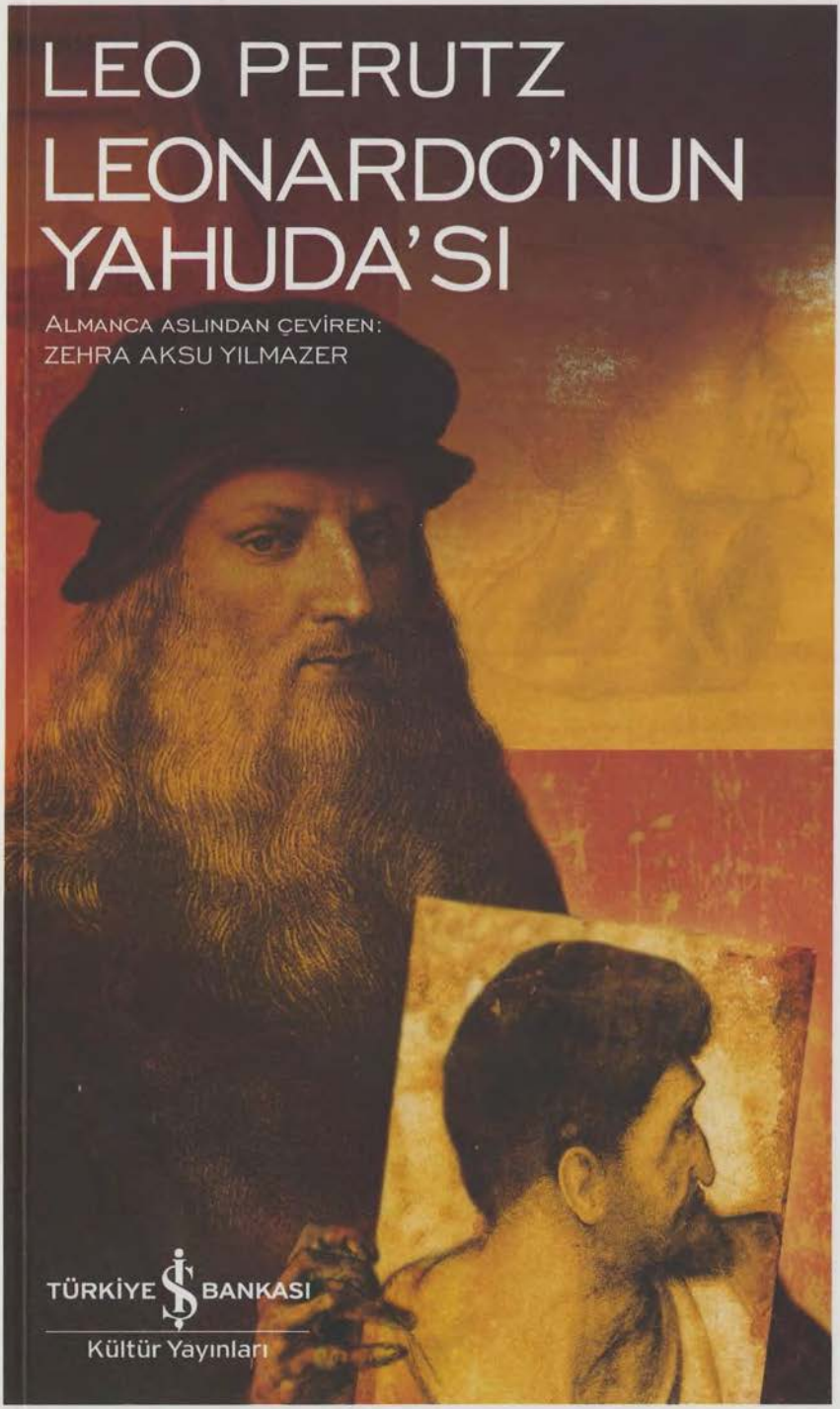
MODERN KLASİKLER Dizisi - 113

LEO PERUTZ
LEONARDO'NUN YAHUDA'SI

ALMANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
ZEHRA AKSU YILMAZER

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 4123

MODERN KLASİKLER DİZİSİ

LEO PERUTZ
LEONARDO'NUN YAHUDA'SI

ÖZGÜN ADI
DER JUDAS DES LEONARDO

COPYRIGHT © PAUL ZSOLNAY VERLAG WIEN 1988 UND 1994

ÇEVİREN
ZEHRA AKSU YILMAZER

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2017
SERTİFİKA NO: 29619

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM ŞUBAT 2018, İSTANBUL

İSBN 978-605-295-378-5 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sok. No: 6 Kat: 3
Bağcılar İstanbul
Tel: (0212) 445 32 38 Fax: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 22749

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Modern
Klasikler
Dizisi - 113

Leo Perutz

Leonardo'nun Yahuda'sı

Almanca aslından
çeviren: Zehra Aksu Yılmazer

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

1

1498 yılının Mart ayında, Lombardiya ovasına şiddetli rüzgâr ve gecikmiş karla karışık sağanak yağmur getiren bir günde, Dominiken Santa Maria delle Grazie manastırının başrahibi, herkesin Moro dediği Dük Ludovico Maria Sforza'ya saygılarını sunmak ve epeydir içine dert olan bir konuda yardım istemek için dükün Milano'daki şatosuna doğru yola koyuldu.

O günlerde Milano dükü, bir zamanlar tüm komşu ülkelerde kargaşa yaratarak düşmanlarını birbirine düşüren, gücüne güç katarak dukalığını savaşlardan uzak tutmayı başaran cesur ve atılgan savaş ve devlet adamı değildi artık. Dükün mutluluğu ve saygınlığı tehdit altındaydı, kendisinin de daima söylediği gibi, mutluluğun bir dirhemi bile on okka bilgelikten daha kıymetlidir bazen. Dükün Papa VI. Alexander'i papazı, Fransa kralını her daim hazır ve nazır ulağı, "Serenissima"yı –Venedik Cumhuriyeti'ni– sırtına semer vurulmuş eşeği, Roma imparatorunu ise en iyi komutanı diye gördüğü günler geride kalmıştı. Fransa Kralı VIII. Charles ölmüş, halefi XII. Louis, Viscontilerden birinin torunu olarak Milano Dukalığı üzerinde hak iddia ediyordu. Roma İmparatoru Maximilian o kadar çok kavgaya bulaşmıştı ki, kendisinin de yardıma ihtiyacı vardı. "Serenissima"ya gelince; onun ne kadar geçimsiz bir komşu olduğu anlaşılmış

ve Moro Venedik'in, şayet dukalığın rakiplerinin saflarına geçmeye kalkışırsa, balığını denizin ancak ta açıklarında avlayabileceğini ve buğdayını ekecek bir adım sağlam toprağının bile kalmayacağını ilan etmişti. Zira Moro'nun gerekirse savaşmak için henüz tonlarca altını vardı.

Moro, Maria delle Grazie manastırının başrahibini eski şatosunda, adını iki duvarını kaplayan fresklerden alan "Tanrılar ve Devler Salonu"nda kabul etti; salonun üçüncü duvarındaki fresk, Viscontilerin zamanından kalma "Hezekiel'in Vizyonu", iyice soluklaşmış renkleri, kısmen dökülmüş boyalarıyla zar zor seçiliyordu. Dük öğleden önceleri devlet işlerinin bir kısmını burada hallederdi. O esnada yalnız kaldığı nadiren görülürdü, zira günün her saatinde etrafında ya da seslenebileceği kadar yakınında aşina yüzler olsun isterdi. Birkaç dakikalığına yalnız kalmak bile onu huzursuz eder, ruhu sıkılırdı, sanki daha şimdiden herkesin onu terk ettiği duygusuna kapılır, kötü bir önseziyle en geniş mekânı bile zindan hücresi gibi daracık bulurdu.

O gün o saatte dükün yanında, şatoya beklenen Napoli Krallığı vekilharcının nasıl karşılanması gerektiğini açıklayan müşavir Simone di Treio vardı. Dükün kaleminden bir kâtip de not alıyordu. Fransız altınını başka her tür paraya tercih ettiği daha o zamanlar bile söylenen başkumandan Da Corte ile hazinedar Landriano bir pencerenin önünde ayakta dikiliyor, seyislerin aşağıdaki eski avluda dolaştırdığı iki atı, irice bir Arap atı ile bir Sicilya atını, atlardan anladıkları belli olan bir yüz ifadesiyle seyrediyorlardı; bu arada dükün başseyisi de atların sahibiyle, Alman bir at taciriyle pazarlık ediyor, Almanın ise başını sallamakla yetindiği görülüyordu. Salonun arkalarında, şömine ateşine yakın bir köşede, duvara resmedilmiş, yanaklarını korkunç derecede şişirmiş ürkütücü Devlerden birinin ayaklarının dibinde, dükün metresi olarak bilinen bir hanım, Lucrezia Crivelli oturuyordu. Yanında, veremli bir maymunun melankolik yüz ifadesine

sahip, sıska saray şairi Bellincioli ile şatoda herkesin "Rezene" dediği lir üstadı Migliorotti vardı. Rezeneyle hazırlanan tatlılar ve leziz yiyeceklerin yemeğin sonunda, herkes çoktan doyduğunda sofraya getirilmesi gibi, dük de lir üstadını ancak her tür sohbetten sıkıldığında yanına çağırırdı. "Rezene" pek az konuşurdu, ağzını açıp da bir şey söylediğinde sözleri kulağa kaba saba ve sıradan gelirdi, ayrıca karga gibi bir sesi vardı, o yüzden susmayı tercih ederdi. Fakat tüm düşünce ve görüşlerini liriyle çok usturuplu ve etkileyici bir biçimde ifade etmesini bilirdi. Nitekim şimdi Moro, manastır başrahibini nazik sözlerle karşılayıp bir koltuğa buyur ederken, "Rezene" de Milano'da herkesin dilinde dolaşan bir şarkıyı kilise koro müziğini andıran törensel ve ağır bir havada çalıp söylemeye başladı; şarkı şu sözlerle başlıyordu:

"Hırsızlar sinsice dolaşır gecede.
Aman dikkat et para kesene!"

Zira manastır başrahibinin dükün cömertliğinden her fırsatta yararlanmayı bir kural haline getirdiğini şatodaki herkes bilirdi; başrahip bir istekte bulunmadan önce genellikle manastırın iki arazisindeki üzüm bağlarının kötü hava koşulları yüzünden bu yıl da iyi ürün vermediğinden, bunun da onu çok zor durumda bıraktığından ya da bırakacağından yakınmaya başlardı.

Dükün metresi şöminenin yanından kalkıp başrahibe doğru ilerlerken başını çevirip "Rezene"ye sitem dolu bir bakış fırlattı. Lucrezia Crivelli dindar yetiştirilmişti, her rahibi ve keşişi Tanrı'nın dünyadaki temsilcisi olarak görmekten vazgeçmişse de, kiliseye akıtılan paranın iyi bir amaca hizmet ettiğini ve bundan büyük fayda sağlanacağını düşünüyordu.

Bu arada başrahip hafif bir inilti**yle** kendini koltuğa bırakmıştı. Sağlığının nasıl olduğunu soran düke birkaç hafta-

dan beri iştahsızlık çektiğinden yakındı; Tanrı şahidiydi ki, iki gündür ağzına bir lokma ekmek ve yarım keklik kanadından başka bir şey koymamıştı. Eğer böyle devam ederse –diye ekledi– hepten kuvvetten düşecekti.

Fakat ne şaşırtıcıydı ki, bu sefer para istemeye gelmemişti, zira muhakkak ki bu yıl da ürün vermeyen bağlara tek kelimeyle bile değinmedi ve lafı hiç dolandırmadan, sağlığının bozulmasının müsebbibi saydığı meseleden söz etmeye başladı.

"Mesele şu İsa ve havarileri," dedi eliyle hava yelpazeleyerek, "yani eğer ortada bir İsa varsa, çünkü hangi havariye ait olduğunu bilmediğim birkaç bacak ve kol dışında bir şey yok henüz. Bıktım artık. Bu adam haddini aştı. Aylarca uğramıyor, nihayet lütfedip gelince de fırçayı eline bile almadan yarım gün boyunca resmin önünde dikiliyor. İnanın bana, sırf beni sinirden öldürmek için başladı bu resme."

"Rezene" tüm bu sözlere yeni bir melodiyle eşlik etmişti; Milano'daki ayaktakımının kötü, uzun ve sıkıcı bir vaazı daha fazla dinlemek istemediğinde söylediği alaycı bir şarkıyı çalıyordu bu kez; şarkının sözleri şöyleydi:

"Hadi! Eve! Tanrı selamıyla!
Söyledikleri tam bir safsata."

"Muhterem peder," diye söze başladı dük, "tam adamını buldunuz, zira ben de arada kaldım; bu insan hakkında şu ya da bu şikâyeti duymadığım tek gün yok, oysa herkesin bildiği gibi, onu kardeşim gibi severim ve sevmekten asla vazgeçmeyeceğim. Sanatlarının çoğunda bir durgunluk dönemine girmişe benziyor ve kendini, bilmiyorum, belki inat için, belki de gerçek bir coşkuyla, deneylere ve matematiğe verdiğinden beri ondan küçük, sevimli bir Meryem bile bekleyemiyorsunuz. Bu, diyor, Salai'nin meselesi; Salai geçen yıla kadar boyalarını hazırlayan öğrencisi."

"Bence," diye lafa karıştı şair Bellincioli, "bilhassa bugünlerde resmin sorunlarıyla her zamankinden daha fazla ilgileniyor. Daha dün benimle o kendine özgü coşkusuyla konuşurken, ressam gözünün hâkim olması gereken on üstün beceriden söz ederek şunları saydı: gölge ve ışık, kontur ve renk, figür ve arkaplan, uzaklık ve yakınlık, hareket ve durağanlık. Sonra çok ciddi bir yüz ifadesiyle resim sanatının hekimlerin sanatından üstün tutulması gerektiğini, çünkü resmin çoktan ölmüş olanları canlandırdığını, henüz yaşayanları ise ölümün elinden kurtardığını söyledi. Sanatından kuşku duyan biri böyle konuşmaz."

Tüm dikkatini avludaki iki ata vermekten kısa bir süreliğine vazgeçen Başkumandan Da Corte, "Hayalperest ve masalcı olup çıktı," dedi. "Sığ ya da derin nehirler için tasarladığı taşınabilir köprülerini kâğıt üzerinden başka bir yerde görebileceğimi sanmıyorum. Çok büyük işlere kalkışıyor ama hiçbirinin sonunu getirmiyor."

"Sizin durgunluk dediğiniz şeyin nedeni, aziz efendim," diyerek düke döndü hazinedar Landriano, "hata yapmaktan korkması belki de. Bilgisi arttıkça, hünerleri olgunlaştıkça bu korkusu da yıldan yıla artıyor. Eskisi gibi güzel eserler yaratabilmek için sanatının ve bilgisinin birazını unutsa keşke."

"Olabilir," dedi manastır başrahibi sıkılmış bir yüz ifadesiyle. "Ama bir yemekhanede günahların kefareti ödenmez, yemek yenir. Oraya kurulmuş iskelenin, uzatılan kalasların, bir iki fırça darbesinden başka bir şey görülmeyen duvarın görüntüsüne, hele hele mütemadiyen duyduğum o sıva, ketentohumu yağı, cila ve boya kokusuna dayanamıyorum artık. Üstüne üstlük günde altı kere yaş odun yakması, kesif dumanın gözümüzü yaşartması ve söylediğine göre, bunu sırf dumanın uzaktan bakıldığında hangi renkte göründüğünü anlamak için yapması... Bunun 'Son Akşam Yemeği'yle ne ilgisi olduğunu söyleyin bana."

"Üstat Leonardo'nun," dedi dük, "çalışmasına ara vermesinin nedenleri hakkında üç dört görüş dinledik, şimdi ona da söz hakkı tanımamız gerekir. Şu anda şatoda. Fakat size tavsiyem muhterem peder, onunla yumuşak bir dille konuşmanız, çünkü ona hiçbir şeyi zorla yaptıramazsınız."

Sonra kâtibine Üstat Leonardo'yu çağırmasını emretti.

Kâtip, ressamı yağmurun altında başı açık, eski avlunun bir köşesine büzülmüş halde buldu; dizlerinin üzerinde, iri Arap atının hareketlerini ve uzattığı arka bacağının ölçülerini çizdiği bir eskiz defteri vardı. Meseleyi ve Santa Maria delle Grazie manastırı başrahibinin dükün yanında olduğunu öğrenince eskiz defterini kapattı, tek söz etmeden dalgın dalgın kâtibin peşinden giderek avluyu geçip merdivenleri çıktı. Salonun kapısının önünde durup at bacağı çizimine bir iki çizgi daha ekledi. Sonra içeri girdi; hâlâ o kadar dalgındı ki, düke ve başrahibe saygılarını sunmadan önce "Rezene"-yi selamlamaya yeltendi, salonda bulunan diğer kişileri hiç fark etmemişe benziyordu.

"Üstat Leonardo, muhterem pederin günün bu erken saatinde bizim için bir sürpriz olan nazik ziyaretinin nedeni sizsiniz," dedi dük; onun tarzını bilen herkes bu sözlerle Üstat Leonardo'dan ziyade başrahibe serzenişte bulunduğunu hemen anlardı, zira Moro sürprizleri sevmez, habersiz ziyaretçileri asla hoş karşılamazdı.

"Sıhhatime hiç iyi gelmeyen bu kötü havaya rağmen," diye söze başladı Santa Maria delle Grazie manastırı başrahibi, "buraya geldim, çünkü manastırımızın hamisi dük hazretlerinin önünde bana hesap vermenizi istiyorum Üstat Leonardo; kutsal kilise size benim aracılığımla becerinizi kanıtlama fırsatını verdi, siz de bana Tanrı'nın yardımıyla tüm Lombardiya'da eşi benzeri görülmemiş bir eser yaratacağınıza söz verdiniz ve bana bu sözü verdiğinize dair size iki üç değil, yüz şahit gösterebilirim. Oysa yine aylar geçti ve siz resim üzerinde hiç çalışmadınız; evet, şimdiye kadar doğru dürüst hiçbir şey yapmadınız."

"Muhterem peder, sözleriniz beni çok şaşırttı," dedi Üstat Leonardo, "çünkü ben bu 'Son Akşam Yemeği' üzerinde o kadar yoğun çalışıyorum ki, yemek yemeyi ve uyumayı bile unuttum!"

"Bunu söylemeye nasıl cüret edersiniz!" diye bağırdı başrahip öfkeden kıpkırmızı kesilerek. "Ben günde üç kere yemekhaneye gidiyorum ve şayet lütfedip de uğramışsanız, sizi boş boş havaya bakarken görüyorum. Siz buna çalışmak mı diyorsunuz! Beni koyun gibi kandırabileceğinizi mi sanıyorsunuz?"

"Kafamın içinde," diye kararlılıkla devam etti Üstat Leonardo, "hiç durmadan üzerinde çalıştığım bu eseri, yakında sizi memnun edecek ve nelere kadir olduğumu benden sonrakilere de gösterecek kadar ilerlettim. Bir de şu mesele olmasa, yani o havarinin başı..."

"Sen ve havarilerin!" diye öfkeyle sözünü kesti başrahip. "Karşı tarafta, 'Çarmıha Geriliş'in olduğu güney duvarında da bir sürü havari var ama Montorfano daha bir yıl bile geçmeden çalışmasını tamamladı."

Milanolu sanatçılar arasında, eserleriyle şehri pek gururlandırmayan bir ressam olarak tanınan Montorfano'nun adı geçer geçmez "Rezene"nin lirinden kulağı tırmalayan bir iki tını yükseldi ve müşavir Di Treio bir adım öne çıkarak büyük bir nezaketle, biraz da hoşgörüyle Montorfano gibilerinden her köşe başında onlarca bulunabildiğini söyledi.

"Geçimini duvarları karalamakla sağlıyor," dedi şair Bellincioli omuz silkerek. "Boyalarını hazırlayan oğlanlar bu 'Çarmıha Geriliş' sahnesine kahkahalarla gülüyor."

Bir kere bir kanaate vardıktan sonra bunu inatla savunan başrahip, "Bence gayet iyi bir çalışma," dedi. "Ne olursa olsun tamamlanmış bir eser. Benim bu Montorfano'nun en beğendiğim yanı, bir resmin yüzeyine, arkaplandan öne çıkan görkemli bir boyut katmayı bilmesi, nitekim bunu bu eserde de başardı."

"Ama çarmıha gerilen Efendimizin yerine bir ceviz çuvalı resmetmiş, o başka," dedi Bellincioli.

"Ya siz Üstat Leonardo? Bu 'Çarmıha Geriliş' hakkında siz ne düşünüyorsunuz?" diye sordu dükün meteresi; bir sürü sanatın ustasını biraz mahcup görmek istiyordu, zira Üstat Leonardo başka sanatçıların, özellikle de beğenmediklerinin işleri hakkında yargıda bulunmaktan hoşlanmazdı. Nitekim aynen beklediği gibi, Üstat Leonardo bilhassa da başrahibin yanında uygunsuz bulduğu bu soruyu geçiştirmeye çalıştı.

"Aziz hanımefendi, hiç şüphesiz sizin görüşünüz benimkinden daha değerlidir," dedi gülümseyerek ve konuyu kapatmak ister gibi elini salladı.

"Daha neler! Kaçmak yok! Biz sizin görüşünüzü duymak istiyoruz!" diye haykırdı Moro neşe ve heyecanla.

Üstat Leonardo bir süre düşündükten sonra, "Resim sanatının," diye söze başladı, "kuşaktan kuşağa bozulduğunu sık sık düşünürüm, çünkü ressamlar sadece daha önceki eserlerden yola çıkarlarsa, yani doğadaki şeylerden öğrenmezler ve öğrendiklerini..."

"Konuyu saptırmayın!" diye sözünü kesti başrahip. "Şu 'Çarmıha Geriliş' hakkında söyleyeceklerinizi duymak istiyoruz."

"Tanrı'yı yücelten bir eser," dedi Üstat Leonardo, söylediği her sözü tartarak. "Ve bu esere ne zaman baksam, ıstırap içindeki Mesih'in çektiği tüm çileleri hissedebiliyorum..."

"Rezene"nin lirinden, kısa, taşkın bir kahkaha olarak yorumlanabilecek neşeli sesler yükseldi.

"Son derece gerçekçi tasvir edilmiş," diye devam etti Üstat Leonardo. "Giovanni Montorfano hakkında söyleyebileceğim bir şey de, tavşanı ya da sülünü parçalarına ayırmakta çok usta olduğu; ellerinin ne kadar hünerli olduğu buradan bile anlaşılabilir."

Lirin sesleri neşeyle takla attı ve saray efradının kısık sesli gülüşmeleri sürerken, hiddet içindeki başrahibin sesi duyuldu.

"Herkes biliyor, Üstat Leonardo, Milano'daki en sivri dilin sizinki olduğunu herkes biliyor," diye bağırdı, "şimdiye kadar sizinle iş yapan herkes zararlı çıktı, bıktı usandı. San Donato'nun zavallı keşişleri yıllardan beri yakınıp duruyor. Keşke onları dinleseydim."

"Sözünü ettiğiniz eser," dedi Üstat Leonardo sakince, "San Donato keşişlerinin siparişi üzerine başladığım ama Magnifico benden yardımlarını esirgemediği için tamamlayamadığım 'Çobanların Tapınması'."

"Bu eser 'Tapınma' mıydı, ayrıca Magnifico'nun meseleyle ne ilgisi vardı, bilmiyorum," dedi başrahip. "Tek bildiğim, keşişlerin sizin yüzünüzden zarara uğradığı. Ama sözlerinizden anlaşıldığı kadarıyla, bu iş için iki kere ücret aldınız, hem keşişlerden hem de Magnifico'dan; sonunda her iki taraf da bu işten zararlı çıktı."

"Bence Üstat'ın sözlerinde bir hikâye saklı," dedi dük, "yoksa Leonardomu yanlış mı tanıdım? Dediği gibi mi Üstat Leonardo? Anlatın hadi."

"Bu öyle kısaca anlatılacak bir hikâye değil," dedi Üstat Leonardo, "ama yine de dinlemek isterseniz aziz efendim, biraz önce muhterem başrahibin bana hatırlattığı gibi, öncelikle söylemek isterim ki bundan on dört yıl önce Magdalena gününde Floransa'daki San Donato keşişleriyle bir anlaşma yaptığım ve onlara bir vaatte bulun..."

"Zaten hep büyük vaatlerde bulunursunuz," diye araya girdi başrahip.

"...onlara kiliselerindeki ana sunağa çobanların ve kralların tapınmasını resmedeceğimi vaat ettim. Nitekim aynı gün keşişler bana ilk ödeme olarak bir kova kırmızı şarap verdiler ve hemen çalışmaya başladım. Fakat çok geçmeden anladım ki, çobanların ve içlerinden birine Magnifico'nun yüz hatlarını vermeyi düşündüğüm kralların tasviri çok fazla

çaba göstermeyi ve düşünmeyi gerektirmiyordu. Bana öyle geldi ki işin asıl önemli kısmı, o gece cümle âlemin selamet haberini nasıl aldığını tasvir edebilmekti; zanaatkârlara, meclis azalarına, köylülere, seyyar satıcı kadınlara, berberlere, arabacılara, hamallara ve çöpçülere verilir bu haber ve biri meyhanelere, evlere, avlulara, sokaklara, insanların bir arada oturduğu ya da durduğu her yere koşup haberi ulaştırır, o gece Mesih'in doğduğu sağırın kulağına bile haykırılır."

"Rezene" bu son sözlere, dağlık bölgelerdeki çiftçilerin Noel gecesi karlı yollarda ayine giderken söylediği şarkılar kadar sade ve dindar bir melodiyle eşlik etmişti. Üstat Leonardo bir an durdu, sustuğu için devamı gelen ve bir coşku seline dönüşen bu melodiye kulak kabarttı, melodi hafif bir sevinç nidasıyla sona erene kadar durup dinledi. Sonra devam etti:

"Selamet mesajını alan bu sağırın yüzündeki ifadenin nasıl değiştiğini gözlemlemenin, kendisiyle ilgisi olmayan olaylar karşısındaki duygusuz umursamazlığının yerini önce nedenini bilmediği bir huzursuzluğa, sonra anlayamamanın verdiği sıkıntıya, ardından da ona zarar verebilecek bir şeyler olabileceği korkusuna bıraktığını izlemenin çok önemli olduğunu düşündüm. Sonra öyle bir an gelir ki, kendisinin de selamete kavuşacağını kavramaktan ziyade sezer ama sevinci ve heyecanı henüz yüzüne yansımamıştır, önce sadece sabırsızlık görülür bu yüzde, çünkü her şeyi bir an önce öğrenmek ister. Fakat tüm bunları defterime çizebilmem için bir sağırla bir süre vakit geçirmem gerekiyordu. Ama öyle birini bulamadım."

"Tamamdır artık," diyen Da Corte'nin sesi duyuldu pencerenin önünden. "Anlaştılar. Alman başını evet anlamında salladı."

"Henüz değil. Anlaşmalarına daha çok var," diye itiraz etti Landriano. "Baksanıza, başseyis onu hâlâ ikna etmeye çalışıyor. Mesele para olduğunda katır gibi inatçıdır bu Al-

manlar. Hiçbir yere varamazsın, bir Yahudiyle anlaşmak bile daha kolaydır."

Sonra yine bir sessizlik oldu. İki adam at pazarlığını izlemeye devam etti. Başrahibin koltuğunda sakin ve düzenli nefes aldığı duyulabiliyordu. Crivelli, meyve tabağını getirdikten sonra yine sessizce uzaklaşmaya hazırlanan hizmetkârı eliyle yanına çağırdı ve oğlan çocuğunu andıran hizmetkârın kulağına, sönmeye yüz tutan şömineyle ilgilenmesini fısıldadı.

"Floransa'da sağır bulamadım," diye sözlerine devam etti Üstat Leonardo. "Gerçekten de o sırada şehirde, gözlemlerimde işime yarayacak kadar sağır tek bir insan yoktu sanki. Her gün pazarlara gidiyor, satıcılara ya da alıcılara böyle biri var mı diye soruyordum; hizmetkârımı civardaki köylere gönderiyordum; akşamları döndüğünde körlerden, felçlilerden, her nevi sakattan bahsediyordu ama bir sağıra rastlamamıştı. Fakat bir gün pazardan döndüğümde evde beni bekleyen biri vardı, adam duvar gibi sağırdı. Floransa'ya geri dönmüş bir sürgündü. Sokaklarda başıboş dolaşırken muhafızların eline düşmüş, Lorenzo, yani Magnifico da cezasını vermek ve güya bana bir iyilikte bulunmak için onu sağırlaştırmıştı. Düşünsenize efendiler! En yüce akıl tarafından küçücük bir yere yerleştirilen, kâinatın bin bir çeşit sesini ve tınısını algılayıp hangi türden olursa olsun onları aynı sadakatle veren bu anlamlı araç, bu hassas araç kaba bir el tarafından tahrip edilmişti; hem de benim yüzümden. Bu resme artık devam edemeyeceğimi ve bana böyle bir lütufta bulunan bir şehirde daha fazla kalamayacağımı anlayın lütfen efendiler. San Donato keşişlerinin bir kova kırmızı şarap, ayrıca boya, yağ ve üstübeç alınam için verdikleri para yüzünden zarara uğradıkları doğru, ama o sürgünün şu sefil 'Kralların Tapınması' yüzünden, Tanrı'ya inanan ama onun mucizevi eserlerini hiçe sayanlar yüzünden uğradığı kaybın yanında nedir ki bu."

Salonu kaplayan sessizlikte, engebeli yollardaki yolculuğundan, bütün bu konuşmalardan bitap düşen ve dinlemek zorunda kaldığı her tür hikâye onu çabucak yorduğundan koltuğunda uyuyakalan başrahibin nefes alıp verişi duyuluyordu. Uyku yüz hatlarını yumuşatmış, munisleştirmişti; alnına düşen ince beyaz perçemiyle yüzü, dünya meselelerinden elini ayağını çekmiş, son derece huzurlu bir yaşlı adamın yüzüydü, yani Üstat Leonardo'yla tartışmasını, önceki iğneli konuşmalarına ve öfke patlamalarına nazaran uyurken daha başarılı yürütüyordu.

"Üstat Leonardo," dedi dük kısa bir suskunluktan sonra, "bu harikulade 'Tapınma'yı nasıl tasvir etmeyi düşündüğünüzü çok etkileyici bir dille gözümüzde canlandırdınız; o zamanki çabalarınızın, hüzünlü de olsa sizin ağzınızdan dinlemekten zevk aldığımız bu küçük öyküden başka bir ürün vermemiş olması çok üzücü. Fakat şuradaki yaşlı adamın ancak sanatınıza ve şahsınıza beslediği büyük sevgiden kaynaklanabilecek bir sabırsızlıkla bitirmenizi beklediği 'Son Akşam Yemeği'ni tamamlamamakta neden bu kadar kararlı olduğunuzu hâlâ açıklamadınız."

"Çünkü en önemli şeyi, yani Yahuda'nın başını henüz hiçbir yerde göremedim," diye cevap verdi Üstat Leonardo. "Yanlış anlamayın efendiler, benim aradığım herhangi bir sahtekâr ya da kötü insan değil, hayır, ben Milano'daki en kötü insanı bulmak istiyorum, Yahuda'ya yüz hatlarını verebilmek için peşindeyim onun; gece gündüz her yerde onu arıyorum, sokaklarda, meyhanelerde, pazarlarda, hatta sizin şatonuzda yüce efendim; onu bulmadan çalışmaya devam edemem. Yahuda'yı izleyiciye arkasını dönmüş vaziyette de tasvir edebilirim tabii, ama bu benim şerefime leke sürer. Bana Yahuda'yı verin yüce efendim, o zaman işe nasıl dört elle sarıldığını göreceksiniz."

Müşavir Di Treio mütevazı ve saygılı bir tavırla itiraz etti: "Fakat daha geçen gün Milano'daki en kötü kalpli insanı

köklü bir aileden gelen bir Floransalının şahsında bulduğunuzu, bu zengin adamın kendi kızını gece yarılarına kadar yün eğirmeye mecbur bıraktığını, ona karnını doyuracak kadar yemek bile vermediğini söylememiş miydiniz? Geçenlerde kızcağıza pazarda rastladım, para bulmak için birkaç elbisesinden birini satmaya çalışıyordu."

"Tefecilik yapan Bernardo Boccetta adındaki bu adam hakkında yanılmışım," dedi Üstat Leonardo biraz da üzüntülü bir sesle. "Zavallı bir cimriden başka bir şey değil o. Evinde kedi beslememek için fareleri çivili sopayla kovalıyor. Bu adam otuz gümüş parayı cebine atar, İsa'ya ihanet etmezdi. Hayır, Yahuda'nın günahı cimrilik değildi, Getsemani bahçesinde Efendimizi öpmesinin nedeni para hırsı değildi."

"Nedeni," dedi Bellincioli, "insanlık dışı bir kıskançlık ve kötü kalplilikti."

"Hayır," diye itiraz etti Üstat Leonardo. "Yoksa İsa onun kıskançlığını ve fesatlığını affederdi. Bunlar insanın doğasında vardır. Kendinden aşağı olanların kıskançlığını ve fesatlığını hissetmeyen büyük bir adam var mıdır ki? Zaten bu 'Son Akşam Yemeği'nde ben Mesih'i kıskançlık ve fesatlık da dahil dünyadaki tüm günahların bedelini kendini feda ederek ödeme arzusuyla dolup taşan biri olarak tasvir etmek istiyorum. Fakat İsa, Yahuda'nın günahını affetmedi."

"Yahuda iyiliği bilmesine rağmen kötülüğün peşinden gittiği için mi?" diye sordu Moro.

"Hayır," dedi Üstat Leonardo. "Bu dünyada zaman zaman ihanet ve kötülük etmeden ayakta kalarak eserine hizmet edebilen kim var ki!"

Dük bu cüretkâr sözlere bir cevap veremeden kapıda başseyis göründü; Alman at taciriyle Arap ve Sicilya atlarının fiyatında anlaştığı yüzündeki ifadeden belliydi. Dük, artık kendi malı sayılan iki ata bir kez daha göz atmak isteyince, şato efradı onunla birlikte aşağıya, avluya indi.

Üstat Leonardo büyük "Tanrılar ve Devler Salonu"nda bir anda yalnız kalmıştı; başrahip koltuğunda uyuyor, hizmetkâr hâlâ şöminenin ateşini besliyordu. Üstat Leonardo sanki bu anı beklemiş gibi kuşağının altından küçük bir defter çıkardı ve başrahibin onu azarlarken takındığı yüz ifadesini ve tavırlarını hatırlamaya çalışarak, kısmen eskizlerle kaplı bir sayfanın üzerine sağdan sola doğru şu cümleleri yazdı:

"Petrus, öfkeli havari: Sol kolunu, kıvrık parmakları omuz hizasına gelene kadar kaldır. Kaşları düşük ve çatık olsun, dişlerini sıksın, ağzının kenarları bir yay gibi kıvrılsın. En doğrusu bu. Boynu kırış kırış olsun."

Küçük defteri yine kuşağının altına soktu ve başını kaldırınca, taş çatlasa on yedi yaşında olan hizmetkârı gördü; delikanlı elinde bir odun parçasıyla şöminenin yanında durmuş, beklenti, heyecan ve kararsızlık dolu bir yüz ifadesiyle ona bakıyordu. Üstat Leonardo onu eliyle yanına çağırdı.

"Sanki," dedi, "bana bir şey söylemek istiyorsun da, konuşamazsan çatlayacak gibisin."

Delikanlı başını salladı ve derin bir nefes aldı.

"Buna haddim olmadığını biliyorum elbette," dedi. "Şimdiye kadar size küçücük bir hizmette bulunma fırsatım da olmadı, ama biraz önce şu Boccetta'dan söz edildiğini duyunca..."

"Adın ne, delikanlı?" diye sözünü kesti Üstat Leonardo. "Adım Girolamo, burada bana Giomino derler; brokar kumaş dokumacısı Ceppo'nun oğluyum. Babamı siz de tanırdınız, atölyesi balık pazarında, bugün de hâlâ aynı yerdeki berber dükkânının yanındaydı; sizi orada iki üç kez görmüştüm."

"Hayatta değil mi artık?" diye sordu Üstat Leonardo.

"Hayır," dedi delikanlı ve hâlâ elinde tuttuğu odun parçasına baktı; kısa bir sessizlikten sonra ekledi:

"Canına kıydı, Tanrı onu affedecektir. Hastaydı ve talihsizlikler peşini bırakmıyordu, elinde avucunda kalan son üç kuruşu da sözü edilen şu Boccetta aldı. Boccetta'nın sadece cimri olduğunu söylediniz, ama inanın bana, o aynı zamanda sahtekârın teki, utanç nedir bilmeyen biri; onun hakkında o kadar çok şey anlatabilirim ki, ben anlatırken şuradaki ateş söner gider, ama bir Yahuda?.. Hayır, bir Yahuda değil o, nasıl Yahuda olsun ki, dünya üzerinde sevdiği tek bir insan yok."

"Sırrı ve Yahuda'nın günahını biliyor musun sen? İsa'ya neden ihanet ettiğini?" diye sordu Üstat Leonardo.

"İsa'ya onu sevdiğini anladığı için ihanet etti," diye cevap verdi delikanlı. "Onu çok fazla sevmek zorunda kalacağını anladı ve kibri buna izin vermedi."

"Evet. Yahuda'nın günahı, kendi sevgisine ihanet edecek kadar kibirli olmasıydı," dedi Üstat Leonardo.

Delikanlının yüzüne dikkatle baktı, hatlarında kaydetmeye değecek bir şeyler arıyormuş gibiydi. Sonra elindeki odun parçasını alıp inceledi.

"Kızılağaç odunu bu," dedi, "iyi odundur ama pek iyi yanmaz. Ladin de farklı değildir. Ateşi meşe kütükleriyle beslemek gerekir, meşeden iyi köz olur."

Hâlâ Yahuda'yı düşünen delikanlı, "Cehennem ateşinden mi söz ediyorsunuz?" diye endişeyle sordu; tüm sanatlardan ve bilim dallarından anlayan, hatta dükün şatosunun mutfağı için kendi kendine dönen bir mangal şişi bile tasarlayan Üstat Leonardo'nun şimdi de cehennemin tesisatına el attığını duysa çok da şaşırmazdı.

"Hayır, yaptığım ergitme fırınından söz ediyorum," dedi Üstat Leonardo ve kapıya yöneldi.

Alman at taciri hâlâ aşağıda, eski avludaydı. Elinde deri bir kese vardı, zira paranın bir kısmı için senet verilmiş, seksen dukasını da nakit olarak almıştı. Olağanüstü yakışıklı,

kırk yaşlarında, uzun boylu bir adamdı; gözleri ışıl ışıldı, koyu sakalı Levanten tarzında kesilmişti. Keyfi yerindeydi, Tanrı'nın yarattığı bu dünyadan memnundu, zira iki atı da kafasında belirlediği fiyata satmıştı.

Görünüşüyle insanda saygı, hatta korku uyandıran bir adamın avluyu geçerek kendine doğru geldiğini görünce, onu dükün gönderdiğini ve belki de atlarla ilgili bir sorun çıktığını düşündü önce. Fakat sonra adamın belli bir amaç gütmeksizin derin düşünceler içinde yürüyüp gittiğini gördü. Ona yol açmak için bir adım geri çekilirken, bir yandan da para kesesini pelerininin cebine tıkmaya çalışan tacir, bir açıklama dinlemeye ve gerekirse tanışmaya hazır bir adamın soran gözleri ve şaşırmış yüz ifadesiyle biraz geriye attı başını.

Fakat 'Son Akşam Yemeği'nin Yahuda'sını düşünen Üstat Leonardo ona bakmadı bile.

2

Dükün şatosunun avlusunda Floransalı Üstat Leonardo'yla bir an karşılaşan at tacirinin adı Joachim Behaim'di. Doğma büyüme Bohemyalıydı ama kendini Alman olarak tanıtmayı tercih ediyordu, zira gittiği ülkelerde bu sayede daha fazla itibar görüyordu. İki atını satmak için Doğu Akdeniz kıyılarından gelmişti Milano'ya; olağanüstü güzellikteki atları o kadar soyluydu ki, bu atların ancak bir dükün harasına yakışacağını düşünüyordu ve eğer Moro'nun başseyisiyle fiyat konusunda anlaşamasaydı, şansını Mantua, Ferrara ya da Urbino saraylarında deneyecekti. Ama şimdi, yemleri ve bakımları ona her gün epeyi pahalıya mal olan bu iki atın sıkıntısından kurtulduğuna ve parayı da aldığına göre, işlerini halletmek için artık Venedik'e dönebilirdi. Çünkü Doğu Akdeniz ülkelerinden uygun fiyata satın aldığı her şeyin ticaretini yapıyordu. Nitekim Venedik'te depolara koyduğu en kalitesinden yün ve Kıbrıs ipeğinden kumaş ve battaniyelerin değeri sekiz yüz Venedik altınından fazlaydı; eğer zarar etmek istemiyorsa, Doğu Akdeniz kıyılarından aldığı bu ve başka malların fiyatlarının yükselişini ve düşüşünü büyük bir dikkatle takip etmesi, malını piyasaya süreceği doğru anı kollaması gerekiyordu. Yine de Milano'dan ayrılmaya bir türlü karar veremiyordu. Ama ayrılamamasının nedeni bu şehirdeki hayatın ona çok cazip gelmesi değildi.

Elbette o dönemde şehrin evleri ve saraylarında İtalya'nın en soylu, en kültürlü kişileri toplanmıştı ve ayakkabı tamircisinden düke kadar Milano'daki herkes büyük bir coşkuyla şiir yazıyor, yorum yapıyor, tartışıyor, resim çiziyor, şarkı söylüyor, keman ya da lir çalıyordu; bu sanatların hiçbirinden anlamayanlar ise en azından Dante'sini açıp okuyordu. Fakat dünyaca ünlü bu şehrin diğer şehirlerden daha büyük bir anlamı yoktu Joachim Behaim için, zira kârlı alışveriş yapabildiği, akşamları eğlenceli bir mecliste iki ölçü iyi Kıbrıs ya da Hippokras şarabını kazıklanmadan içebildiği her yerde kendini yerinde yurdunda hissederdi. Milano'da kalmıştı, çünkü birkaç gün önce rastladığı bir kız, görünüşü, yürüyüşü, hali tavrıyla, ona fırlattığı bir bakış, armağan ettiği bir tebessümle aklını başından almış, onu o kadar etkilemişti ki, gece gündüz kızı düşünmeden duramıyordu. Ve her âşık gibi o da, tüm dünyayı dolaşsa da, daha güzel, daha hoş bir kız göremeyeceğinden emindi.

Fakat kızdan büyülendiğini ve Milano'da sırf onu yeniden görme ve onunla tanışma arzusuyla kaldığını itiraf etmek onun dik başlı doğasıyla çelişiyordu. Yurdunda ve yabancı diyarlarda karşılaştığı, ona gelip geçici zevkler bahşeden kadınları ve kızları bir saatliğine hoşça vakit geçirilen mahluklar olarak görmüştü hep. Hiçbirine sevgi duymamıştı. Bu kez ciddi ciddi âşık olduğunu elbette ki itiraf edemezdi. Milano'da sırf bu kız yüzünden kalmadığını söylüyordu kendine, bunu düşünmek bile gülünçtü, ne kızıydı canım, bu şehirde eskiden beri alacaklı olduğu birinden borcunu tahsil etmeyi ne zamandır düşünüyordu zaten ve adamı onca yıl sıkıştırıp borcunu göndermesini boşuna bekledikten sonra şimdi parasını alma fırsatını kaçıramazdı, bu haklı talepten, gün gibi aşikâr hakkından vazgeçecek biri değildi o, hakkını alması şarttı. Bütün bunları kendine o kadar çok tekrar etti ki, sonunda sırf bu borç meselesi yüzünden Milano'da kaldığına inandı.

Onu böylesine huzursuz ettiğinin farkında bile olmayan Milanolu genç kızla meyve sebze pazarının yanındaki Aziz Yakup Sokağı'nda, Ave Maria duası saatinde karşılaşmıştı. Bu sokak günün o saatinde iyice kalabalıklaşıyordu, çünkü pazarda şalgam, lahana, elma, incir ya da zeytin satın almak için gelip geçenlere, civardaki kiliselerdeki ayinlerden çıkanlar da ekleniyordu. İlk başta kızı fark etmemişti, hatta belki de ona dikkat etmeden yanından geçip gidecekti, zira kız edep gereği başını önüne eğmiş, kendisiyse atları nasıl satacağını düşünüyordu. Sonra pazarın oradan gelen bir şarkı duydu ve o tarafa bakınca, pazarın gürültüsünün ve keşmekeşinin ortasında, üzüm sepetlerinin, sebze arabalarının, anıran eşeklerin, küfreden hamalların, dalaşan köylülerin, pazarlık eden kadınların ve ava çıkmış kedilerin arasında bir lahana fıçısının üzerinde durup sanki meydanda kendisinden başka kimse yokmuş ve çıt çıkmıyormuş gibi etrafa hiç aldırmadan güzel sesiyle şarkı söyleyen, bir yandan da bir lirin tellerine dokunuyormuş gibi parmaklarını oynatan bir adam gördü. Joachim Behaim elinde olmadan güldü, sonra tuhaf şarkıcının yüzünde bir beklenti ifadesiyle onun, Joachim Behaim'in olduğu tarafa baktığını fark edince dönüp etrafına bakındı ve kızı gördü.

Şarkının sadece kıza söylendiğini derhal anladı. Kız durmuş, gülümsüyordu. Değişik bir gülümsemeydi bu, bir sürü anlam taşıyordu: Bir farkına varma ve selamlama, bir mahcubiyet, biraz da sevinç, keyif ve minnet gibi bir şeyler. Kız lahana fıçısının üzerindeki şarkıcıyı başıyla hafifçe selamladı. Sonra hâlâ gülümseyerek arkasına döndü ve büyülenmiş gibi duran, alevlenen bir tutkunun itirafı gözlerinden okunan Joachim Behaim'i gördü. Yüzünden henüz silinmemiş tebessümü ona bakarken bir başka tebessüme dönüştü.

Bakıştılar. İkisinin de dudakları kapalıydı, yüzlerinde birbirine yabancı insanların ifadesi vardı ama gözleri soruyordu:

Kimsin sen? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun? Beni sevecek misin?

Sonra kız, birinin kollarından ayrılır gibi ayırdı gözlerini onunkilerden, başıyla belli belirsiz selam verdi ve yürüyüp gitti.

Joachim Behaim bir büyüden silkinip uyanmış gibi aceleyle kızın peşinden gitti, onu gözden kaybetmek istemiyordu, elinden geldiğince hızlı hızlı yürürken bir yandan da "Kahretsin", "Cellat boynunuzu koparsın" diye öfkeyle söyleniyordu, çünkü ne zaman acelesi olsa, bütün hamallar ve katırcılar yoluna çıkardı; kızın peşinden böyle telaşla koşarken, yerde, tam önünde bir mendil gördü. Mendili yerden alıp parmaklarının arasından geçirdi, zira ketenden ya da ipekten olsun, Flandra, Floransa ya da Doğu Akdeniz'den gelmiş olsun, her tür mendilden anlardı ve elinde tuttuğu mendilin, ipek gibi parlak ince ketenden dokunduğunu, piyasada *boccacino* adıyla alınıp satıldığını, Milanolu kadın ve kızların bu mendili moda icabı elbiselerinin beline tutturduğunu bilmek için mendile bakmasına gerek yoktu ve bu *boccacino*'nun endazesinin kaça satıldığını uykudayken bile söyleyebilirdi. Kızın mendili kasten yere düşürdüğünden de emindi. Mendili yerden alıp ona vereceğini hesap etmişti mutlaka; o zaman duracak ve şaşırmış gibi yapacaktı, –"Evet, bu gerçekten de benim mendilim efendim, düşürdüğümü fark etmemişim, teşekkür ederim efendim, mendilimi nerede buldunuz?"– Böylece sohbete başlayacaklardı. Bu tür küçük hile ve oyunlara hem güneyde hem de kuzeyde tüm kadınlar başvururdu, hele hele Milanolu kadınlara doğanın neşeli bir mizaç bahşettiği, onların sevmeye ve sevilmeye daima meyilli oldukları söylenirdi.

Pek tatlı bir Annacık, dedi içinden, çünkü beğendiği her kız onun için bir "Annacık"tı, adının Giovanna, Maddalena, Beatrice ya da doğuluysa, Fatima ya da Gülnar olduğunu öğrense de, kız onun için "Annacık" olmaya devam

ederdi. Ama şimdi vakit kaybetmemek lazım, diyordu ki kendine, kızın önü sıra yürümediğini fark etti; Annacık'ını göremiyordu artık, ortadan kaybolmuştu. Öyle afalladı, kafası o kadar karıştı ki, yoldan gelip geçen katırcı ve hamallar ona ikide bir çarparken, kaba sözlerle bağırıp çağırırken, o elinde mendil öylece kalakaldı ve çok vaatkâr başlayan bu maceranın daha başlamadan bittiğini neden sonra kavradı.

"Mendiline kavuşamaması benim değil, onun kabahati," diye düşündü; canı sıkılmış, derin bir hayal kırıklığına uğramıştı. "En iyi *boccacino*'dan yapılmış, üstelik de pek kullanılmamış bir mendil öylece ortada bırakılmaz ki. Ne acelesi vardı ki öyle? Bir kere dönüp bakamaz mıydı sanki! Tanrım, o gözler, o yüz! Lanet olsun, keşke biraz daha acele etseydim!"

Kendisiyle ve kızla böyle içinden kavga ederken, onu gözden kaybettiği için kâh kendisini kâh kızı suçlarken, şimdi kız ortadan kaybolduğuna göre, en azından pazarın oradaki sevgilisini biraz daha yakından inceleyebileceği, hatta belki de adamla tanışmasının iyi olacağı geldi aklına. Adamdan kızın adını sanını, nerede oturduğunu öğrenebilir, ailesi, alışkanlıkları, akrabaları, onunla bir daha nerede karşılaşabileceği, namuslu mu yoksa hafifmeşrep mi olduğu hakkında bilgi edinebilirdi belki, ne de olsa insan hangi sularda avlandığını bilmek isterdi.

Bu arada pazardaki şarkıcı şarkısını bitirmiş, lahana fıçısının üzerinden inmişti. O tarafa doğru yürüyen Joachim Behaim, âşık bir delikanlı gibi davranan, şarkısıyla katırcıları eğlendiren bu adamın yaşını başını almış, ellisini çoktan devirmiş biri olduğunu görünce şaşırdı. Joachim Behaim, bir sevgiliden ziyade ölümün ta kendisine benzeyen, bir deri bir kemik kalmış bu adamı daha önceki seyahatlerinden birinde görmüş gibiydi sanki, ama bu çok uzun zaman önce başka bir ülkede olsa gerekti. Acaba Fransa'da mı? Troyes'da mı? Besançon'da mı? Flandra'da mı? Yoksa Burgonya'da mı?

Hayır, adamla nerede nasıl karşılaştığını hatırlamıyordu, hayal gibi uzak geliyordu bu karşılaşma, ama hatırlamaya çalıştıkça, yılların, yaşantıların, tutkuların ve elbette hayal kırıklıkları ve üzüntülerin de derin izler bıraktığı bu yüzü ilk kez görmediğinden iyice emin oldu.

Adam, Joachim Behaim'in kendisiyle konuşma niyetiyle geldiğini anlamış gibiydi. Kaşlarını yukarı kaldırıp somurtarak onu görmezden geldi, yüzü soğuk ve aksi bir ifadeye bürünmüştü. Darağacına götürülen biri gibi mağrur, diye aklından geçirdi Joachim Behaim, aynı anda da bu düşüncenin anlamsızlığını fark etti, çünkü darağacına giden biri mağrur olmazdı. Perişan, çaresiz olurdu, merhamet dilenirdi ya da eğer kaderine boyun eğmişse aldırışsız olurdu belki. Mağrur yüz ifadesiyle bu adam, o kızla ilgili bir soruyu öfkeyle karşılayacakmış ve herhangi birine asla hesap vermeyecekmiş gibi görünüyordu. Kavga çıkarmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu belki de; belindeki hançer de kınında pek bir gevşek duruyor gibiydi.

Behaim'in cesaretten yana bir eksiği yoktu, kavgada dövüşte kendini göstermeyi bilirdi. Fakat tedbirli biriydi ve tek bir dostunun bile olmadığı yabancı bir şehirde kavgadan uzak durmayı tercih ederdi, ne de olsa kavganın nereye varacağı bilinmezdi.

Böylece, yapmacık bir aldırışsızlıkla, adamın yüzüne bile bakmadan yanından sessizce geçip gitti.

O günden sonra kızı bir daha görmemişti. Aziz Yakup Sokağı'na her gün gidememişti zaten, çünkü iki atı satmak çok zamanını almıştı. Fakat bu zor işi halledip de meseleyi kafasından atınca, kaldığı handan, yabancı bir ülkede bekleyebileceği her tür konforu sunmasına rağmen ayrıldı ve Aziz Yakup Sokağı'ndaki bir mum tacirinin evinin karyolalı geniş çatı odasını kiraladı.

Bütün bir öğleden sonrasını odasının penceresinden aşağıdaki sokağı gözetleyerek geçirdi, ama kız ortalıkta görünmedi. Eğer kızı görürse, aşağı inmek için önce o dolambaçlı merdivenlerden aşağıya koşması, mum tacirinin depo olarak kullandığı odadan geçmesi gerektiği aklına geldi; kapıya varana kadar kız yine ortadan kaybolurdu. Bunu daha önce akıl edemediğine canı sıkıldı. Hem zaten, diye düşündü, bambaşka ve çok daha mühim bir mesele yüzünden Milano'da kalıyordu, kız meselesi taliydi, şimdi her şeyden önce parasını almaya bakmalıydı; beklemekten ve sokağı gözetlemekten yorulduğundan, ayrıca hava da kararmaya başladığından, bir danışıp görüşmek amacıyla mum tacirinin dükkânına indi.

Mum taciri, burnunun ötesini göremeyen budala mı budala bir adamdı, gevezenin ve kendini beğenmişin tekiydi, onunla sohbete gelen birinin yakasını kolay kolay bırakmazdı. Bu "Alman" tam zamanında gelmişti.

"Buyursunlar, buyursunlar, oturun, rahatınıza bakın," diye söze başladı, "söyleyin bakalım derdiniz neymiş, tavsiyelerimle ve her tür bilgiyle yardımınıza ve hizmetinize koşacak kadar yerlisiyim bu şehrin. Burada mal satın almak mı istiyorsunuz, mal satmak mı; peki ne tür şeyler? Satın alırken dikkatli olun efendim, size ilk tavsiyem dikkatli olmanızdır; bana danışmadan hiçbir şey satın almayın, çünkü herkesin bildiği gibi bu şehirdeki efendiler, taşlar ve sahtekârlar başka her yerde görebileceklerinizden daha büyüktür. Yoksa sağlığınızdan bir şikâyetiniz var da, bir eczane, bir doktor mu arıyorsunuz? Halinize bakılırsa, azıcık hacamat iyi gelebilir size," dedi.

Behaim ağzını açma fırsatı bulur bulmaz, "Babamdan aldığı malların parasını hâlâ ödememiş olan bir adamı arıyorum," dedi. "Hep böyle kanlı canlıyımdır ben, kendimi gayet iyi hissediyorum."

Mum taciri, bu sözler onu derin düşüncelere gark etmiş de bunları kelimesi kelimesine hafızasına kazıması gerekiyormuş gibi, "Babanızdan aldığı malların parasını hâlâ ödememiş olan bir adamı mı arıyorsunuz?" diye ağır ağır tekrarladı. "Ne tür mallar?" diye sordu sonra.

"İçine iğne koymaya yarayan küçük gümüş kutular," dedi Behaim. "Bir de, Venedik'te zoccoli denen hanım takunyaları."

Bu kelime kafasını kurcalamış gibi, "Zoccoli, zoccoli," diye tekrarladı mum taciri. "Ve gümüş kutular mı dediniz? Adamın hâlâ hayatta olduğundan emin misiniz?"

"Bana borcu olan adamın mı? Evet, hayatta," diye açıkladı Alman. "Bana öyle söylendi."

"Çok yazık," dedi mum taciri. "Bu olmadı işte; korkarım bu durumda size yardımcı olamayacağım. Gerçekten büyük şanssızlık. Çünkü ben cenazeler ve ölü törenleri için mum satarım, işim bu; bu yüzden de Milano'daki insanlar hakkında ancak öldükleri zaman bir şeyler öğrenirim. Yaşarken nasıl biri oldukları, insanların onları nasıl bildikleri ancak o zaman ortaya çıkıyor."

"Sahi mi? Öyle mi?" dedi Behaim şaşırarak.

"Fakat eğer hayattaysa," diye devam etti mum taciri, "size tavsiyem, hamal loncasından birini bulun ve bu adamı ona sorun. Çünkü Milano'daki hamallar her eve girer, evlerde neler olup bittiğini bilirler, onların bilmediği şey yoktur. Ama çok fazla sandık ve balya yüklenmiş birine denk gelmemeye dikkat edin, bunlara meramınızı anlatamazsınız, sonra iş 'Hayda bre!', 'Hayda bre!', 'Aman!', 'Savulun!' laflarıyla kalmaz, bayağı edepsizleşebilirler, size veba, felç ya da diş çürüğü dışında bela okumazlarsa, ucuz kurtuldunuz demektir. Evet, bizim Milano'da hamallardan bayağı laf işitebilirsiniz!"

"Sormak istediğim bir şey daha var," dedi Behaim. "Birkaç gün önce bu sokaktan geçiyordum, akşamı keyifle geçirmek peşindeydim..."

"Keyifle geçirmek peşinde miydiniz?" diye sevinçle haykırdı mum taciri. "Aklıma bir şeyler geliyor. İstediğiniz buysa, size hemen bir tavsiyede bulunabilirim. Gidip iki bofa balığı alın! Yemekten anlayanların ağzına layık bir balıktır, çok lezizdir, tam da mevsimi. Ben balığı hazırlarken siz de şarap alıp gelirsiniz, birlikte keyifli bir akşam geçiririz. Derken laf lafı açar ve..."

"Ben akşam için bofa balığı değil, bir kız düşünüyordum," diye sözünü kesti Behaim. "Herhangi bir dilberi; üstelik şanslıydım da, çok hoşuma giden biriyle karşılaştım. Fakat kızı gözden kaybettim ve bir daha da bulamadım; dükkânınızın önünden sık sık geçiyordur belki, onu tarif edersem, kim olduğunu söyleyebilir misiniz ki?"

"Anlatın hele!" diye yüreklendirdi onu mum taciri. "Ama kısa kesin, yoksa siz alamadan kaparlar bofa balığını. Bu sefer doğru kişiye denk geldiniz, bir ara evlenmeye niyetlenmiştim, o zamandan beri bu mahalledeki tüm kızları tanırım. İster inanın ister inanmayın, bağbozumu zamanındaki ardıçkuşları gibi sürüler halinde peşimdeydiler o zamanlar."

"Evlenmeye ne zaman niyetlenmiştiniz?" diye sordu Joachim Behaim.

"Epey zaman önce," diye göğüs geçirdi mum taciri. "Bir düşüneyim. Evet, on iki ya da on beş yıl olmuştur. Haklısınız: Bir ölümden kurtuluş yok, bir de zamandan ve sirkeye bakınca bir zamanlar şarap olduğu anlaşılmaz."

"Bu sokakta karşılaştığım kız genç ve güzeldi," dedi Behaim. "Uzun boyluydu ama narindi. Hele o minik burnu..."

Bu burnu nasıl anlatacağını pek bilemediğinden durup düşündü.

"Yüzüne çok yakışıyordu," diye devam etti sonra. "Üstelik kibirli de değildi. Beni görünce gülümsedi ve mendilini, kaliteli *boccacino*'dan şu mendili, alıp ona vereyim diye yere düşürdü."

"Tuu!" diye bağırdı mum taciri. "Ne fena karıymış o öyle, erkeklere kuyruk sallıyor! Böyle biri size şeref vermez."

"Sözlerinize dikkat edin!" diye hiddetlendi Alman. "Onun hakkında böyle konuşmaya nasıl cüret edersiniz? Hem burada şereften bahseden kim? Onunla gönül eğlendirmek istiyorum, o kadar. Şerefmiş! Daha da neler! Çorba iyiyse tabağından bana ne?"

Bofa balığından olmak istemeyen mum taciri, "Tamam, tamam!" diye alttan aldı. "Bu sizin meseleniz, benim değil. Kızla ne yapacağınızı keyfiniz bilir."

"Henüz o aşamaya gelemedim," diye yakındı Behaim. "Dediğim gibi, onu sadece bir kez gördüm."

"Görürsünüz, görürsünüz, istediğiniz kadar görürsünüz," diye vaatte bulundu mum taciri. "Tek yapmanız gereken, evinin önünden geçmek, o zaman pencerede durup dört gözle yolunuzu gözler. Ya da geleceğinizi bilirse, göğe yükselmeye hazırlanan Kutsal Bakire gibi süslenip püslenip evinin önündeki taş sıraya oturur."

"Mesele de bu ya, nerede oturduğunu, onu nerede bulabileceğimi bilmiyorum."

"Nerede bulabileceğinizi mi?" diye atıldı mum taciri. "Orada, burada, o sokakta, bu sokakta, kiliselerde, pazarlarda, panayır yerlerinde... Arayacak yer mi yok, Milano büyük bir şehir."

"Şimdi düşünüyorum da," dedi Behaim, "beni ona götürecek bir yol var galiba."

"Yüz yol var," dedi mum taciri, sanki bir sürü yol olması Behaim'in işini kolaylaştıracakmış gibi.

"Çünkü," diye devam etti Behaim, "onu tanıdığını düşündüğüm bir adam var; adamı bayağı incelediğim için size çok iyi tarif edebilirim. Uzun boylu, sıska, yanakları çökük, gaga burunlu, yaşını başını almış biri, gri keçi derisinden çorapları ve kenarları bir parça kadifeyle çevrili eski, kötü bir pelerini var; zaman zaman şuradaki pazarın orada şarkı söylüyor."

"Pazarda şarkı mı söylüyor?" diye haykırdı mum taciri. "İçmişse gagliarda dansı da ediyor mu? O zaman kimden bahsettiğinizi biliyorum. Evet, bu adamı tanıyorum. Bir tür şairdir, kendi uydurduğu mısraları okur, dokumacı ipleri nasıl hünerle sararsa, onun da ağzı iyi laf yapar. Buralı değil o, Aosta civarından ya da daha uzak bir yerden geldiği söyleniyor, ama ancak Lombardiya'da doğmuş birinin becerebileceği gibi gagliarda oynar. Adını ya da kendine ne ad verdiğini bilmiyorum, ama her gece 'Kuzunun Yeri'ndedir, o meyhanede ressamlar, çalgıcılar, hiciv yazarları, katedralin taş ustalarıyla birlikte oturur, gürültüleri tüm mahallede duyulur."

"Size minnettarım," dedi Behaim. "Akşam neşeli bir mecliste eğlenmek istiyorum."

"Eğleneceksiniz," dedi mum taciri. "Hem de çok eğleneceksiniz. Şimdi gidip bofa balıklarını alın. Bu arada ben ocağı yakayım, şarabı siz getirin, evde biraz koyun eti de var. Siz beni tanımıyorsunuz. Keyfim yerindeyse esprilerime diyecek yoktur, bütün gece gülmekten kırılırsınız. Bir keresinde fahişenin birinin vizitesinin üstüne nasıl yattığını anlatayım mı size?"

Alman sağ eliyle sol kolunu ovuşturdu, bir şeyden pek hazzetmediğinde hep böyle yapardı.

Sonra kararını verdi, "Başka bir zaman," dedi. "Bugün beni mazur görün. Size minnettarım gerçekten. Bu 'Kuzunun Yeri'ni nasıl bulurum?"

"Bana sormayın," dedi mum taciri gücenmiş bir sesle. "Parasını meyhanelerde harcayan biri değilim ben. Bu insanların muhabbetini benimkine tercih ediyorsanız, buyurun, yolunuz açık olsun, katedral meydanına gidin, oralarda biraz dolanın, bir yerlerden korkunç bir gürültü geldiğini duyarsanız, gürültüyü takip edin. Biliyorsunuz, bu şehrin yabancısı olduğunuz için her tür bilgiyle hizmetinize amadeyim, ama meyhaneleri başkalarına sormanız lazım."

3

Joachim Behaim hiç durmadan yağan yağmuru dışarıda bırakıp 'Kuzunun Yeri' meyhanesinin alçak kapısından içeriye girdi. Gözleri hemen şömine ateşini aradı, şöminenin etrafına yığılmış çalı çırpı demetlerini görünce de memnun ve rahatlamış bir halde arkasından kapıyı kapattı; ona göre, böyle nemli ve soğuk akşamlarda iyi bir odun ateşinin yerini hiçbir şey tutamazdı. Belli ki meyhaneci mekânı ısıtmakta cimri davranmıyordu, ama yağı esirgediği ortadaydı, zira demir zincirlerle tavana tutturulmuş iki lambadan sadece biri yanıyor, büyük salonun kıyısı köşesi pek aydınlanamıyordu. Yine de Alman, aradığı adamın müşteriler arasında olmadığını etrafa göz gezdirir gezdirmez anladı. Yuvarlak ahşap masalarda içki içip gürültüyle muhabbet eden yaklaşık on müşteri vardı. Bazıları İspanyol ya da Fransız modasına uygun düzgün kılıklar içindeydi, bazıları da uzun zamandan beri bakımsız kalmış gibi zavallı ve perişan bir haldeydi, birçoğu meşin önlük ve takunyayla gelmişti; diğerlerinden uzak bir köşede oturup masanın üzerine tebeşirle geometri şekilleri çizen bir adamın sırtında keşiş cüppesi vardı. Behaim, elinde şapkası sağa sola eğilerek herkesi selamladı.

İriyarı, şişman bir adam olan meyhaneci bir köşeden çıkıp geldi ve Behaim'in yağmurdan sırılsıklam olmuş peleri-

nini omzundan aldı. Sonra neler arzu ettiğini sordu. Tam o sırada müşterilerden biri yerinden kalkıp Almanın tam arkasında durdu ve ona belli etmeden, bazen insanların hırsız ve dolandırıcı olduğu bilinen biriyle sokakta karşılaştıklarında yaptıkları gibi üç kez ıstavroz çıkardı. Çünkü müşterilerden bazıları, taş ustaları, ressamlar, ahşap oymacılar ve çalgıcılar, meyhaneciye bir oyun oynamayı ve onun okkalı bir yumruk ya da en azından bir iki tekme yemesini sağlama almayı kararlaştırmışlardı. Kendi aralarında konuşuyorlarmış gibi yaparak, adamın birinin şehirdeki tüm meyhane ve lokantalara sırayla musallat olduğundan, horozlar, börekler, pastalar, velhasıl en leziz yiyecekleri, en pahalı şarapları ısmarladığından, yiyip içtikten sonra da hesabı ödemeden ortadan kaybolduğundan dem vurmuşlardı. 'Kuzunun Yeri'nin sahibi anlatılanlardan huylanıp onları sıkıştırınca da, eğer bu adam meyhaneye gelirse bir işaret çakmayı kabul etmişlerdi; şimdi Alman içeri girince, sözlerini tutmuş, meyhaneciye işaret vermişlerdi işte.

Behaim, yüzüne dik dik bakan meyhaneciye, "Bana bir yudum şarap getirin," dedi, "ama en iyisinden olsun."

Adamın edepsizliğine kızan meyhaneci, "En iyisinden, elbette! Tam beklediğim gibi," diye bağırdı. "Güzelce baharatlandırılmış kuzu sırtına ya da mantarlı horoz sotesine ne dersiniz? Size şu kadarını söyleyeyim ki, her yerde gözüm kulağım var benim. Hiçbir şey gözümden kaçmaz. Dikkat etmesini bilirim. İsa Efendimizin mezarının başında nöbet tutsaydım ben, emin olun ki, göğe yükselemezdi."

Behaim hiçbir şey demedi, ona şaşkınlıkla bakmakla yetindi, bu sözlerin ne anlama geldiğini ve şarabının neden derhal getirilmediğini anlamıyordu. Fakat meşin önlüklü, takunyalı taş ustalarından biri, işin doğrusunu biliyormuş gibi nazik ve sakin bir tavırla dedi ki:

"Meyhaneci! O yine de göğe yükselirdi."

"Yükselmezdi!" diye bağırdı meyhaneci, dikkatinden kuşku duyulmasına öfkelenmişti. "Bunu bir kez daha düşünürdü diyorum size."

"Yükselirdi," diye inat etti taş ustası, ne kadar dikkat ederse etsin, sonunda Almanın meyhaneciyi faka bastıracağını söylemek ister gibiydi.

Taş ustasının inadı karşısında öfkeden köpüren meyhaneci, "Hay kör şeytan, yükselse bile, ondan önce bütün kemiklerini kırardım!" diye bağırdı; bunları söylerken İsa'yı değil, kendisini dolandırmayı planladığını varsaydığı Almanı düşünüyordu.

Keşiş cüppeli adam kafasını geometri şekillerinden kaldırıp, "Neden böyle çıldırmış gibi bağırıyor?" diye sordu. "Neden bahsediyorsunuz?"

Taş ustası, "Şanla göğe yükselen İsa Efendimizden, Birader Luca," diye cevap verdi büyük bir saygıyla, zira Birader Luca, Pavia Üniversitesi'nde matematik hocasıydı.

Âlim keşiş meyhaneciye dönerek, "Göğe yükselen İsa yüzünden mi bu kadar şamata kopartıyorsun?" diye sordu.

"Evet, hem bu sizi değil, beni ilgilendirir," dedi meyhaneci. "Çünkü bu benim meyhanem ve buranın sorumlusu benim. Ben sizin çizimlerinize ve figürlerinize karışıyor muyum? Siz gittikten sonra Tanrı'nın bir kulu masaya oturabilsin diye onları toz beziyle siliyorum sadece."

Keşiş onu duymadı bile. Matematik işlemlerine geri dönmüştü.

Joachim Behaim meyhaneciye, "Bakın, efendi!" dedi. "Hâlâ şarabımın gelmesini bekliyorum, bunun İsa Efendimizin göğe yükselmesiyle ne ilgisi var anlamadım. Belki benim bilmediğim bir bağlantı vardır, ama ben buraya teoloji tartışmaya gelmedim. Pelerinimi mutfağa götürüp kuruması için ocağın yanına asın. Baharatlı kuzu sırtını sonra konuşuruz, ama ben mantar yemem."

Meyhaneci elinde tuttuğu pelerine baktı ve pelerinin en iyi kumaştan dikildiğini, üstelik kenarlarının da pahalı bir kürkle çevrili olduğunu fark etti; belli ki bu pelerin o gece Almanın önüne koyabileceği tüm yemeklerden daha değerliydi. Ve az ötedeki kafadarların onu aptal yerine koyduğunu yavaş yavaş anlamaya başladı.

"Size derhal en iyi şarabı getiriyorum efendim," diye sakinleştirdi Behaim'i. "Castiglione'den gelen *Vino Santo*'mdan sunacağım size. Millet bunu içmek için ta nerelerden geliyor, Pavia'dan bile gelenler var, az önce işime karışmak gibi bir hataya düşen şu muhterem efendi mesela. İstediği kadar şekil çizsin ama beni rahat bıraksın. Kimse beni aptal yerine koyamaz," diye devam etti sesini yükselterek; herkes onu duysun istiyordu. "Ben adamımı bilirim. Karşımda kim olduğunu ilk bakışta anlarım. Gidiyorum efendim, gittim bile."

Ve başı dimdik, düşmanlarına bakmaya tenezzül bile etmeden, bir testiyi *Vino Santo*'yla doldurmak üzere mahzene indi.

Joachim Behaim şarabı tadınca bir gevşeme hissetti. Şundan –dedi içinden– her gece içmek isterdim, her konakladığım yerde başucumda şu şarapla dolu bir testi olsa keşke. Sandalyesinde geriye yaslanıp gözlerini kapattı. Etrafındaki ressam ve taş ustalarının sohbeti devam ediyordu, konuştukları şeyler Almanın ilgisini çeken ya da çekmiş olan şeylerden çok uzaktı.

"...işte bu yüzden onu en çok da Leda olarak resmetmek isterdim, çıplak ve gözlerini yere indirmiş halde..."

"Kucağında kuğuyla mı?"

"Düşünebiliyor musunuz? Bu eser kimlere sipariş edilmiş öyle?"

"Çivit rengi boya, üstübeç ve zer için verdiğim para on bir liretten aşağı değil."

"Çıplak, ama bir tarafında..."

"...ve sandığı açıyor, sanki içinde kaybolmak istermiş gibi kafasını sandığa sokuyor; ben de zannediyorum ki, şimdi parayı çıkarıp verecek..."

"...sadece üç tül var. İşte o zaman bütün hünerimi göstereceğim, çünkü bunun resmini yapmak çok zordur..."

"Kucağında kuğuyla mı?"

"Zırh yapan bir demirci! Bir çömlek ustası! İnanabiliyor musunuz? Ve bir top dökümcüsü."

"Sandıktan bir parça kumaş çıkarıyor. Para yerine bir ceketlik kumaş vermeye kalkıyor bana. Ben ki, sanatımla bu şehrin âdetlerini inceltttim!"

"Bu üçü bununla iki yıl uğraşacak."

"Aptalın teki işte. Cimrinin teki. Kumaşı suratına çarpmak isterdim."

"Bu güzel eseri sipariş eden iktidar sahiplerinin sofra arkadaşlarından biri değilsen..."

"Cimrinin teki işte."

"Kucağında kuğuyla mı?"

"Evet, kucağında kuğuyla. O kadar önemli mi bu? Kucağına bir kanatlının resmini yapmayı herkes becerir."

"İşte Mancino da geldi. Bugün bayağı bekletti bizi. Buradayız Mancino!"

"Bizzat Papa çağırmış olsa bile daha erken gelmezdi. Abayı yaktığı o şişman kızın yatağındaydı."

"Bir kahraman gibi geliyor, aşk savaşından dönüyor..."

"...birlikte yaşadıkları genelevden."

"Evet, aynen öyle. Dosdoğru oradan geliyorum. İtirazı olan var mı?"

Alman mahmurluğundan bir anda sıyrıldı; bu güzel, davudi sesi tanıyordu. Gözlerini açtı. Pazarda şarkı söyleyen adam, yüzü derin çizgilerle dolu, bakışları yakıcı adam meyhanede durmuş, mısralar okuyordu:

"Beni sevdiğini söyle. Derhal vereyim
Karşılığını yeniden harlanan ateşimle.
Yatağını cennete çevireyim
İkimizin yaşadığı genelevde."

"Meyhaneci!" diye seslenerek şiirine ara verdi ve dostlarının masasına oturdu. "Bakır bir meteliğe önüme ne koyabilirsen getir, ama yemek seçiminde dikkatli ol da zarar etme. Çünkü cebimde bu bakır paradan başka bir şey yok, ama sahicidir ve ağırlığı da yerindedir... Ne diyordum?"

"Bu savaşta muzaffer talihi vardı bende,
Bir zamanlar Akhilleus, Myrmidonlar prensi gibi.
Çekip gittim, onu uyurken bıraktım öylece
İkimizin yaşadığı genelevde."

"Bu mısraları," dedi masada oturanlardan biri, "senden o kadar çok dinledik ki, meyhaneci bile ezberledi artık. Yeni mısralar bul Mancino, belki o zaman bir akşam yemeği çıkar sana."

Behaim, meyhaneciyi yanına çağırdı.

"Az önce içeriye giren adam kim?" diye sordu. "Şu bakır meteliği olan. Hayli tuhaf birine benziyor."

"O mu?" dedi meyhaneci küçümseyen bir tavırla. "Onu tuhaf bulan bir tek siz değilsiniz. Bir mısracı, bir şair. Şiirlerini okuyor, karnını bu şekilde doyuruyor. Ona Mancino derler, çünkü her şeyi sol eliyle yapar; kılıçla dövüşürken bile sol elini kullanır, darbelerini sol eliyle indirir, kavgacının tekidir zaten. Gerçek adını kimse bilmiyor, kendisi de bilmez. Bir sabah onu kafası yarılmış halde yolda bulmuşlar ve cerraha götürmüşler; kendine geldiğinde daha önceki her şeyi unuttuğu anlaşılmış, adını bile söyleyememiş. Bir insanın adını bile unutması ne acayip, efendim. Sık sık buraya gelip onunla sohbet eden Üstat Leonardo... efendim? Üstat

Leonardo'yu tanımıyor musunuz? Merhum dükün atının bronz heykelini yapan Üstat Leonardo'yu? Adını hiç duymadınız mı? İzninizle sormak isterim: Siz nereden geldiniz? Türklerin oradan mı? Size şunu söyleyeyim: Leonardo gibi biri dünya yüzüne belki ancak yüz yılda bir gelir. Gelmiş geçmiş en büyük dâhidir o, efendim! Tüm sanatların ve bilimlerin en büyük dâhisi! Ben, efendim, ben bir meyhaneci olarak en iyi kendi mutfağımdan anlarım, bana sormayın; satın alınacak şarabı seçerken de kimse elime su dökemez, ama Floransalı Üstat Leonardo'yu başkalarına sorun, Milano'da istediğiniz herkese sorun, şurada oturan muhterem Birader Luca'ya ya da Mancino'nun yanında oturan ressam D'Oggiono'ya sorun. Evet, doğru, Mancino'nun yanındaki adamdan söz ediyorum, neyse, Üstat Leonardo bu Mancino'nun adını sanını unutmasının kafatasındaki çatlaktan ve insan anatomisinden kaynaklandığını söylüyor. Bazen geçmişini hatırlar gibi olur bu Mancino, o zaman bir dükün ya da bir asilzadenin oğlu olduğuna dair bir şeyler zırvalar; güya zevk için yolculuğa çıkmış, şehirde evleri, çiftlikleri ve arazileri, balıklı gölleri, ormanları ve birkaç köyü varmış. Bütün bunlar onu bekliyormuş, ama nerede, bilmiyormuş. Sonra bir bakarsınız, hayatı boyunca yersiz yurtsuz bir zavallı olduğundan yakınır; çok açlık, çok soğuk, çok dert çekmiş, darağacından kıl payı kurtulduğu da çok olmuş. Gerçeği bir tek Tanrı bilir. Yıllardan beri gelir bu meyhaneye; akşam yemeğinin parasını bazen arkadaşları öder, bazen de ödemezler. Neyse, bir dilim salamlı ekmek beni zarara uğratmaz. İtalyancayı Savoy Dağları'ndan gelenler gibi konuşuyor, belki de oradaydı dukalığı ya da Ay'da. Gündüzleri hafifmeşrep kadınlarla sağda solda sürttüğü söyleniyor; hakkında başkaca bir şey bilmiyorum, tüm bildiklerim bundan ibaret."

Behaim'in testisini alıp yeniden doldurmaya gitti. Hakkında konuşulan adam sandalyesine yaslanmış, gözünü

meyhanecinin baharatlı sosislerini astığı duman karası tavan kirişlerine dikmişti. Masadaki arkadaşlarına döndü.

"Haklısınız," dedi, "mısralarımdan bıktığınızı söylemekle. O yüzden, belki biraz olsun beğeneceğiniz yeni mısralar düşündüm az evvel. Bildiğim şeylerin ve bilmediğim tek şeyin baladını dinleyin şimdi."

"Mancino'nun bildiği ve bilmediği... neyse. Hadi! Başla! Hepimiz sustuk, kulağımız sende!" dedi solunda oturan adam.

Doldurduğu testiyle dönen meyhaneci, kapıda durup kulak kabarttı.

"Fakat bu meyhanede," dedi Mancino Behaim'in masasına doğru eğilerek, "hiçbirimizin tanımadığı bir adam var ve belki de benim mısralarımı dinlemeye istekli değildir. Belki de rahat rahat şarabını içmek istiyordur."

Herkes ona baktığı için kendisinin kastedildiğini anlayan Behaim, telaşla ayağa kalkıp mısraları dinlemeyi merakla beklediğini söyledi. Ayrıca –diye devam etti– tek başına şarap içmek pek de zevkli değildi, buraya neşeli bir sohbete katılma ümidiyle gelmişti. Ve adını söyledi: Joachim Behaim.

"O zaman ne duruyorsunuz!" diye bağırdı Mancino'nun arkadaşlarından biri; kabak kafalı bir adamdı, ağarmaya yüz tutmuş ince bir bıyığı vardı. "Masamıza buyurun, birlikte içip eğlenelim. Adım Giambattista Simoni, ahşap oymacıyım, katedraldeki genç İsa'yı ben yaptım, ana kapının hemen sağındaki yan şapelde durur. Burada, 'Kuzunun Yeri'nde bana çömez hocası derler."

"Bu Annacık'ı nerede bulacağımı şimdi de öğrenemezsem şeytan götürsün beni," diye mırıldandı Behaim, sonra bir elinde sandalyesi, diğer elinde şapkası masaya yanaştı ve adının Joachim Behaim olduğunu bir kez daha söyledi. Masadakilerin de adlarını söylediğini duysa da, isimleri derhal unuttu ve kendine çömez hocası diyen ahşap oymacının yanına oturdu.

"Tanışmamızın şerefine!" dedi ahşap oymacı ve kadehini kaldırdı. Sonra hemen, "Katedrale gittiniz mi?" diye sordu, çünkü şehrin hem Tanrı'yı hem de kendini onurlandırmak için inşa ettirdiği alametifarikasıyla tüm Milanolular gibi o da gurur duyuyordu.

"Hayır. Vaiz Biraderler Kilisesi'ndeki ayine katıldım," diye açıkladı Behaim. "Benim için oraya gitmek çok kolaydı, birkaç adımda varıyordum. Fakat artık öyle değil. Gerçi şimdi kaldığım yerin orada Aziz Yakup Kilisesi var ama, o kadar yakın sayılmaz. Küçük Demirciler Sokağı'ndaki handan bugün ayrıldım da."

Bu açıklamayı yapıp çömez hocasının merakını tatmin ettikten sonra masaya doğru eğildi ve Mancino'yla bir sohbete girişmeye çalıştı.

"Hafızam beni yanıltmıyorsa, efendi," diye söze başladı, "sizi birkaç gün önce pazarda..."

Kafasındaki mısralara son şeklini vermeye çalışan Mancino, "Efendi ne buyurdular?" diye sordu.

"Sebze pazarında. Orada yüksekçe bir yere, yani bir lahana fıçısının üzerine çıkmıştınız..."

"Bildiğim Şeyler Baladı," dedi Mancino ve ayağa kalktı. "Üç kıtadan oluşuyor ve her zamanki gibi kısa bir özetle bitiyor."

"...ve şarkı söylüyordunuz," diye inatla devam etti Alman. "Oradan geçen kız..."

O anda yan masadaki taş ustası, "Sessizlik! Mancino için sessizlik!" diye o kadar yüksek sesle bağırdı ki, hâlâ geometri şekilleriyle uğraşan Birader Luca korkuyla yerinden sıçradı.

Almanın kalay kupasını yeniden doldurmaya gelen meyhaneci, elinde testi, heykel gibi dondu kaldı.

Mancino sandalyesinin üzerine çıkmıştı. Fersiz lambanın ışığı derin çizgilerle dolu yüzüne vurmuştu. Meyhanede çıt çıkmıyordu, sadece şömine bacasındaki zavallı ruhlar ağlayıp inliyordu. Ve Mancino başladı:

"Ağacı kabuğundan bilirim,
Kurduğu tuzaktan Çingeneyi,
Efendiyi tebaasından bilirim,
Bilirim tekmeyi, darbeyi,
Sofuyu kılığından bilirim,
Bilirim kötü yola düşmüş fahişeyi,
Onuru, utancı bilirim,
Her şeyi bilirim de bilmem kendimi."

Meyhaneci koluna ağır gelmeye başlayan testiyi indirdi. Yorgun titanlar gibi oturan iki taş ustası yere, ayaklarındaki takunyalara bakıyordu; biri elini çenesine, diğeri alnına dayamıştı. Birader Luca, âlim kafasını kaldırmıştı. Farkına varmadan elindeki tebeşirle mısralara ritim tutuyordu. Mancino devam etti:

"Asmayı bağından bilirim,
Budalalığından budalayı,
Erdemi, günahı bilirim,
Her kuşun çığlığını,
Ekmeğimdeki küfü bilirim,
Ödeyemediğim içkileri,
Cenneti bilirim, cehennemi bilirim,
Her şeyi bilirim de bilmem kendimi.

Çorbadaki sinekleri bilirim,
Kaçıp kurtulduğum zindanları,
Samanlıkları, kulübeleri bilirim,
'Ya kırıl ya da eğil!'i
Bir zamanlar benim olan paraları bilirim,
Henüz solmamış güzelliği,
Unutuşu ve esrikliği bilirim,
Her şeyi bilirim de bilmem kendimi.

Sevgili insanlar, olayların seyrini bilirim.
Ölümü, kana susamışları.
Hayatın iniş çıkışlarını bilirim.
Her şeyi bilirim de bilmem kendimi."

"Bu da sonuç kısmıydı," dedi ve sandalyeden aşağı zıpladı. "Bu konuda söyleyeceğim ne varsa hepsini özetliyor, ondan önceki üç kıta, şairin ağzından ve kaleminden çıkan çoğu şey gibi lüzumsuzdu. Fakat beni affedin. Derdim akşam yemeğini çıkarmaktı."

Meyhaneci silkinip kendine geldi. *Vino Santo* dolu testiyi Mancino'nun önüne koydu.

"Biliyorsunuz, güzel sanatlardan anlamam," dedi. "Ama bir profesör olan muhterem Birader Luca'nın yüz ifadesinden anladığım kadarıyla çok iyi bir şey yaratmışsınız. Asmayı bağından bildiğinizi meyhane işleten birine anlatamazsınız tabii. Bunu kafadan attınız. Ama affettim gitti. Bir de şunu deneyin."

Sonra Behaim'e şarap getirmek için tekrar mahzene indi.

Mancino'nun arkadaşları mısralar üzerinde fazla konuşmadılar. Fakat başlarını sallamalarından, göz kırpmalarından, birbirlerine fırlattıkları bakışlardan, ona kadeh kaldırmalarından ne düşündükleri anlaşılıyordu. Birbiri ardına ceplerinden bir iki metelik çıkarıp masaya koydular, sonra da Mancino'ya balık ve kızarmış et ısmarladılar.

Meyhaneci masaya geri döndü, mahzene giderken aklına bir şey gelmişti. Şarap testisini Behaim'in önüne koyarken kulağına şunları fısıldadı:

"Ben size demedim mi, efendim? Bir dâhi! Hem de en iyilerinden biri! Yalnız küflü ekmek ve çorbadaki sinekler kısmına inanmayın, orası yalan. Çorbada sinekmiş! Benim meyhanemde! Tamam, nemli havada ekmek küflenebilir, fakat ben bunu müşterilerime vermem. Ama şairler böyledir

işte! Kafiye peşine düştüklerinde, dürüst bir adamın adını lekelemişler, umurlarında bile olmaz. Çorbada sinekmiş! Benim meyhanemde ha! Evet, ödeyemediği içki hesapları var; onu da ağzından kaçırdı. Doğrusu bu, sinekler değil."

Behaim, "Şimdi beni biraz rahat bıraksanız," diye meyhanecinin sözünü kesti.

"Peki, öyle olsun, şaraplar da benden," dedi meyhaneci kendi kendine konuşur gibi, zira hemen susması mümkün değildi. "Ağzımdan çıktı bir kere, sözüm sözdür, geri almam artık, sineklere rağmen. Tamam, efendiler, geliyorum, geldim, derhal getiriyorum siparişleri."

Ahşap oymacı yine Behaim'e döndü.

"Dağların ötesinden mi geliyorsunuz?" diye sordu ve Almanya arkada bir yerlerdeymiş gibi başparmağıyla omzundan geriye işaret etti. "Albula ve Bernina üzerinden mi?"

"O taraftan gelmek bu mevsimde çok zor olurdu," dedi Behaim ve kupasını kafasına dikip bitirdi. "Hayır efendi, denizyoluyla doğu ülkelerinden geliyorum. Türk sultanının topraklarından. İşlerim nedeniyle Halep'te, Şam'da, Kutsal Topraklar'da ve İskenderiye'deydim."

"Ne? Türklerin oradaydınız ha!" diye haykırdı ahşap oymacı, "Sizi kazığa oturtup derinizi yüzmediler mi?"

"Yurtlarında kazıklarla ve deri yüzmekle pek uğraşmıyorlar," dedi Behaim, herkesin ona bir masal yaratığıymış gibi bakması çok hoşuna gitmişti.

Ahşap oymacı, ince bıyığını düşünceli düşünceli sıvazladı. "Ama hiç durmadan Hıristiyan kanı döktükleri söyleniyor," diye itiraz etti.

"Ticaret yaptıkları kişilerle iyi geçiniyorlar," diye açıkladı Behaim. "Siz Milanolulardan farklı değiller; biri size gelse, zırh ve tuhafiye malzemesi satın almak istese, onu kazığa oturtup derisini yüzer miydiniz? Bademezmesi ve kurabiye satan Sienalılar böyle bir şey yapar mıydı mesela? Ayrıca,

Türk sultanının tuğrasını bastığı bir mektup var elimde, bu mektup itibar görmemi sağlıyor."

Mancino, Behaim'e ani bir ilgiyle baktı.

"Sizce Türkler önümüzdeki sene İtalya'ya gelir mi?" diye sordu.

Behaim omzunu silkip kupasına uzandı.

"Venedik'e karşı güçlü bir filo kuruyorlar, tecrübeli gemi kaptanlarını da hizmetlerine aldılar," dedi.

"Tanrı bizi korusun!" diye bağırdı taş ustalarından biri. "Venedik onların kahvaltısıysa, Milano da akşam yemekleri olur."

"O zaman," dedi Mancino, "böylesine büyük bir tehlike burnumuzun dibine kadar geldiyse, ağzı iyi laf yapan, kutsal metinlerin tefsirinde mahir birini Türk sultanının sarayına göndermenin zamanı da gelmiş demektir."

Kahverengi uzun saçları omuzlarına dökülen gencecik bir delikanlı olan ressam D'Oggiono gülerek, "İşte yine başladık!" diye haykırdı. "Bu fikir yıllardır kafasında dolanır durur," diye açıkladı Behaim'e. "Bu mahir kişinin kendisi olduğunu düşünüyor; bütün derdi, Türk sultanını İsa'yı sevmeye ve ona inanmaya ikna etmek."

"Muhteşem bir girişim olurdu," dedi Mancino; gözleri pırıl pırıl, alev alevdi.

"En iyisi buna hiç kalkışmayın," diye öğüt verdi Behaim. "İnançları konusunda pek bir tuhaftır Türkler."

Testisindeki şarap bittiği için kupasını masaya vurarak meyhaneciyi çağırdı.

"Bense ümidimi," diye devam etti D'Oggiono, "Üstat Leonardo'nun kıyılarımıza yaklaşacak gemilerin gövdesine delik açmak için icat ettiği dalış cihazına bağladım."

"Fakat gemilerin tüm mürettebatla birlikte batırılmasını sağlayabilecek bu dalış makinesinin planlarını," dedi org üstadı ve besteci Martegli, "insan tabiatındaki kötülüğü hesaba katarak orduya vermeyi şimdiye kadar inatla reddetti."

"Doğru," dedi Birader Luca başını çizimlerinden kaldırmadan, "ve ben size onun sözlerini tekrarlamak isterim, zira söyledikleri akılda tutmaya değer. 'Ey insan, eğer insan bedeninin yapısı ve işleyişi sana bir mucize gibi geliyorsa, o zaman unutma ki, beden bu yapıda barınan ruhun yanında bir hiçtir. Çünkü ruh, nasıl olursa olsun, Tanrı'nın eseridir. Bu nedenle, bırak onun yarattığı bedende dilediği gibi barınsın, senin öfkenin ve kötülüğünün bir hayatı yok etmesine izin verme. Çünkü hayatın değerini bilmeyen, ona sahip olmayı hak etmez.'"

"Kim bu Üstat Leonardo?" diye sordu Behaim. "Bu gece ikidir onun adını duyuyorum. Merhum dükün atının bronz heykelini yapan kişiyle aynı kişi mi? Her halükârda etkileyici laflar etmesini biliyor."

"Aynı kişi," dedi D'Oggiono. "Resim sanatında hocamdı benim, her şeyi ondan öğrendim. Onun gibi bir adama asla rastlayamazsınız. Çünkü böyle birini bir kez daha yaratmak doğanın gücünü aşar."

"Görünüşü itibarıyla da muhteşemdir," dedi ahşap oymacı. "Belki onu bugün bile görebilirsiniz. Çünkü Birader Luca'yı, Milano'da olduğu zamanlar akşamları burada, 'Kuzu'da bulabileceğini bilir."

"Benim hakkımda bu kadar kesin bir iddiada bulunulamaz," diye itiraz etti Birader Luca. "En azından matematiğin kuralları kadar kesin bir dille konuşulamaz. Çünkü bazı akşamlar 'Küçük Çıngırak'ta olurum. Ama oradaki masaların üstü o kadar kaygan ki, tebeşir tutmaları imkânsız."

Oraya Üstat Leonardo için gelmediğini hatırlayan Behaim, yemeğini az önce bitiren Mancino'ya bir kez daha yanaşıp kendi derdinin peşine düştü.

"Şu kıza gelince..." diye söze başladı.

"Hangi kıza?" diye sordu Mancino önündeki tabakların üzerinden.

"Pazardan geçen. Size gülen."

"Susun! Onun hakkında tek söz söylemeyin!" diye fısıldadı Mancino ve ahşap oymacı ile D'Oggiono'ya huzursuz bir bakış fırlattı; bu ikisi Birader Luca ile 'Kuzu', 'Küçük Çıngırak' ve matematik hakkında tartışıyordu.

"Bana adını söyleyebilirsiniz," diye bir öneride bulundu Behaim. "Çünkü erkekler bu gibi konularda birbirlerine yardım ederler."

"Rica ederim onun hakkında konuşmayın," dedi Mancino çok alçak ama tehditkâr bir sesle.

Meseleye iyiden iyiye kafayı takan Behaim, "Ya da onu nerede bulabileceğimi," diye ısrarla devam etti.

"Bilmiyorum," dedi Mancino şimdi daha yüksek bir sesle ama sadece Behaim'in duyabileceği şekilde. "Fakat böyle devam ederseniz siz kendinizi nasıl bulacaksınız söyleyeyim: Dört ayak üzerinde sürünerek eve gideceksiniz, çünkü sizi fena halde benzeteceğim."

"Efendi!" diyerek ayağa fırladı Behaim. "Bu ne küstahlık!"

Behaim'in bağırarak söylediği son sözleri duyan ressam D'Oggiono, "Hey! N'oluyor?" diye bağırdı. "Kavga mı var?"

"Kavga mı? Eh, öyle de denebilir," diye cevap verdi Mancino; gözlerini Behaim'den ayırmıyordu, eli hançerinin kabzasındaydı. "Ben içeri hava girsin diye pencereyi açalım diyorum, efendi ise kapalı dursun diyor. Tanrı aşkına, kapalı dursun o zaman."

Behaim, "Tanrı aşkına, açabilirsiniz," deyip şarabını dikti; Mancino elini hançerinin kabzasından çekti.

Bir süre kimse konuşmadı; D'Oggiono sessizliği bozmak için, "Milano'da işleriniz nedeniyle mi bulunuyorsunuz?" diye sordu.

"Tam olarak iş sayılmaz," dedi Behaim. "Bana yıllardır borcu olan birinden paramı almam lazım."

Mancino sanki aralarında hiçbir şey olmamış gibi, "Küçük bir ücret karşılığında," dedi, "borcunuzu sizin adınıza

ben tahsil edebilirim. Siz hiç zahmet etmeyin, bu işi bana bırakın. Biliyorsunuz ki, her zaman emrinize amadeyim."

Kendisiyle alay ettiğini düşünen Behaim ona öfkeli bir bakış fırlattıysa da, artık hiç muhatap olmadı. Ölçüsünü kaçırdığı şarap başına vurmaya başlamıştı, fakat henüz davranışlarına ve sözlerine hâkimdi ve hemen hançerine davranan bu insanla işi olmazdı artık. Meseleyi D'Oggiono'ya anlatmaya başladı:

"Bana borcu olan adam Floransalı, ama Milano'da yaşıyor. Adı Bernardo Boccetta. Onu nerede bulabileceğimi biliyorsunuzdur belki."

D'Oggiono cevap vermek yerine başını geriye atıp kahkahalarla gülmeye başladı, diğerleri de ona katıldı. Almanın sözlerini çok eğlenceli bulmuşa benziyorlardı. Bir tek Mancino gülmüyor, Behaim'e dik dik bakıyordu; yüzünde hayret ve endişe karışımı bir ifade vardı.

"Bunda gülecek ne var anlamadım," dedi Behaim sinirlenerek. "Bana on yedi Venedik dukası borcu var. Sahici, okkalı on yedi Venedik dukası."

"Milano'da yabancı olduğunuz belli," dedi D'Oggiono. "Bu Boccetta'nın kim olduğunu bilmiyorsunuz, yoksa zamanınızı daha verimli işlere harcardınız."

"Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu Behaim.

"Paranızı sanki denize atmış gibi kaybettiğinizi."

Bu sözler Behaim'in yüreğine bıçak gibi saplandı. Bir süre düşüncelere daldı.

"Budalaca laflar etmeyin!" dedi sonra. "Elimde bir borç senedi var."

"Aman iyi saklayın!" dedi D'Oggiono.

"Hiç merak etmeyin," dedi Behaim dili dolanarak, zira şarap kafasını iyice ağırlaştırmıştı. "Tam on yedi Venedik dukası değerinde."

"On yedi mantar bile etmez," dedi D'Oggiono gülerek. Ahşap oymacı elini Behaim'in omzuna koydu. "Karga ka-

dar yaşlansanız bile" dedi, "bu Boccetta'dan bir mantar bile koparamazsınız."

"Mantarlarınıza başlatmayın şimdi beni!" diye bağırdı Behaim. "Ne sotesini severim ne de çorbasını."

"Ben size anlatayım şu Boccetta'yı," diye devam etti ahşap oymacı. "Şimdiye kadar onunla işi olan herkesi dolandırdı. İki kez iflas etti, ikisinde de işin içinde sahtekârlık vardı. Hapse girdi, fakat herhangi bir taahhüt vermeden serbest kalmayı başardı. Onun dolandırıcı olduğunu herkes bilir, ama kimse yakasına yapışamaz. Siz ondan paranızı istediğinizde size bin bir vaatte bulunacak ama arkanızı döner dönmez sizinle alay edecek, tek kazancınız da bu olacak."

Joachim Behaim yumruğunu masaya indirdi.

"Ben onun gibi yüzlercesiyle baş etmiş adamım," diye bağırdı. "Hakkımı almasını bilirim. Bunun için bir dukaya iki dukasına bahse girerim."

"Bir dukaya iki dukasına mı?" diye haykırdı D'Oggiono. "Ben bahse varım. Anlaştık mı?"

"Anlaştık," dedi Behaim ve masanın üzerinden D'Oggiono'nun eline uzandı.

"Onu mahkemeye verebilirsiniz," diye söze girdi org üstadı Martegli. "Evet, bunu yapabilirsiniz, ama o zaman da avukatlar paranızı alır ve hiçbir şey elde edemezsiniz. Bu söylediklerimi unutmayın. Hakaret ve utanç umurunda bile değildir onun."

"Siz kimsiniz?" diye sordu Behaim, sarhoştu. "Sizi tanımıyorum. Ne diye benim işime karışıyorsunuz?"

Sessiz sakin, mütevazı bir adam olan org üstadı mahcup bir sesle, "Affedersiniz!" diye mırıldandı.

"Bu Boccetta," dedi ahşap oymacı, "tuhaf bir adamdır. En yoksul dilenci gibi yaşar, pazara gittiğinde sepetini kendi taşır, lahana, bayat ekmek ve bitki köklerini sıkı pazarlık ederek alır; zaten bunlardan başka bir şey yoktur sofrasında. Oysa keyfine bakabilir, zengin bir piskopos gibi yaşayabi-

lirdi. Yeterince parası var çünkü, ama parasını ya toprağa gömdü ya da sakladı, belki de bir avuç paslı çivinin altına ya da başka bir yere. Bir gün mahrumiyet çekerim korkusuyla mahrumiyet içinde yaşıyor."

"Sülük gibi," dedi Behaim esneyerek.

"Evet, tam bir sülük o," diye hak verdi ahşap oymacı.

"Benim," dedi Behaim ve elini göğsüne koydu. "Birine kafayı takarsam sülük olan benim. Bir an bile huzur vermem ona. Bir an bile. Ve ben..."

Ne söyleyeceğini unuttu. Ayağa kalkmaya çalıştı ama başaramadı. Eve gitmeliyim, diye düşündü, hem de dört ayak üstünde sürünerek, çünkü diğer insanlar gibi dik yürümeyi beceremiyordu. Bir süre önüne baktı, sonra söyleyeceği şeyi hatırladı:

"...paramı almadan Milano'dan gitmem."

"Bu durumda," dedi taş ustalarından biri ve sandalyesini ona yaklaştırdı, "en iyisi bana mezar taşınızın siparişini vermeniz. Çünkü başka bir yerde değil, burada toprağa gömüleceksiniz. Affınızı rica ederim efendim, ama işim bu benim."

Joachim Behaim bu sözleri duyuyor ama anlamını kavrayamıyordu. Meyhaneci masaya gelmiş, ondan parasını istiyordu. Sözlerini iki üç kez tekrarlamak zorunda kaldı, sesi giderek yükseliyordu; Behaim hesabı ödemesi gerektiğini neden sonra anladı. Para kesesini çıkardı ve elleri birbirine dolaşarak masanın üzerine irili ufaklı gümüş paralar attı. Meyhaneci hakkını aldıktan sonra kalan parayı keseye doldurup Almanın eline tutuşturdu.

Behaim bir süre öylece oturdu, iyice uyuşmuştu, gözleri kapalıydı, başı önüne düşmüştü. Elindeki para kesesini sımsıkı tutuyordu. Birdenbire kendisinden söz edildiğini duydu.

"Doğu Akdeniz kıyılarından gelen bir Alman. Zilzurna sarhoş oldu. Kimse onu tanımıyor. Onunla ne yapacağımızı bilmiyoruz."

Joachim Behaim esnedi, başını kaldırıp gözlerini açtı. O gün eski şatonun avlusunda karşılaştığı adamın Birader Luca'yla sohbet ettiğini gördü; adamı kavisli burnundan, gür saçlarından, kalın kaşlarından, muazzam alnından, insanda saygı uyandıran görünüşünden tanımıştı. Ayağa kalkmak, eğilip selam vermek istedi ama yerinden kalkamadı. Başı göğsüne düştü; sızmıştı.

Kader Üstat Leonardo'yu bir kez daha Joachim Behaim'in yoluna çıkarmıştı ve Behaim bu kez de elindeki para kesesini sımsıkı tutuyordu. Ama Üstat Leonardo'nun aklı, at üstünde tasvir ettiği merhum dükün heykelindeydi.

"Bugün Moro'ya o iki güzel atı satan tacir bu," dedi. "Milano'ya daha önce gelseydi keşke. Dükün atı için iri Arap atını model alsaydım, çok daha iyi bir eser çıkarırdım."

4

Joachim Behaim'in ertesi gün uyandığında ilk fark ettiği şey, geceyi ona yastıklık eden kalın bir kitapla geçirmek gibi tuhaf bir durumda kaldığıydı. Sonra giysileriyle ve üzerine örtülmüş peleriniyle bir saman çuvalının üzerinde yattığını anladı ve pansiyona nasıl geldiğini, neden yatağında değil de bir saman çuvalının üzerinde uyuduğunu hatırlamaya çalışırken telaşa kapıldı, ama pelerininin ceplerini yoklayıp da para kesesini bulunca rahatladı. Uyku sersemliğini üzerinden atmak için gözlerini ovuştururken odada yalnız olmadığını fark etti. Bir adam yere Türk gibi bağdaş kurarak oturmuş, yan yana duran iki sandalyenin üzerine uzatılmış bir sandıkla uğraşırken bir yandan da ıslık çalıyordu, ama Behaim dün odasında böyle bir sandık olmadığından emindi ve bu sandığın ne işine yarayacağını da anlamıyordu.

"Çıkın dışarı!" dedi sakin ama kararlı bir sesle; izin almadan odasına giren ve belki de odayı bundan sonra da kullanmaya niyetli olan ev sahibine haddini bildirmenin zamanı gelmişti artık. "Burada ne arıyorsunuz? Hem de sabahın bu saatinde? Sandığınızı da alıp, çıkın gidin buradan!"

"Günaydın!" dedi yerde oturan adam. "Uyandınız demek. Size göre misafirperverlik odadan çıkıp sizi yalnız bırakmamı icap ettiriyorsa, çıkarım elbette, ama birkaç dakika sabredin, şu anda işimi yarıda kesemem çünkü."

"Bu ne terbiyesizlik!" diye homurdandı Alman. "Bir dahaki sefere kapıyı tıklatın ve içeri girmeden önce izin isteyin, zira ben böyle gördüm."

Sandığın önünde oturan adam kafasını çevirip kahverengi saç tutamlarını alnından geriye iterken elindeki fırçanın ucundaki mavi boya yere damladı.

"Efendi! Ne için izin alacakmışım?" diye sordu. "Siz benim kim olduğumu sanıyorsunuz, kimin kapısını tıklatacakmışım?"

"Aziz şehitlerin kanı adına! Haklısınız, sizi başka biriyle karıştırdım!" diye hayretle bağırdı Behaim. "İyi de, siz kimsiniz, buraya nasıl geldiniz? Gözüm sizi bir yerden ısırıyor sanki."

"Marco d'Oggiono adım, emrinize amadeyim, ressamım ben, Üstat Leonardo'nun eski öğrencisiyim. Dün gece 'Kuzu'daki içki âleminde masa arkadaşınızdım... Beni hatırladınız mı şimdi?"

"Elbette efendim, elbette," dedi Behaim boşuna bastırmaya çalıştığı bir esnemeyle. "Affınızı dilerim, gerçeği söylemek gerekirse, zekâsı son derece kıt ama çok sırnaşık ve geveze bir adam olan pansiyoncu sandım sizi. Bu tür insanlardan uzak durmak lazım, ama odanın döşemesine mavi boya damlatmanıza ne der bilmiyorum. Demek siz Marco d'Oggiono'sunuz. Peki sabahın köründe bu şerefi neye borçluyum?"

Artık sabrı taşan D'Oggiono, "Efendi!" dedi, "Anlaşılan hâlâ tam uyanamadınız. Kafanızı soğuk suyun altına tutun da ayılın, yıkanma leğeni şu köşede. Siz geceyi bende, benim odamda geçirdiniz ve boya damlattığım döşeme de benim döşemem."

Joachim Behaim hâlâ şaşkındı, başını sallayarak, "Uyandığımda yönümü o yüzden bulamadım demek," dedi.

"Hangi pansiyonda kaldığınızı," diye devam etti ressam, "dün sizden bir türlü öğrenemedik. Ben de sizi odama getir-

dim; muhterem Birader Luca'nın vakit çok geç ya da hava kötü olduğunda bende kaldığında kullandığı saman çuvalının üzerinde uyudunuz. Onun dün gece nerelerde sürttüğünü bilmiyorum. Ama benden iki carlino borç almak için bu sabah erkenden uğradı, birader çok iyi biridir ama dünya malından pek nasiplenememiştir. Ben borç veremeyince, kömürkalemlerimden birini alıp memnun mutlu gitti; kendisi matematikçi, aynı zamanda da bir filozof olduğundan, hayal kırıklıklarıyla baş etmeyi bizim gibilerden daha iyi bilir."

Bu arada Behaim, ressamın tavsiyesine uymuş, kafasına bir testiden soğuk su dökmüştü. Elini yüzünü yıkarken dedi ki:

"Demek siz, D'Oggiono, yedi kutsal hayır işinden en azından birini bu gece benim üzerimde uyguladınız, muhterem Birader Luca'nın rahatından olması pahasına elbette, bu yüzden hem size hem ona minnet borçluyum. Ocaktaki ateşi de yakmışsınız, bu da hayırlı işlerin ikincisi oluyor."

"Üçüncüsüne, yani kahvaltıya gelince," diye açıkladı D'Oggiono, "durum pek parlak değil maalesef. Size sadece ekmek ve yeşil soğan, daha sonra da yarım karpuz ikram edebilirim."

"Ekmek ve yeşil soğan!" diye haykırdı Behaim. "Yoksa siz benim hep alabalık ve trüf mantarı yediğimi mi sanıyorsunuz? Aman, ekmekle yeşil soğanları verin de bir katırcı gibi ziyafet çekeyim!"

Behaim kahvaltısını yalayıp yutarken, ressam D'Oggiono yine işine koyuldu. Zengin bir adamın kızının çeyiz sandığını İncil'den sahnelerle süslemesi gerekiyordu. Sandığın önyüzünde İsa, Meryem Ana ve kalabalık bir grup insan görülüyordu.

"Hep aynı şey," diye yakındı D'Oggiono. "Herkes sandığına Kana Düğünü mucizesinin resmini yaptırmak istiyor. Bu lanet olası düğünün resmini en az sekiz kez yapmışımdır, dokuzuncuyu da sipariş ettiler, oysa bu sofracıbaşından ve toprak testilerinden gına geldi artık. Bu defa kızın babasına

ve damada, hem bir değişiklik olsun hem de günümüzdeki evliliklere uygun olsun diye İsa'nın zina yapan kadınla karşılaşmasının resmini yapmayı önerdim, ama beni dinlemediler bile, inatla Kana Düğünü'nde ısrar ettiler. Neyse, Tanrı aşkına, istedikleri gibi olsun. Efendi, bu İsa'yı siz nasıl buluyorsunuz?"

Resimler ve sanat eserleri hakkında söz söylemeye alışık olmayan Behaim, "Bu İsa'yı mı? Şey, birinin Mesih'i bundan daha güzel tasvir edebileceğini düşünemiyorum," dedi.

D'Oggiono bu övgüden memnun kalmış gibiydi.

"Üstat Leonardo da beğenecektir bu İsa'yı; resim sanatında benim hocam o," dedi. "Fakat bu eser için bana kaç para vereceklerini söylesem şaşkınlıktan üç kere ıstavroz çıkarırdınız, bana reva görülen o kadar az yani, hele de bugün bir ons cilanın fiyatı düşünüldüğünde. Evet, bu zenginler kendi çıkarlarını gözetmeyi çok iyi bilir, sanki bir kucak odun satın alıyorlarmış gibi pazarlık ederler benimle."

Göğüs geçirdi, yamalı çoraplarına, eskimiş ayakkabılarına baktı, sonra İsa'sının başının etrafına yaldız ve sarı toprak boyayla bir hale yapmaya koyuldu.

Kahvaltısını bitiren Behaim, "Pazarlık sökmez bana," dedi. "Malımın fiyatı bellidir ve o fiyatın bir kuruş altına inmem. Sizin malınız, İsa, havarileri ve kutsal anası, Farisiler, Pilatus, gümrükçüler, gutlular, cüzamlılar ve İncil'deki kadın milleti, ayrıca aziz şehitler ve üç müneccim kralsa, benim malım da Venedik atlası, İskenderiye halıları, kavanozlarda kuru üzümler, yağlı çuvallarda safran ve zencefil. Ben malımla nasıl ticaret yapıyorsam –fiyatı şu kadardır ve pazarlık yapılmaz, işine gelmeyen başka yere gitsin– sizin de azizler ve şehitleriniz için sabit bir fiyat belirlemeniz gerekir. İyi resmedilmiş bir İsa'nın fiyatı şu kadardır, bir gümrükçü ya da havarinin fiyatı şu kadardır demelisiniz. Eğer belirlediğiniz fiyatlara uymazsanız, sanatınıza ve çabalarınıza rağmen iki yakanız bir araya gelmez."

Hâlâ İsa'nın halesiyle uğraşan ressam, "Haklısınız herhalde," dedi. "Meseleye bir tacirin gözüyle bakmamıştım hiç. Öte yandan, benimle pazarlık edemezlerse, burada, Milano'da, Venedik'teki karabiber öğütücüleri kadar bol olan başka ressamlara giderler, o zaman ben zor duruma düşerim ve ne derler, pirincin peşine düşerken evdeki bulgurdan da olurum."

Keyfi kaçan Behaim, "İyi öyleyse," dedi. "Nasıl istersenız öyle yapın, sizin için iyi olanı en iyi siz bilirsiniz. Öğütlere pek kulak asmadığınızı anlamış bulunuyorum."

"Milanolular," dedi D'Oggiono düşünceli düşünceli, "çok kuşkucudur, kimse komşusuna güvenmez, herkes diğerinin onu kazıklayacağını, kandıracağını düşünür, o yüzden pazarlık ederler benimle, pazara buğday, bal, bezelye ya da keten getiren köylülerle de pazarlık ettikleri gibi, gerçi bu köylüler gerçekten de dolandırıcıdır, saf suratlarıyla dünya âlemi kazıklarlar. Fakat siz Almanların dürüst oldukları söylenir, ki gerçekten de öylesiniz. Bir kere söylediğiniz bir sözün arkasında durursunuz."

Fırçayı elinden bırakıp eserini incelerken, Behaim de sakalını sıvazlıyordu.

"Bu nedenle," diye devam etti D'Oggiono kısa bir sessizlikten sonra, "elimde sizden imzalı yazı olmasa da, iki duka için hiç endişelenmiyorum."

Behaim ona şaşkınlıkla baktı.

"Ne dukası?" diye sordu, sakalını sıvazlamayı bırakmıştı.

"Dün gece 'Kuzu'da otururken benim bir dukama karşı koyduğunuz iki dukadan söz ediyorum," diye açıkladı D'Oggiono. "Bir bahse giremeyecek kadar parasız olduğumu sanmayın sakın. Biraz birikmiş param var."

"Sahi, bahse tutuştuğumuzu ve el sıkıştığımızı hatırlar gibiyim," diye mırıldandı Behaim ve elini alnına götürdü. "Ama bahsin ne olduğunu biliyorsam, şeytan götürsün beni.

Durun, bir düşüneyim! Türklerle mi ilgiliydi? Önümüzdeki sene Venedik'e gelip gelmeyecekleriyle?"

"Size borcu olduğunu söylediğiniz Boccetta'yla ilgiliydi," diye hatırlattı D'Oggiono. "Mesele bu paraydı. Siz onunla ve onun gibi yüzlercesiyle baş etmesini ve parasını almasını bilen bir adam olduğunuzu iddia etmiştiniz. Bense..."

"Mantarlar!" diye neşeyle haykırdı Behaim ve eliyle uyluğuna vurdu. "Benim borç senedimin on yedi mantardan fazla etmeyeceğini söylememiş miydiniz? Ben size gösteririm mantarları. Lanet olsun, evet, mesele buydu. Siz dürüst bir adamsınız ki, bana bunu hatırlattınız. Yemin ederim ki, tamamen unutmuştum."

"Unuttuğunuzu anlamıştım zaten," diye itiraf etti ressam ve mahcup mahcup gülümsedi. "Sizin iki dukanız için endişelenmediğimi söylerken..."

"Kendinizinki için endişelenseniz daha iyi olur," diye sözünü kesti Behaim, "zira bahsi kaybettiğiniz daha şimdiden kesin. Tek yapmam gereken, bu Boccetta'nın evinin ya da konağının nerede olduğunu ya da onu başka nerede bulacağını öğrenmek, ondan sonra da ensesine çökmek. Dukanızı hazır edin, onunla vedalaşıp helalleşin, çünkü benimle birlikte Doğu Akdeniz'e gidecek."

"Efendi!" dedi D'Oggiono. "Bundan çok kuşkuluyum ve kuşku duymak için de esaslı nedenlerim var, ama itiraf etmeliyim ki, dukalarım bayağı gezgindir, bende hiç uzun süre kalmazlar. Boccetta'ya gelince, onu bulmak zor değil. Vercelli Kapısı'na gidin, sokakta dümdüz ilerleyin, sonra sol tarafta büyük bir taş yığını göreceksiniz, eski bahçe duvarının taşlarıdır bunlar. Bahçeye girin, ama bahçeden geçerken dikkat edin de üzeri silme devedikenleriyle kaplı kuyuya düşmeyin. Bu tehlikeyi atlatırsanız karşınızda bir ev, daha doğrusu bir eşek ahırı göreceksiniz, çünkü ev berbat durumda –dört duvarın üzerinde bir çatıdan ibaret– kısacası, Vercelli Kapısı'nı geçtikten sonra Kuyubaşı'ndaki evi sorun."

"Vercelli Kapısı'ndan sonra Kuyubaşı'ndaki ev," diye tekrarladı Behaim. "Bunu akılda tutmak zor değil. Boccetta'yı orada bulacağım, öyle mi?"

"Farz edelim ki," dedi D'Oggiono, "daha önce kuyunun dibini boylamadıysanız tabii, kapıya vurdunuz ve kapı açıldı, o zaman bu evde Boccetta'yı bulursunuz. Fakat daha sonra neler olacağını ben size söyleyeyim hemen. Adınızı ve ziyaret sebebinizi öğrendiğinde, tam da o gün çok işi olduğu aklına gelir, akşam yemeğini yemek üzeredir, erteleyemeyeceği çok önemli bir randevusu vardır, o günkü işlerden çok yorulmuştur, günahlarının affı için bir hac yolculuğuna çıkmak üzeredir, bir sürü mektup yazması ve yollaması gerekiyordur ya da kendini hasta hissediyordur ve istirahat etmesi şarttır; tabii eğer kapıyı yüzünüze kapatıvermeyi tercih etmezse."

"Siz beni ne sanıyorsunuz?" diye öfkeyle bağırdı Behaim. "Bu tür bahaneler karşısında ne yapacağımı bilmiyor muyum ben? Sizin mesleğiniz boya karıştırmaksa, benimki de paramı söke söke almak. Bunu da beceremeyeceksem ne işe yararım ben?"

Pelerinini aldı, şöyle bir inceledi, eliyle özenle düzeltti, pahalı kürk yakadaki saman çöplerini çekip çıkardı, D'Oggiono'nun gece eve gelince ahşap oyma Aziz Sebastian'ın başına geçirdiği şapkasını da istedikten sonra hava durumunu anlamak için pencereye gitti.

Pencere, cılız çimlerle kaplı, ahşap çitle çevrili daracık bir avluya açılıyordu, avlunun öbür ucunda bir ahır vardı. Behaim avluda Mancino'yu görünce şaşırdı; elinde kova ve kaşağı, benekli bir atı tımarlayan Mancino'nun biraz ötesinde kazığa bağlı, kula donlu bir at daha vardı. Mancino canla başla çalışıyordu, başını kaldırıp bakmadı; Behaim bu kederli ve kırışık yüzü yıllar önce gördüğü duygusuna kapıldı yine. Fakat zihninde hayal meyal canlanan bu hatıranın üzerinde durmadı, önceki gece Mancino'yla takışmasına sebep

olan kız aklına geldi; kızın, dudaklarında bir tebessüm, başı önünde, Aziz Yakup Sokağı'ndan geçerkenki halini hatırlayan Behaim hayallere dalıp gitti.

Şimdi ben –diye geçirdi aklından– aşağıya inip Mancino'nun yanına gitsem ve mendili kıza götürmesi için ona versem, kız mendili kimin bulduğunu anlar mutlaka. Ve onunla tekrar karşılaştığımda durur ya da yanımdan geçerken bana gülümser, ne de olsa Milano'da kızlar erkeklere karşı daha rahat davranabiliyor. Ben de ona derim ki... Sahi, ne derim?

"Kadın, benden sana ne!"

Bu sözleri duyunca yerinden sıçrayan Behaim D'Oggiono'ya tekinsiz bir şey olmuş gibi dehşetle baktı, sanki D'Oggiono aklından geçen soruyu okumuş da cevap vermişti.

"Nasıl yani? Nasıl yani?" diye sordu boğuk bir sesle. "Ne demek istiyorsunuz, hangi kadından söz ediyorsunuz?"

D'Oggiono işine ara vermeden, "Efendi!" dedi. "İsa Mesih'in Kana'daki düğünde mukaddes annesine söylediği sözler bunlar: Kadın, benden sana ne! Bakınız Aziz Yuhanna İncili'nin hemen başları, ikinci bap; resimde Mesih'i bu sözleri söylediği andaki haliyle tasvir ediyorum."

"Doğru. İncil'de böyle yazıyor," dedi Behaim çok rahatlamış bir halde. "Peki, arkadaşlarınızdan birinin, dün gece beni 'Kuzu'da hançeriyle tehdit eden kişinin aşağıdaki avluda olduğunu da biliyor musunuz?"

"Sizi kim hançerle tehdit etti?" diye sordu D'Oggiono.

"Mancino dediğiniz kişi; gerçek adını bilmiyorum," dedi Behaim.

"Yapar mı yapar," dedi D'Oggiono. "Öfkelenince en iyi arkadaşlarına bile her tür silahla saldırabilir, ateşli bir mizacı vardır. Bu bir yana, her gün bu saatte avluda görebilirsiniz onu, 'Küçük Çıngırak'ın sahibinin iki atını o tımarlıyor, atlardan iyi anlar Mancino, sabah çorbasını da orada içer, üstüne de, genelevlerdeki kadınlara harcadığı parayı kazanır. Biz ona Mancino deriz, çünkü gerçek adını kendisi de

bilmiyor. Üstat Leonardo, beyin zedelenmesi geçiren birinin tüm geçmişini böyle unutabilmesinin büyük bir mucize olduğunu söylüyor."

"Dün gece meyhaneci bunu bana uzun uzadıya anlattı zaten," diye sözünü kesti Behaim. "Artık gitme zamanı geldi. Bana yaptığınız bütün iyilikler için teşekkür ederim; bunları asla unutmayacağım, size işinizde başarılar dilerim, verdiğim tavsiyeyi unutmamanız da hayrınıza olur. Umarım tekrar görüşürüz, 'Kuzu'da ya da Venedik dukamı almaya geldiğimde; o zamana kadar selametle efendi, selametle!"

Şapkasını salladı ve gitti, odadan çıkarken çektiği kapının üzerine Birader Luca, D'Oggiono'dan istediği iki carlinoyu alamadığı için kömürle şunları yazmıştı: "Burada bir pinti oturuyor."

"İşinizi iyi yapın ki, hakkınızda şikâyet duymayayım," dedi Behaim Mancino'ya neşeyle; at tımarcısı, pazar, meyhane ve ahır şairiyle bir sohbete başlamanın en iyi yolunun bu olduğunu düşünüyordu. Mancino başını kaldırdı, yanına kimin geldiğini görünce dudağını büktüyse de, kibar bir ses tonuyla karşılık verdi:

"Günaydın, efendi! Konakladığınız yerden memnun kaldınız mı?"

"Hak ettiğimden ve beklediğimden daha iyiydi," dedi Behaim. "Yukarıdaki efendi," dedi başparmağıyla D'Oggiono'nun penceresini göstererek, "benimle bir Hıristiyana yakışır şekilde ilgilenmeseydi, bu sabah beni sokaktan toplarlardı."

"Çünkü siz Almanlar," diye açıkladı Mancino, "şarap ile şarap arasında bir ayrım yapamazsınız. Dün meyhanecinin önünüze koyduğu şarap testi testi içilecek bir şarap değildi."

"Doğru söylüyorsunuz," dedi Behaim. "Ama insanın aklı başına hep sonradan gelir. Bakıyorum bugün benimle

gayet akıllı uslu konuşuyorsunuz, halbuki dün delirmiş gibi üstüme yürümüştünüz."

"Çünkü," dedi Mancino, "sizden ısrarla rica etmeme rağmen, o kız hakkında konuşmayı kesmediniz. Bu genç kıza karşı beslediğim dostluğu ve yakınlığı arkadaşlarımın bilmesini istemiyordum. Bununla acayip dalga geçerler, bu şehrin tüm sokaklarında ve batakhanelerinde zavallı kızı dile düşürmekte bir an tereddüt etmezlerdi. Onun için efendim, bundan sonra kulağınıza küpe olsun: Arkadaşlarımın önünde bu kızla ilgili tek laf etmeyeceksiniz."

"Sahi mi?" dedi Behaim şaşırarak. "Ama saygın, namuslu insanlara benziyorlardı."

"Öyleler, elbette öyleler!" diye bağırdı Mancino ve huysuzlanan benekli atın gemini sıkıca tuttu. "Saygın ve namuslu insanlardır. Ama ben öyle değilim. Hayır, ben asla saygın biri olmadım, namusumdan hiç söz etmesek daha iyi. Kısacası, dostlarım bana itibar eden, hatta selamıma karşılık veren bir kızın, aşkları parayla satın alınan o kadınlardan biri olduğunu düşünürler."

"Gerçeği söylemek gerekirse, kız öyle birine benzemiyordu," diyen Behaim, kızın hayaline dalıp gitmişti. "Ama öyle biri olsaydı bile, isteyeceği hiçbir ücret fazla yüksek olmazdı."

"Bir gül goncası gibi güzel ve saftır o," dedi Mancino kaşağıyı ve çıplak kolunu kovaya daldırarak.

"Güzel serpilmiş," diye onayladı Behaim, "yüzünün rengi de sağlıklı, kansızlık çekenlerden değil. Onu beğenmediğimi söyleyemem. Ayin için hangi kiliselere gittiğini çıtlatsanız bana..."

"Sadece beni değil, Tanrı'yı da muhabbet tellalı yapmak istiyorsunuz demek!" diye çıkıştı Mancino.

"Muhabbet tellalı mı?" diye öfkeyle bağırdı Joachim Behaim. "Efendi! Kutsal şeylerden biraz daha saygıyla bahsedin! Bir ayin dinlemek istiyorum diye beni hemen

iğnelemeniz gerekmez herhalde. Muhabbet tellallığından bahseden kim? Ben ona kaybettiği mendilini geri vermek istiyorum, mendili sakladım çünkü."

Pelerininin cebinden *boccacino* keteninden mendili çıkardı ve Mancino'nun suratına uzattı.

"Evet, bu onun mendili, tanıdım," dedi Mancino ve ıslak elinin iki parmağıyla dikkatlice tuttu mendili. "Adını taşıdığı azizenin gününde küçük bir şişe çiçek esansıyla birlikte ben hediye etmiştim ona. Demek yere düşürdü."

"Evet, şimdi bunu ona peşinden giden adamın selamıyla birlikte geri verebilirsiniz," dedi Behaim. "Kızı yeniden görmeyi çok istediğimi inkâr edecek değilim, pek hoşuma gitti, hem kim bilir belki o da beni beğenmiştir. Ama bir esinti gibi ortadan kayboluverdi bir anda. Ne sanıyor ki? Milano'nun tüm sokaklarında peşinde koşturmaya vaktim olduğunu mu? Onu tüm kiliselerde ve pazarlarda arayacağımı mı? Hayır, Milano'da halletmem gereken işler buna müsaade etmez, anlatın bunları Annacık'ıma!"

"Halletmeniz gereken işleri kime anlatacağım dediniz?" diye sordu Mancino.

"Kime olacak, Annacık'ıma," dedi Behaim. "Adı bu değil mi yoksa? Artık ismini söyleseniz diyorum."

Mancino onu duymazlıktan geldi.

"Demek," dedi, "şu Boccetta'ya gidip paranızı isteyeceksiniz?"

"Evet, niyetim bu," diye sert bir sesle onayladı Behaim. "Yarın öbür gün gidip meseleyi halledeceğim. Ama belli ki görmemi istemediğiniz şu kıza gelince..."

"Onu yeniden göreceksiniz," dedi Mancino ve yüzündeki hiddet yerini üzüntüye bıraktı. "Evet, çünkü ben bunu engelleyemem. Şu söyleyeceklerimi unutmayın ama: Korkarım bu işin sonu kız için iyi olmayacak. Ama göreceksiniz, sizin için de iyi olmayacak. Hatta belki benim için de."

5

Kuyubaşı'ndaki ev, aynen D'Oggiono'nun anlattığı gibi had safhada bakımsızdı, çok uzun yıllardan beri içinde kimse oturmuyor gibiydi; çatısı haraptı, kirişler çürümüş, bacası çökmüş, duvarların sıvası dökülmüştü, her yerinde çatlaklar vardı. Behaim kapıya ne kadar vursa da, seslense de, açan olmadı. Böyle kâh kapıya vurup kâh seslenip beklerken, kapının hemen üzerindeki demir parmaklıklı gözetleme penceresine takıldı gözü ve pencerede tıpkı ev gibi bakımsız ve çökmüş bulduğu bir yüz gördü; sakalı uzamış, kirlice suratlı bir adam, kapalı kapıya avuçları kızarana kadar vurmasını dikkatle izliyordu.

"Efendi, bu ne demek oluyor? Neden kapıyı açmıyorsunuz?" diye öfkeyle sordu Behaim.

"Ne gürültü yapıyorsunuz öyle, üstelik de başkasının mülkünde, hem siz de kimsiniz?" diye karşılık verdi adam.

"Boccetta adında birini arıyorum," diye açıkladı Behaim. "Bernardo Boccetta. Biri bana burada oturduğunu söyledi."

"Bernardo Boccetta'yı herkes arıyor," dedi penceredeki adam ters ters. "Bernardo Boccetta'yı çok fazla insan arıyor. Sizi içeri almadan önce ne getirdiğinizi gösterin hele."

"Ne getirdiğimi mi?" diye sordu Behaim şaşkınlıkla. "Kahretsin, içeri alınmam için ne getirmem gerekiyor ki?"

"Rehin bırakacağınız bir şey yoksa, hemen gidin buradan," dedi penceredeki adam. "Burada sırf kefaletle borç verilmez. Yoksa bir şeyi rehinden kurtarmaya mı geldiniz? Eğer öyleyse, şimdi saati değil, öğleden sonra gelin!"

"Efendi!" dedi Behaim, "Ne borç istiyorum ne de sizde rehinden kurtaracağım bir şey var. Efendi Boccetta'yla görüşmek istiyorum, o kadar."

"Efendi Boccetta'yla görüşmek istiyorsunuz, o kadar mı?" diye tekrarladı penceredeki adam hayretler içinde. "Eğer parayla ilgili bir derdiniz ya da sıkıntınız yoksa, Efendi Boccetta'yı neden görmek isteyesiniz ki? Ya onu görmüşseniz, o zaman ne olacak? Çünkü Boccetta benim!"

Alman şaşkınlık içinde bir adım geriledi ve bir zamanlar Floransa'nın asilzadeleri arasında sayılan adamın perişan haline ve çökmüş yüzüne bakakaldı. Sonra eğilip selam vererek dedi ki:

"Adım Behaim, size babamın selamını getirdim efendim. Babamın adı Sebastian Behaim, Melnik'te büyük bir tüccardır. Evinize geldiğimi ve sizi sıhhat ve afiyette gördüğümü anlatınca memnun olacaktır."

"Behaim! Sebastian Behaim!" diye mırıldandı Boccetta. "Evet, efendi, haklısınız, benimle ilgili en ufak havadise bile memnun olacaktır, insan dostlarından o kadar az haber alıyor ki. Söyleyin ona, sağlığımdan bir şikâyetim yok, hâlâ gayet iyiyim, bir tek diğer durumlar işte... Ama şu dönemin nasıl olduğunu siz de biliyorsunuz; savaş kargaşası, pahalılık, ayrıca insanların kıskançlığı, fenalığı, bir sürü sahtekârlık... Çok sabırlı olup en kötü şeyleri bile kabullenmek lazım. Tanrı'nın takdiri işte, onun iradesi, yarının daha kötü olmayacağını kim bilebilir. Söyleyin pederiniz efendiye..."

"Efendi! Beni içeri almayacak mısınız?" diye sözünü kesti Behaim.

"İçeri almaz olur muyum? Derhal," dedi Boccetta. "Demek siz Sebastian Behaim'in oğlusunuz. Dünyada bir oğul

sahibi olmak ne büyük mutluluk, ben bundan mahrum kaldım. Neyse, pederiniz efendiye benden bahsederken ona deyin ki..."

"Beni içeri alacaksınız sanıyordum," dedi Alman.

"Sahi ya, ben de burada durmuş gevezelik ediyorum. Bir dakika sabredin. Anahtarımı nereye koydum acaba? Şimdi aklıma geldi de, şanssızlığıma evde size sunabileceğim bir şey yok, ne şarap, ne meyve, ne de başka bir şey; oysa misafire ikramda bulunmak âdettendir. Belki beni mahcup etmemek için bir başka zaman gelmeyi tercih edersiniz, bir dahaki sefere kadar her şeyi önceden tedarik etmiş olurum."

"Gerek yok, efendi," dedi Behaim kararlı bir sesle. "Bir testi iyi şarabın kıymetini bilmez değilim, ama ne zamandır sizinle bir saatçik olsun laflamak istediğimden, mecbur kalmadıkça bunu ertelemek istemem, zira araya başka şeyler girebilir, az önce sizin de dediğiniz gibi, yarın neler olacağını bilemeyiz. Sizden ricam, beni kapının önünde daha fazla bekletmemeniz."

Penceredeki yüz kayboldu, adamın adımlarını sürüyerek yaklaştığı duyuldu, bir zincir şakırdadı, bir anahtar kilitte gıcırdayarak döndü, ama açık kapının önünde duran Boccetta hâlâ bir bahane peşindeydi:

"Öğleden önceleri işlerimle ilgilendiğim için, düşündüm ki..."

Behaim lafını ağzına tıkadı.

"Eh, biz de iş konuşalım o zaman," dedi ve kapıdan içeri girdi.

Boccetta'nın misafirini buyur ettiği odada sadece en gerekli ev eşyası vardı. Bir masa, iki sandalye, sadece üç ayağı kalmış bir sıra, bir köşede kurt yeniği bir sandık, yerde de iki hasır döşek; tüm eşya bundan ibaretti. Masada bir testi ve kalay bir kupanın yanında bir de yazı takımı duruyordu. Fakat duvardaki küçük, çerçevesiz Meryem Ana resminin

iyi bir ressamın elinden çıktığı belliydi; Behaim resmi incelemek için yaklaştı.

"Meryem Anamız," diye açıkladı Boccetta. "Gırtlağına kadar borca batmış bir ressamdan kaldı bana. Bu küçük resim için Üstat Leonardo, ki kendisi de bir ressamdır, bana tam dört Venedik dukası teklif etti. Fırça ve biraz boyayla aynı resmi, hatta daha güzelini gözü kapalı yapabilecek birinin, çerçevesi bile olmayan bir resme dört Venedik dukası vermek istemesini anlayabiliyor musunuz? Fakat Üstat Leonardo'nun eskiz defterine portremi çizmesi beni çok onurlandırdı."

Sonra Behaim'den oturmasını rica etti, ama otururken dikkat etmesini söyledi.

"Kendinizi hafifletin biraz," dedi. "Bu sandalyeler sizin ağırlığınızdan ziyade benimkine alışkın. Bir yudum suyla serinlemek istemez misiniz? Hemen şurada. Hizmetçim olsaydı, en yakın meyhaneden biraz şarap aldırırdım ama üç hafta önce köyüne yolladım onu, çünkü inanın bana, bu zamanda evde bir boğazın daha olması az buz masraf değil."

İçini çekti, başını salladı ve bir süre hatıralarına dalıp gitti.

"Evet, efendi, ikimizin, pederinizle benim her pazar günü katırlarımıza atlayıp köylere ve çiftliklere gittiğimiz günler bambaşka günlerdi; köylü kızlarla şakalaşır, kollarına ya da başka bir taraflarına çimdik atardık. Pederiniz bundan pek hoşlanırdı, oysa kızlara çimdik atarken, ne yalan söyleyeyim, o kadar muhterem bir görünüşü vardı ki, önünde günah çıkartmak isterdiniz, o kadar soylu ve dürüst görünürdü. Evet, keyfimiz yerindeydi, işler yolundaydı. Neyse, hepsi geçmişte kaldı, zaten insanın artık tüm tutkulardan arınıp Tanrı'ya hizmet ettiği yaşlardayım. Bütün işlerden elimi ayağımı çektim ve paramla zaman zaman hâlâ iş yapmamın tek nedeni, elde ettiğim kârla yoksullara yardım etmek, zira burada, mahallemde beni Tanrı'nın ve ihtiyaç sahiplerinin

dostu olarak bilirler. Fakat siz kendi işlerinizden söz etmek istemiyor muydunuz? Belki burada, Milano'da bir işe para yatırmak istiyorsunuzdur, eğer öyleyse ben size çok yardımcı olabilirim. Miktar ne olursa olsun, karşılığında size iyi bir faiz ve istediğiniz teminatı verebilirim, ama sakın bana komisyondan bahsetmeyin, çünkü ne yapacaksam, size ve pederinize olan dostluğumdan yapacağım. Ee? Miktar nedir?"

"Miktar," dedi Behaim, "on yedi Venedik dukası!"

"Şaka yapıyorsunuz," dedi Boccetta. "Ciddi olamazsınız. On yedi Venedik dukası mı koymak istiyorsunuz?"

"Hayır, tahsil etmek istiyorum," dedi Behaim. "Hem de sizden. Hesabımızda yıllardır ödenmemiş on yedi dukalık bir açık var ve ben bu parayı sizden almaya geldim."

"On yedi duka mı? Böyle bir şeyden haberim yok benim," dedi Boccetta.

"Vardır vardır," dedi Behaim. "Çünkü yazdığınız borç senedi bende. Görmek ister misiniz?"

"Gerek yok," dedi Boccetta. "Öyle diyorsanız, öyledir. Sizi ve babanızı memnun etmek çok önemli benim için, ama bir tek şunu söyleyin bana: Bu kadar cüzi bir miktar için mi çektiniz onca yolun zahmetini? Tamam, birinin Papa'dan af dilemek için ya da başka bir dini nedenle seyahate çıkmasını anlarım ama..."

"Milano'da daha başka, çok daha önemli işlerim de vardı," dedi Behaim.

Boccetta bir an düşündü.

"Tamam o zaman," dedi sonra. "Paranız için endişelenmeyin. Rahatlıkla bende kalabilir. Paranızı kaybetmenize yol açabilecek en ufak bir tehlike göremiyorum. Ha bende durmuş, ha Altoviti Bankası'nda, hatta bende olması daha güvenli."

"Efendi!" diye öfkeyle bağırdı Alman. "Siz beni aptal yerine mi koyuyorsunuz, bu laflarla başınızdan savacağınızı mı sanıyorsunuz?"

"Sizi neden aptal yerine koyayım ki?" dedi Boccetta. "Bilakis, size akıllıca bir teklifte bulunuyorum: Artık bu meseleyi daha fazla konuşmadan kapatalım! Birbirini sevip sayan iki insanın bu yüzden kavgayla ayrılmasına değmez."

"Dikkat edin efendi!" diye uyardı Behaim, iyiden iyiye öfkelendiği sesinden belliydi. "Yeterince sabır gösterdim. Beni oyalamaya devam ederseniz, bunun sonu sizin için iyi olmaz. Hem de hiç iyi olmaz! Siz beni tanımıyorsunuz."

Boccetta şimdi hayli üzülmüş görünüyordu.

"Bu ne hiddet?" diye sızlandı. "İnsan evinde misafir olduğu biriyle böyle mi konuşur? Ama babanızın hatırı için bu hakarete göz yumacağım. Ona nasıl değer verdiğimi görün. Mademki para sizin için bu kadar önemli, o zaman vereyim gitsin, efendi, vereyim gitsin, namuslu bir adam ve iyi bir dost karşısında mum gibi eğilirim ben. Fakat şu anda evde hiç para yok, yarın gelin ya da bugün öğleden sonra gelin, parayı bulmak için kölelik yapmam gerekse bile borcunuzu önünüze tıkır tıkır sayayım."

Evde para olmadığını söylerken Boccetta'nın sesindeki üzüntü kulağa o kadar samimi geliyordu ki, artık bu meseleyi halletmek istediğini söylerken o kadar inandırıcıydı ki, Behaim karşısında kim olduğunu unuttu ve yumuşak telden çalmaya başladı. Öfkelenip sert konuştuğu için üzgün olduğunu söyleyerek Boccetta'ya iki gün mühlet tanımaya hazır olduğunu açıkladı. Sonra vedalaşıp ayrıldı.

Fakat evden çıkarken ve kapı arkasından gıcırtıyla kapanırken içi hiç rahat değildi. Boş ellerle gidiyordu, vaatten başka bir şey alamamıştı ve şimdi ona öyle geliyordu ki, Boccetta'nın bu şekilde davranmasının tek nedeni, onu evden iyilikle dışarı çıkarmaktı. Boccetta'nın rehin karşılığında borç para verdiği geldi aklına. "Ne getirdiğinizi gösterin hele!" demişti, bir de şunu: "Rehin bırakacağınız bir şey yoksa, hemen gidin buradan!" Ayrıca, bir tefecinin evde nakit para bulundurmaması imkânsızdı.

Joachim Behaim olduğu yerde durup dudaklarını ısırdı. Bunu ancak şimdi, çok geç akıl ettiğine kızdı. Sessizce küfrederek yürüyüp gidiyordu ki, Boccetta'nın sesini duydu:

"Hey! Siz! Geri gelin! Size bir şey söylemem lazım!"

Behaim şaşkınlık ve sevinç içinde geri döndü, ama hayır, kapı açık değildi. Kapı penceresinin demir parmaklıkları ardında Boccetta'nın yüzü görünüyordu. Onu tekrar içeri almayı aklından bile geçirmeyen Boccetta'nın şöyle bağırdığı duyuldu:

"Babanız size mutlaka yol harçlığı vermiştir. Parayı ne yaptınız? Hepsini savurdunuz mu?"

Behaim bu sözlere o kadar şaşırdı ki, o anda ne diyeceğini bilemedi.

"Tam bir öküz gibi bakıyorsunuz," diye devam etti Boccetta. "Yol harçlığınıza ne oldu? Kumarda mı kaybettiniz, meyhanede mi yediniz, yoksa orospulara mı harcadınız? Şimdi de başkalarının sırtından geçinmek istiyorsunuz, öyle mi? Hiç utanmıyor musunuz? Hadi gidin, gidin, Tanrı sizi ıslah etsin. Gençsiniz, güçlüsünüz, dilenmek ve başkalarına yük olmak yerine bir iş bulup çalışabilirsiniz. On yedi Venedik dukası ha? O kadarcık mı? Size ancak on yedi kötek verebilirim."

Öfkesine güçlükle hâkim olan Behaim, "Efendi!" dedi. "Küstahlığınız bana vız gelir. Ama borcunuzu ödemeyi ısrarla reddettiğiniz için sizi mahkemeye vereceğim ve siz, meydanda adınızın haykırılmasının utancını yaşayacaksınız, borçlular hapishanesinden ve tahta direkten hiç söz etmiyorum."

"Mahkemeye mi?" diye güldü Boccetta. "Hiç durmayın, mahkemeye verin beni! Peki, şuradaki kuyunun arkasındaki ısırganların üzerine çıplak kıçınızla oturmaya ne dersiniz? Belki size iyi bile gelir. Borçlular hapishanesiymiş! Tahta direkmiş! Ey, sabrı sonsuz Tanrım, böyle bir öküz de mi varmış! Hadi, hiç durmayın, mahkemeye gidin!"

Ve Boccetta'nın penceredeki yüzü kayboldu.

Behaim meselenin böyle talihsiz bir hal almasını kabul edemiyordu. Özellikle de ısırganlarla ilgili söze çok gücenmişti, adamın bunda ciddi olduğunu düşünüyordu, çünkü bakımsız bahçe ısırgan doluydu. Boccetta'nın kapısını kırıp onu bir güzel dövmek geliyordu içinden. Fakat o zaman kanunları çiğnemiş olurdu, bu da onun yapısına ters düşüyordu. Ayrıca, ev ne kadar harap olsa da, kapısı çok iyi durumdaydı. Kalın meşe kalaslardan yapıldığından yumrukla kırılacak gibi değildi.

Şimdilik çekip gitmekten başka çaresi yoktu, bir yandan yürüyor, bir yandan da hem Boccetta'ya hem de kendine verip veriştiriyordu. Boccetta'ya alçak, hırsız, hain cimrinin, rezil haydudun teki; kendineyse hiçbir işe yaramayan, bir araba dayağa müstahak beceriksiz aptalın teki diye sövüp sayıyordu. Boccetta'nın darağacında çürüdüğünü görmek istediğini, Tanrı'nın en azından bu kadarcık bir lütfu kendisine borçlu olduğunu söylerken öyle bağırıyordu ki, gelip geçenler dönüp ona bakıyordu. Kendisine borçlu olanlar listesine Tanrı'yı da ekledikten sonra biraz sakinleşti, zira Tanrı'nın bazen yavaş da olsa borcunu mutlaka ödediği, faizini de unutmadığı ona küçükken öğretilmişti. Bunca beladan sonra bir testi şarabı hak ettiğini düşündü, bu teselli de kendine olan borcuydu ve yükümlülüklerini hiç ihmal etmediğinden Vercelli Kapısı'nın hemen oradaki bir meyhaneye daldı, içeriye girer girmez de, bir köşede oturmuş, dalgın dalgın sokağı seyreden Mancino'yu gördü.

Başını kaldırınca karşısında Joachim Behaim'i bulan Mancino'nun yüzünde çelişkili duygular okunuyordu. İnatla Annacık'ım dediği kızı bıkmadan usanmadan sorup duran Behaim'e katlanamıyordu. Ama şimdi onunla karşılaşmak işine gelmişti. İşte böyle karışık duygular içindeydi.

"Madem iyilik meleğim başka birini değil, sizi yolladı, buyurun oturun," dedi.

"Efendi!" diye çıkıştı Behaim. "Beni buyur etmenin yolu bu değil. Bana alışkın olduğum şekilde nazik davranılmasını beklerim."

"Haklısınız," dedi Mancino. "Birinci kural: Parası olanla iyi geçin. Neyse oturun da biraz laflayalım. İyilik meleğime gelince, zaten hayatım boyunca pek ilgilenmedi benimle, yoksa daha iyi durumda olur, bugün size burada besili bir horoz ya da kişnişle çeşnilendirilmiş dana göğsü ısmarlayabilirdim."

"Dert etmeyin," diye teselli etti Behaim. "Ben buraya sadece bir testi şarap içmeye geldim."

"Hey! Meyhaneci!" diye seslendi Mancino. "Ortalıkta ne dolanıp duruyorsun? Bu efendiye bir testi şarap! Gördüğün gibi, arkadaştan yana bir eksiğim yok."

Sonra Behaim'e dönerek devam etti:

"Beceriksizin teki olan iyilik meleğim, benim saf saf bu meyhaneye gelmeme ses çıkarmayarak bana karşı görevlerini yine fena halde ihmal etti, zira anladığım kadarıyla beni burada tanıyorlar ki şu şişko meyhaneci siz gelinceye kadar gözlerini bir an bile üzerimden ayırmadı. Halbuki hiç hak etmediği halde, kendimi boş verip sırf onu düşünerek bir tabak şalgamdan başka bir şey ısmarlamadım, zaten o da dişimin kovuğuna bile gitmedi. Ama bir meyhaneciden teşekkür beklenir mi zaten!"

Sustu, kırış kırış yüzünde bir nebze üzüntü ve pişmanlık okunuyordu.

"Peki, meyhaneci size neden bu kadar ilgi bahşediyor?" diye gereksiz bir laf etti Behaim, çünkü cevabı kendisi de biliyordu.

"Çünkü," dedi Mancino, "ona para değil, olsa olsa bomboş para kesemi yoklama izni vereceğimi kestiriyor. Eğer bununla yetinmez de kavga çıkarırsa, ya ben ona bir

tekme atacağım ya da o bana, artık şans ve kavga tanrısı nasıl münasip görürse; sonra da kaçmaya çalışacağım."

"İyi, bana da eğlence çıkacak," dedi Behaim. "Küçük bir bıçak çiziği de olmayacak mı?"

"Gayet mümkün," dedi Mancino somurtarak.

"Hay kör şeytan, işte bunu mutlaka izlemem lazım!" diye haykırdı Behaim. "Ama ondan önce küçük bir anlaşma yapabilir miyiz?"

"Nasıl bir anlaşma?" diye sordu Mancino.

"Sizinki gibi beceriksiz olmayan ve görevlerini bilen iyilik meleğim," diye açıklamaya girişti Alman, "size kızarmış horoz ya da çeşnili dana göğsü ısmarlamamı söyledi, hangisini arzu ederseniz artık. Siz de..."

"Hey, meyhaneci!" diye seslendi Mancino. "Gelin de efendinin ne söylediğini duyun! Dinleyin, Tanrı söyletiyor onu."

"...bir taşla iki kuş vuracaksınız," diye devam etti Behaim. "Önce ruhunuz bu işten kazançlı çıkacak, çünkü Annacık'ımı nerede bulacağımı söyleyerek bana bir iyilik etmiş olacaksınız, üstüne üstlük de horoza konacaksınız."

"Kaybol!" dedi Mancino masaya yaklaşan meyhaneciye. "Demek öyle. Bir lokma yemek karşılığında satın alınabilen bir insanım ben. Haklısınız efendi. Düşük insan, düşük ödeme. Zaten elinde ne varsa, bazen mısralarını, bazen de kadınları satan küçük bir hırdavatçıdan başka neyim ki ben bu dünyada. Haklısınız efendi, haklısınız, ben böyle biriyim, haklısınız."

"Öyleyse, eğer sizi doğru anladıysam, teklifimi kabul ediyorsunuz," dedi Behaim.

"Farz edin ki kabul ediyorum," dedi Mancino, "bu size ne yarar sağlayacak anlamış değilim."

"Onun nerede oturduğunu söyleyin yeter," diye sıkıştırdı Behaim. "Ötesi beni ilgilendirir."

"Kendinizi kollayın!" dedi Mancino ve dalgın dalgın sokağa baktı. "İki yakıcı göz uğruna, kendininkilerin ışığını kaybetti Samson, iki beyaz göğüs uğruna, Tanrı korkusunu unuttu Kral Davud. İki uzun bacak uğruna, kellesinden oldu Vaftizci."

"Daha neler!" diye güldü Alman. "Benim bu meselede belki bacağım incinir, o kadar."

"Ne dediniz? Anlamadım," dedi Mancino.

"Atımla kızın evinin önünde dolanacağım," diye açıkladı Behaim, "atımı hoplatıp şaha kaldırıp beni yavaşça sırtından atmasını sağlayacağım. Sonra yardım için bağıracağım, feci şekilde inleyip sızlanacağım, bayılmış numarası yapacağım, o zaman beni onun evine taşıyacaklar. İşte bu kadar."

"Sonra?" diye sordu Mancino.

"Sonrasını bana bırakın," dedi Behaim ve özenle kısaltılmış koyu renk sakalını sıvazladı.

"İyi, o zaman sizi incinmiş, ezilmiş ya da kırılmış bacağınızla sokakta bırakayım," dedi Mancino, "çünkü sizi eve almayacağından emin olabilirsiniz. Fransız ya da Flaman olsaydınız farklı olurdu belki, çünkü şimdi onlar moda ve kadınlar arasında pek revaçta. Halbuki Almanlar? En fazla Türkler kadar."

"Küstahlaşmayın!" dedi Behaim gücenerek.

"Bir süre sonra bir pansumancı çağırırlar belki," diye devam etti Mancino, "o da bacağınızı bir güzel yamar. Kısacası, horozu bana Tanrı için ısmarlamanın daha iyi olup olmayacağını düşünün. Çünkü o zaman bir taşla iki kuş vurursunuz. Hem ruhunuz kazançlı çıkar hem de uzuvlarınız sağlam kalır."

"Belki de haklısınız," diye itiraf etti Alman. "Ama bu tüccarlıkla bağdaşmaz. "

"O zaman horozunuz sizin olsun!" dedi Mancino. "Tüm tüccarlığınıza rağmen şalgamların parasını ödemek gibi bir cömertliğe kapılırsanız, sakın bana iyilik ettiğinizi

sanmayın. Bu sayede parasını alacak olan meyhaneci teşekkür etsin size. Kıza gelince, buradan geçeceğini biliyor, onu görmenizden endişe ediyordum. Az önce önümüzden geçti ama siz onu görmediniz. O sırada atınızı şaha kaldırmakla meşguldünüz, sonra da kırık bacağınızla yerde yatıyor, baygınlık geçiriyordunuz. Yani bu seferlik..."

Sustu. Kız, uğruna atıştıkları kız meyhanedeydi şimdi. Mancino'ya gülümseyerek başıyla selam verdi. Sonra yanlarına yaklaştı. Behaim yerinden fırlamış, gözünü ondan ayıramıyordu. Kız dedi ki:

"Geçerken sizin burada oturduğunuzu gördüm efendim ve kaybettiğim mendili yerden alıp bana göndermiş olmanıza teşekkür etmek için pek münasip bir fırsat diye düşündüm."

Susup derin bir nefes aldı.

"Ah, Niccola!" dedi Mancino, sesinde öfke ve hüzün vardı.

Joachim Behaim hâlâ tek kelime edemiyordu.

6

Aziz Eusorgio Kilisesi'nde buluştular ertesi sabah, kısa ama her anı dolu bir buluşmaydı. Yarı karanlıkta, bir sütunun kuytusunda oturdular ve tüm âşıklar gibi en önemli ve en önemsiz şeyleri, Niccola fısıltıyla, Behaim alçak sesle, ama aynı coşkuyla konuştular. Behaim ilk karşılaşmalarında Niccola'nın neden bir kez bile arkasına dönüp bakmadığını sordu; o gün bir esinti gibi kaybolmuştu. Niccola bir sürü neden saydı. Kafasının karıştığını söyledi. Behaim'in nasıl bir tepki vereceğini bilmiyordu. Ayrıca, onun da kendisini gözden kaybetmemesi gerekirdi. Neden ona Annacık diyordu ki, adı Niccola'ydı. Hem biraz sessiz konuşmalıydı, ahşaptan Aziz Yuhanna'nın önünde diz çöken kadın iki kez dönüp onlara bakmıştı.

"İyi de, sen anlamamış mıydın sanki görür görmez sana âşık olduğumu, aklımı başımdan aldığını," dedi Behaim. "Fark etmemen mümkün değil."

Alçak sesle konuşmaya çalıştığı için Niccola onun söylediklerinin tek kelimesini bile anlamadı. Soran gözlerle gülümsedi. Behaim o günlerde neler hissettiğini ona tüm ayrıntılarıyla anlatması gerektiğini düşünüyor, uygun kelimeleri bulmaya çalışıyordu.

"Göğsüme bir ok saplanmıştı sanki," diye fısıldadı. "O kadar ani, o kadar can yakıcı, o kadar beklenmedik. İşte bu-

raya saplandı, canım yandı, evet, çok derine saplandı. Ama sen çekip gittin, beni yalnız bıraktın, bunu yapman doğru değildi."

Niccola'nın ona hak vermesini bekledi. Ama iki keşişin okuduğu ilahi Behaim'in sesini bastırdığı için Niccola onu bu kez de duyamadı. Fakat sözlerini el hareketleriyle vurgulayıp iki parmağıyla kalbini gösterdiği için aşkından söz ettiğini anladı. Ve Behaim'e kendisine gerçekten değer verip vermediğini sordu.

Behaim o kadar yüksek sesle "Hem de nasıl!" diye bağırdı ki, Aziz Yuhanna'nın önünde dua eden kadın üçüncü kez dönüp ona baktı. "Her gün sokaklarda dolanıp seni aradım. Evet, sana çılgınlar gibi âşığım, zaten de çılgının teki gibi davrandım."

Niccola, onun kendisinde ne bulduğunu öğrenmek istedi. Milano'da ondan çok daha güzel, çok daha cilveli kızlar vardı. Bunu söylerken de sözlerinin etkisini hafifletmek için bir an Behaim'e yaslandı.

Fısıltıyla konuştuğundan, Behaim bir tek Milano kelimesini anlamıştı.

"Evet. Sırf senin için, seni yeniden görmek umuduyla Milano'da kaldım," dedi, üstelik doğruydu bu ama o ana kadar kendine bile itiraf etmemişti. "Sen erkeklerin aklını başından alabilen birisin. Milano'dan çoktan ayrılmam gerekiyordu, burada halletmem gereken bir iş kalmadı. Yok, bir iş var aslında."

Yüzü gerildi. Boccetta aklına gelince buz gibi bir öfke yükseldi içinde. Dişini sıktı.

"Onu darağacında sallandırmak isterdim," diye mırıldandı. "Ağzını burnunu kıracak birini bulurum belki, bu da bir şeydir. Ama dukalarımı geri almama faydası olmaz, tam tersine beni masrafa sokar."

Kız onun öfkeli yüzünü ve dudaklarındaki sert ifadeyi gördü. Söylediklerinin artık aşk kelimeleri olmadığını anla-

dı. Kızgındı, Niccola artık onu yumuşatmanın zamanının geldiğini düşündü.

"Belki de gerçekten benim hatamdı," dedi, "biraz daha yavaş yürüyebilirdim. Ama mendilimi düşürmüştüm ya, daha fazlasını yapmak uygunsuz olurdu, en nihayetinde mendil bizi bir araya getirdi, öyle değil mi? İsterseniz, bundan sonra beni her gün görebilirsiniz."

Behaim fısıltılarından hiçbir şey anlamadığını belli edince, Niccola son sözlerini daha yüksek sesle tekrarlamaya karar verdi:

"İsterseniz bundan sonra beni her gün görebilirsiniz dedim. Eğer sizin için önemliyse."

Behaim Niccola'nın elini yakaladı.

"Şu anda kilisede olmasaydık, bu sözlerin için derhal öpücüklere boğardım seni. Şeytanın gözü kör olsun, bunun için dışarıya çıkmamızı beklemem lazım."

Niccola'nın yüreği ağzına geldi.

"Dışarıya, sokağa çıktığımızda," dedi, "birbirimizi tanımıyormuşuz, birer yabancıymışız gibi davranalım. Birlikte görülmememiz lazım, milletin diline düşmek benim için çok kötü olur."

"Ciddi misin?" diye sordu Behaim. "Peki, ilişkimizi nasıl sürdüreceğiz? Her gün kiliseye gelip ilahi mi dinleyeceğiz?"

Niccola başını hayır anlamında sallayıp gülümsedi. Sonra ona şehrin dışında, Monza yolunun üzerindeki küçük gölün kıyısında bulunan kır meyhanesini tarif etti, o yol küçük bir çam korusuna çıkıyordu. Onunla yarın öğleden sonra saat dörtte bu koruda ya da eğer hava kötüyse, zira her ihtimali düşünmek gerekiyordu, kır meyhanesinde buluşabilirdi. En fazla yarım saatlik bir yoldu.

"Bu da bir şey mi," dedi Behaim. "Aşkın uğruna her gün üç dört saat bile yürürüm. Duvarlara tırmanır, hendeklerde bata çıka ilerler, azılı köpeklerle boğuşabilirim, yeter ki seni göreyim."

Niccola gülümsedi, sonra yanından süzülüp çapraz sahının bir köşesinde asılı duran haçın önüne gitti. Eğildi, ıstavroz çıkarıp diz çöktü. Birkaç dakika sonra döndüğünde dedi ki:

"Sonumuzun hayırlı olması için İsa Mesih Efendimize dua ettim. Dediğim gibi, yarın öğleden sonra saat dörtte; yolu bulmamanız imkânsız. Mancino için de dua ettim. Bilmelisiniz ki, o beni çok seviyor, sizin sevebileceğinizden çok daha fazla seviyor. Elbette şimdi sizin yüzünüzden gücendi bana, sadakatsiz olduğumu düşünüyor, ama ben ona asla ümit vermedim. Hafızasına ve memleketine kavuşsun diye dua ettim. Bir zamanlar büyük bir efendiymiş, şatoları, hizmetkârları, köyleri, ormanları, kırları varmış. Ama bütün bunların nerede olduğunu hatırlamıyor."

Sokağa çıktılar, Niccola hızla yürüyüp giderken dönüp baktı. Gülümsedi, elini kaldırdı ve öğleden sonra saat dördü hatırlatmak için dört parmağını kaldırdı.

Milano'da Alman kökenli iki tüccar vardı, Anselm ve Heinrich Simpach kardeşler; Doğu Akdeniz mallarının ticaretiyle refah ve itibar kazanmışlardı, herkes onları tanırdı. Behaim yirmi yıldan beri şehirde yaşayan bu kardeşleri görmeye gitti ve ikram edilen şarap, tuzlu badem ve ballı çavdar çöreğinin tadını çıkarırken derdini anlattı. Boccetta'ya borcunu ödetebilmek için dukalıkta hangi yollara başvurabileceğini öğrenmek istiyordu.

İki kardeşin büyüğü, Anselm, şişman, uykulu gözlerle bakan, biraz hantal bir adamdı, Behaim'i selamlamak için koltuğundan zorlukla kalkmıştı; kardeşi ise huzursuz, kıpır kıpır biriydi, otururken, dikilirken ya da odayı arşınlarken eline geçen herhangi bir nesneyle, şarap kadehi, mum, madalyon, anahtarlık, tüy kalem, oynamadan duramıyordu, hatta bir ara masanın üzerindeki su saatine de el atınca ağabeyi ona ters ters bakmıştı. Behaim onlara meseleyi enine

boyuna anlatırken, haklı olduğu gün gibi ortada olduğu için on yedi Venedik dukasını mutlaka geri almakta kararlı olduğunu söylerken, kardeşler onu kibar ama aldırışsız bir yüz ifadesiyle dinliyorlardı ve ağabey esnemesini bastırmakta her zaman başarılı olamıyordu. Ama Boccetta'nın adı geçer geçmez birdenbire dikkat kesilip heyecanlandılar ve ikisi de Behaim'le o kadar hararetle konuşmaya başladı ki, gören de tek amaçlarının lafı birbirlerinin ağzından kapmak olduğunu sanırdı.

"Nasıl olur efendi? Siz bilmiyor muydunuz bu Boccetta'nın..."

"Sizi nasıl aldatacağını ve..."

"Çok pintidir o, çok fesattır, yalanın dolanın bini bir para onda," diye sözünü kesti kardeşi. "Hırsızdır, haindir, sözünde durmaz, sahtekârdır..."

"Utanma arlanma nedir bilmeyen aşağılık bir insandır," diye lafı kaptı ağabeyi. "Bizim gibilerin fersah fersah kaçtığı biridir. –Saatten ne istiyorsun Heinrich, masada duruyor işte!– Her tür fenalığı yapabilecek biridir, halbuki çok köklü ve soylu bir aileden gelir. Fakat ailesi bu insanı çoktan reddetti zaten."

"Sen ona insan mı diyorsun Anselm?" diye öfkeyle haykırdı kardeşi. "Hayvanın tekidir o, bir ucube, insan kılığına girmeyi başarmış iğrenç bir solucan. Behaim, başınıza böyle bir talihsizliğin gelmesine inanamıyorum, onunla..."

"Sizin için elimden geleni yaparım," diye kardeşinin sözünü kesti ağabey. "Ama bu Boccetta meselesi..."

"Zarar verdiği ilk kişinin siz olduğunu mu sanıyorsunuz yoksa? Ömrünü..."

"...milleti dolandırmakla, soyup soğana çevirmekle geçiriyor. Çünkü Tanrı'nın şamarından korkmaz o, bu şamarın ne kadar ağır ve ani olduğunu bilmez."

"On yedi Venedik dukası mı demiştiniz? Bu kadar ucuz kurtulmanıza hem şaşırdım hem de sevindim. Çünkü bu

Boccetta'nın birinden ne kadar para koparabileceğini anlaması için ona bir kez bakması yeter."

Behaim, morali bozulduğunda âdeti olduğu üzere sağ eliyle sol kolunu ovuşturdu.

"Benden bir şey koparamayacak," dedi çok kararlı bir sesle. "On yedi dukamı ödeyecek bana, hem de çok yakında, hele bir ödemesin, nasıl acı acı gözyaşı döktüğünü görürsünüz. Çünkü onu mahkemeye vereceğim."

İki kardeş ona baktı, biri başını hayretle sallıyor, diğeri de ona acıyarak gülümsüyordu. Bir süre sustular, bu kez ikisi de sözü diğerine bırakmış gibiydi. Huzursuz kardeş tuzlu bademlerle dolu kâseyle oynarken, ağabeyi uyuşukluğundan beklenmeyecek kadar hızlı davrandı ve kâseyi yere düşürmeden kardeşinin elinden kapıp aldı.

"Ey İsa!" diye göğüs geçirdi. "Az kalsın bir kaza oluyordu. Mahkemeye vermek mi? Boccetta'yı mı? Ne diyorsunuz! Siz buranın yabancısısınız. Bu şehirde yargının nasıl işlediğini bilmiyorsunuz!"

Kâsenin yerine oynayabileceği başka bir şey arayan kardeş, "Buralarda birini dava etmenin ne anlama geldiğini de," diye söze girdi yeniden. "Özellikle de buranın yerlisi değilseniz ve karşınızda Boccetta gibi biri varsa." Havaya atıp tutmak için bir anahtarlık çıkardı cebinden. "Gerçekten dava açmayı mı düşünüyorsunuz? O zaman şunu unutmayın: Sonunda acı gözyaşı döken siz olursunuz."

"İtirazları, temyizi, bilirkişi incelemelerini, onlarca bürokratik engeli anlatmaya bile gerek yok."

"Yapılan hatalardan, sahte şahitlerden, kaybolan ve bir daha asla bulunamayan belgelerden bahsetmeye de gerek yok.'

"Mahkeme azalarıyla, tutanak memurlarıyla, savcılarla, avukatlarla, mahkeme kâtipleriyle, mübaşirlerle, mahkeme ulaklarıyla uğraşacaksınız, bunların her biri sizden para isteyecek..."

"Ve siz kimseden merhamet görmeden, hiç durmadan ödeyeceksiniz. Dava gerekçesinin kaleme alınması, değiştirilip yeniden yazılması ve mahkemeye sunulması için. Mahkemeye celp, damgalar, bilirkişi raporu ve her bir şahidin çağrılması için..."

"Ve dosyaları görmenize izin vermeleri için. Dava belgelerinin her bir nüshası, dosyalara düşülen her bir not için para ödeyeceksiniz..."

"Her kayıt, her belge tanzimi, her imza, hatta her *salvo errore** için..."

"Ve bir gün," dedi ağabey, "davanızın *in absentia*** düştüğünü hayretler içinde öğreneceksiniz. Büyük bir yaygara koparacaksınız, davanın yeniden görülmesi için başvuruda bulunacaksınız..."

"Ve her şey sil baştan," diye devam etti kardeşi. "Paranızı saçıp savuracaksınız, sonunda bu işten sıtkınız sıyrıldığında ve çekip gitmek istediğinizde, cebinizde kalan azıcık para..."

"Bir eşeğe ya da el arabasına binmenize bile yetmeyecek," diye bitirdi ağabey ve öfkeli bir yüz ifadesiyle su saatini kardeşinin elinin altından uzaklaştırdı.

"Dukalıkta adalet bu durumda, öyle mi?" diye üzgün üzgün mırıldandı Behaim. "Demek kıçımla ısırganların üzerine oturmamı söylerken bunları düşünüyordu!"

"Kıçınızdan bana ne," diye öfkeyle bağırdı kardeşlerin büyük olanı; bir tek bu kelimeyi duymuş, kendi tarzınca yorumlamıştı. "Buradaki adaletin durumundan beni mi sorumlu tutuyorsunuz? Ben size vaziyeti anlattım, o kadar, sizi zarardan kurtardığım için bana teşekkür etmek yerine terbiyesizce konuşuyorsunuz. Dağların ötesinden gelen birinin burada edep ve görgü öğrenmesi yıllar alıyor herhalde."

"Affedersiniz," dedi Behaim, neyle suçlandığını anlamamıştı. "Sizi gücendirmek istemedim. Madem öyle, mahke-

---

* (Lat.) Hata hariç. (ç.n.)

** (Lat.) Gıyaben. (ç.n.)

meye başvurmam o zaman. Peki ne yapayım? Boccetta yüzünden, sırf kötülük olsun diye bana dukalarımı ödemediği, üstüne üstlük bir de benimle alay etttiği için geceleri gözüme uyku girmiyor."

"Geceleri gözünüze uyku girmiyorsa," dedi ağabey, "Kutsal Kitap'ı okuyun. Hem vakit geçer hem de öfkeniz söner, sonra da uykunuz gelir."

"Binlerce kez teşekkür ederim," dedi Behaim. "Ama bu benim on yedi Venedik dukamı geri getirmez."

"Dukalarınızı unutun gitsin!" diye öğüt verdi kardeşlerin küçüğü. "Onları aklınızdan çıkarmaya çalışın! Hafızanızdan silin! Haysiyet sahibi adamların yüzüne bile bakmaya tenezzül etmediği bu düzenbaz serseriyle on yedi Venedik dukası için uğraşmaya değmez, sizin gibi saygın bir adama yakışmaz bu."

"Merak etmeyin," diye teselli etti kardeşlerin büyüğü. "Hak ettiği cezayı öbür dünyada çeker."

"Elbette efendi, elbette," dedi Behaim. "Bundan hiç kuşkum yok. Ama ben paramı bu dünyada almak istiyorum."

"Bakıyorum," diye sitem etti küçük kardeş, "mesele para olunca öğüt dinlemiyor, kör inadınızdan vazgeçmiyorsunuz."

"Bence," dedi ağabeyi, "hırslarınıza gem vurmak için kendinize hâkim olmayı öğrenseniz iyi olur."

Joachim Behaim için bu kadarı da fazlaydı artık.

"Kahretsin!" diye küfretti. "Yeter artık! Siz benim nasıl biri olduğumu bilmiyorsunuz, Boccetta da bilmiyor. Belasını bulunca öğrenecek ama. Bugüne kadar benimle uğraşan herkes belasını bulmuştur."

İki kardeş birbirine baktı, küçük olanı bir ıslık sesi çıkardı.

"Düşündüğünüz buysa..." diye başladı söze.

"Tanrı'nın ceza mahkemesini beklemeden de harekete geçebilirsiniz," diye lafı tamamladı ağabeyi.

"Şimdiden cezasını çekmesine itiraz edecek pek kimse yoktur zaten," dedi kardeşi.

"Elbette, bu yöntem, ayarı kaçırılmazsa, mucizeler yaratabilir," diye onayladı ağabeyi.

"Parayı ödeme isteğini artırır."

"Fakat bunu kendiniz yapmayın. Elinizin ayarına ve becerinize diyecek yoktur herhalde, ama talimli değilsiniz, hem güvenli de olmaz. Ölçüyü kaçırırsanız zor duruma düşersiniz."

"Gerek de yok zaten. İşin bu kısmını başkalarına bırakın. Bunu az bir para karşılığında yapacak birilerini bulursunuz."

"Mesela katedralin yakınındaki 'Kuzunun Yeri' meyhanesine gidip Mancino'yu sormanız, eğer yoksa da arkadaşlarına haber bırakmanız yeter."

"Mancino işini bilir. Bıçak darbeleri öyle dikkatli ve usturupludur ki..."

"Bizlerin uskumru yemesi gibi," diye sözü bağladı ağabeyi; ve Behaim, o gece meyhanede şarap başına vurmaya başlarken Mancino'nun da aynı ya da benzer bir teklifte bulunduğunu hatırladı. "Sizin hiç zahmet etmenize gerek yok," demişti Mancino. "Bu işi bana bırakın."

Joachim Behaim ayağa kalktı ve kadehindeki şarabı bir dikişte bitirdi.

"Çok teşekkür ederim, efendiler!" dedi sonra. "Bu çok iyi bir fikir, en iyi tarafı da kolayca uygulanabilmesi. O meyhaneyi biliyorum, Mancino'yu da tanıyorum. Aslında kanundışı işlerden hoşlanmam. Fakat bu durumda, Boccetta meselesinde, ülke âdetlerine ayak uydurmak yerinde bir karar bence."

Ve eliyle bir bıçak saplama hareketi yaptı.

7

Kararlaştırdıkları yerde, Monza yolundaki küçük çam korusunda üçüncü kez buluşuyorlardı; fakat bu sefer koruda durmadılar, göl kıyısındaki kır meyhanesine kaçtılar, zira gökyüzü bulutluydu ve yağmur yağacağa benziyordu. Tahta tüneğe zincirlenmiş bir şahin onlar kulübeye yaklaşırken kanatlarını çırpıp boğuk çığlıklar attı. Meyhane sahipleri gündüzleri tarlada çalıştığından, ara sıra uğrayan müşterilerle bir delikanlı ilgileniyordu. Meyhanenin daracık odasında kıza süt ve incirli çörek, Behaim'e de şişe şeklindeki bir sukabağının içinde Furlan şarabı getirdi.

"Doğuştan dilsiz," dedi kız, delikanlı odadan çıkınca, "buraya yabancı bir adamla birlikte geldiğimi ağzından kaçıramaz yani. Onun için bir talihsizlik, benim içinse bir şans, çünkü ancak dilsizlere güvenebilirsiniz. Bu civardan bir rahibin akrabası, adı Nepote."

Behaim şaraptan bir yudum aldı.

"Benimle ilgili gerçekleri," dedi kıza, "sana vakitlice söylemedim diye şikâyet etmeni istemem. Şarap hoşuma giderse, atıma, arabama varana kadar şaraba yatırabileceğimi şimdiden söyleyeyim. Bu şarap da hiç fena değil doğrusu."

"Canınız istediği kadar için," dedi Niccola, "buraya gelip benimle buluşmak için ne ata ne de arabaya ihtiyacınız var."

Aşk dolu sohbetlerinde hâlâ Aziz Yakup Sokağı'ndaki ilk karşılaşmalarından, bu kadar büyük ve kalabalık bir şehirde birbirlerini yeniden bulduklarından, bu şaşırtıcı mucizeden söz ediyorlardı.

"Seni yeniden bulmak zorundaydım," dedi Behaim, "beni daha ilk bakışta o kadar âşık ettin ki kendine, seni görmeden yaşayamazdım artık. Ama seni bulmamı kolaylaştırmak için hiçbir şey yapmadın."

"Ne yapabilirdim ki?" diye karşı çıktı Niccola.

"İlk kez karşılaştığımız sokağa bir daha hiç gelmedin, seni orada o kadar çok aradım ki," diye yakındı Behaim. "Evet, hatta yoldan geçerken seni görürüm umuduyla, tam gönlüme göre olan handan ayrılıp Aziz Yakup Sokağı'ndaki o sefil pansiyona yerleştim. Saatlerce pencerede oturuyordum, gözlerim gelip geçenler arasında hep seni arıyordu."

"Beni yeniden görmek sizin için bu kadar önemli miydi gerçekten?"

"Bir de soruyorsun!" dedi Behaim. "Bir erkeğin aklını başından alman için ona sadece bir kez bakman yeterli, bunu sen de biliyorsun."

"Neler duyuyorum öyle," dedi Niccola. "İnsanın beni yeniden görmek istemesi için aklının başından gitmesi gerekiyor demek."

"Of, sus, sözlerimi çarpıtma, ne demek istediğimi gayet iyi biliyorsun," dedi Behaim. "Bana baktın, beni kendine âşık ettin, sonra da vahşi bir kedi gibi kaçıp gittin. Orada öylece kalakaldım, ne yapacağımı bilemedim. Ve inan bana, seni bulmak için cehennem çukuruna bile atlardım."

"Böyle şeyler söylemeyin," dedi Niccola ve ıstavroz çıkardı.

"Ve seninle yeniden karşılaşmamı," diye devam etti Behaim, "Mancino'nun oturup seni beklediği meyhaneye tam zamanında gidecek kadar talihli olmama borçluyum. Senin hiçbir çaban olmadı."

"Olmadı mı?" diye sordu Niccola gülümseyerek, yanakları kızarmıştı. "Mancino bana darıldı. O günden beri ortalıkta görünmüyor, benden uzak duruyor."

"Hemen hemen hiç çaba göstermedin," dedi Behaim. "Sen onu, Mancino'yu arıyordun, beni değil."

"Yoldan geçtiğimi gördünüz ama peşimden koşmak aklınıza gelmedi," diye sitem etti Niccola. "Beni gördünüz ve geçip gitmeme izin verdiniz. Hatırlıyorum, önünüzde bir testi şarap vardı, benim için şaraptan vazgeçmek istemediniz. Sizin tutkunuz bu kadardı işte. Ya ben? Sizi Mancino'yla otururken görünce kendime dedim ki: Dur, Niccola, eğer bu bir fırsat değilse..."

Behaim de bunu duymak istemişti zaten, ama bununla yetinmedi, onun ağzından başka şeyler de duymak istiyordu, kurcalamaya devam etti:

"Demek benim Mancino'yla oturduğumu gördün. Peki bende ne buldun?"

"Şey, size baktım," dedi Niccola, "bir kez daha baktım ve aslında hoşuma gitmeyen bir şey göremedim."

"Eh, ne kambur ne de felçliyim ben, şaşı da değilim," dedi Behaim ve elini yanaklarında, çenesinde, sakalında gezdirdi.

"Sonra kendime dedim ki: Niccola, biliyorsun, bazen aşkta ilk sözü kadının söylemesi lazım," diye devam etti kız. "Tabii bu durumda doğru olur muydu..."

"Bundan hiç kuşkun olmasın!" dedi Behaim. "Sen doğru olanı yaptın. Durumumu, aşkından adeta çıldıracak hale geldiğimi biliyorsun."

"Bunu söylemiştiniz," dedi Niccola. "Ve belki de beni gerçekten sevmiyorsunuzdur, sadece öylesine, işte bir büyük efendi ve asilzadenin yoksul bir kızı sevdiği gibi bir dereceye kadar seviyorsunuzdur."

Bu sözleri söylerken dışarıdaki göle ve yağmurda ürpermişe benzeyen ağaçlara baktı, manzaranın hüznünden bir şeyler sindi ruhuna.

"Zaten bundan fazlasını beklemek de aptalca olurdu," dedi.

"Ben asilzade falan değilim," diye düzeltti Behaim. "Bir tacirim, çeşitli malların ticaretini yapıyor, geçimimi böyle sağlıyorum. Burada, Milano'da iki at sattım, kazancım beni bir süre idare eder. Ayrıca burada..." –Boccetta'yı düşününce suratı karardı– "...tahsil etmem gereken borçlar var."

"Tanrı'ya şükürler olsun!" dedi kız. "Ben de sizin asilzade olduğunuzu, köklü bir aileden geldiğinizi sanmıştım. Öyle olmamasını tercih ederim. Çünkü aşk ilişkisinde birinin pasta, diğerinin sadece mısır lapası yemesi iyi bir şey değil."

"Bu da ne demek?" diye sordu Behaim, Boccetta'yı düşünürken söylediklerini yarım kulakla dinlemişti. "Soylu olmadığım için bana mısır lapası mı diyorsun?"

"Mısır lapası olan benim," dedi Niccola, "siz de pastasınız."

"Sen mi? Mısır lapası mı? Ne diyorsun?" diye telaşlandı Behaim ve Boccetta'yı düşünmeyi bıraktı. "Sen de çok iyi biliyorsun ki, Milano'nun en güzel kızı, benim canımın içisin, senin gibi birini bir daha asla bulamam."

Niccola sevinçten kızardı.

"Demek benden hoşlanıyorsunuz? Beni beğeniyorsunuz?"

"Bunu nasıl başardın?" diye sordu Behaim. "Şarabıma ya da çorbama 'sakın peşimi bırakma' otu mu attın yoksa? Yanında olmadığım zamanlar senden başka bir şey düşünemiyorum. Hayatımda ilk kez böyle âşık oluyorum."

"İyi," dedi Niccola, "buna çok sevindim."

"Ya sen?" diye sordu Behaim. "Sende durum nasıl? Beni seviyor musun?"

"Evet," dedi Niccola. "Çok."

"Bir kez daha söyle!"

"Sizi çok seviyorum. Size bağlandım."

"Peki, bunu bana hangi işaretle, hangi davranışla göstermeyi, kanıtlamayı düşünüyorsun?"

"İşarete gerek var mı? Öyle olduğunu biliyorsunuz."

"İlk kez karşılaştığımızda," dedi Behaim, "bana bir öpücük ve başka şeyler vaat ettin."

"Ben mi?" diye haykırdı Niccola.

"Bakışların," diye açıkladı Behaim. "Bakışlarında bir vaat vardı. Şimdi her şey yolunda olduğuna göre, vaadini tutmanı istiyorum."

"Ben de çok isterim," dedi Niccola, "sizin tarafınızdan öpülmeyi, ama burada, bu delikanlının, Nepote'nin önünde değil. Hayır, rica ederim, şimdi olmaz, dinleyin lütfen! Neden beni dün sizinle..."

Bir gün önce çam korusunda ikisi baş başayken öpüşmeden ayrıldıklarını hatırlatmak istedi Behaim'e ama sözlerine devam edemedi, çünkü doğru anın geldiğini düşünen Behaim onu kollarının arasına almıştı. Niccola kendini onun öpüp okşamalarına bırakırken, bir yandan da hem kapıyı hem de pencereyi kollamayı, şarap mahzenine inen Nepote'nin adımlarına kulak kabartmayı becerdi. Behaim'in onu serbest bırakması epey zaman aldı.

"Ee?" diye sordu. "Canımın içi ne diyor?"

"Saygılarını sunuyor," dedi Niccola zarif bir baş hareketiyle. "Ve sıkça duyduğum şey doğru olsa gerek... öpüşmekten zarar gelmezmiş."

Ve süt içmiş bir kedi gibi dilini dudaklarının üzerinde gezdirdi.

"Söylemek istediğin," dedi Behaim, "daha önce kimsenin seni kucaklayıp öpmediği mi?"

"Her şeyi bilmek zorunda değilsiniz," dedi Niccola. "Kendini her sokak köşesinde öptüren biriyimdir belki."

"Ama sen de bilmelisin ki," dedi Behaim, "sonra kavga etmeyelim diye şimdiden söylüyorum, ben öpüşmeyle yetinen biri değilim."

"Bunu fark ettim," dedi Niccola ve azarlar gibi konuşmaya çalıştı. "Beni öperken elleriniz de rahat durmadı. Pek münasebetsizceydi. Oysa ben kesinlikle vaat etmedim bu kadar kısa sürede..."

Sustu, zira onlara hizmet eden delikanlı, elinde bir şarap testisi, odadaydı şimdi. Niccola utancından kızardı, çünkü delikanlının, konuşmalarının ne kadarını duyduğunu bilmiyordu. Pencerenin önüne gitti, yola ve göle baktı. Yağmur dinmişti. Şahin tüylerini kabartıyor, gagasını ayağındaki zincire sürtüyordu.

Niccola, sessizce, dudaklarını kıpırdatmadan, kendi kendisiyle konuştu: Beni sevdiği doğrudur belki, çünkü laf olsun diye güzel sözler eden biri değil. Evet, sanırım bana âşık. Fakat pek çok kadınla seviştiği belli. Tanrım, bana yardım et! Aramızda başlayan bu ilişki benim için mutlu ve sevinçli bir son bulsun. Çünkü senden nasıl saklayabilirim ki Tanrım, beni isterse onun olacağını biliyorsun zaten.

O yağmurlu öğle sonrasında Üstat Leonardo, haftanın iki günü Porta Nuova yakınlarında kurulan ve sık sık uğradığı kuş pazarına gitmişti. Tezgâhlar, sergiler, çadırlar ve kafesler arasında gezinirken, söğüt ya da kızılcık dallarından örülmüş hapishane ve zindanlarındaki kuşları seyretmiş, kuşbazlara kuşları av düdüğü, kuş öksesi ve ağlarla, çeşitli hilelerle nasıl tuzağa düşürdüklerini anlattırmış, o kadar sabır ve çaba gerektiren bu işin karşılığını alamadıkları için yakınmalarını da dinlemişti.

Sonra Üstat Leonardo bu sabah sürpriz bir biçimde cebine giren yarım scudo ile birkaç karabaşlı iskete, iki ardıçkuşu, iki ispinoz ve bir ağaçkakan satın almıştı; âdeti olduğu üzere niyeti onları şehrin hemen dışındaki bir çayırda ya da koruda özgür bırakmaktı. Çünkü kuşların uzun süre tutsak kaldıktan sonra yeniden özgürlüklerine kavuşurken birbirlerinden nasıl farklı davrandıklarını seyretmek çok hoşuna

gidiyordu: Kimi özgürlükle nasıl baş edeceğini bilemezmiş gibi kararsızca kanat çırpıyor, kimi de derhal havalanıp bir anda gözden kayboluyordu.

Üstat Leonardo bir iki arkadaşıyla birlikte Monza yoluna sapmıştı, içlerinden biri, çok genç olmasına rağmen, novella yazarı ve hikâye anlatıcısı olarak epey itibar kazanan Matteo Bandello kuş kafeslerini yüklenmişti. Önceki gün Brescia'dan Milano'ya gelmesinin tek nedeni, Üstat Leonardo'nun 'Son Akşam Yemeği'ni ne kadar ilerlettiğini görmekti.

"Keşke," dedi Bandello yanında yürüyen saray şairi Bellincioli'ye, "Üstat Leonardo'nun bütün resimlerinde görülen biçim zenginliğinin ve girift ilişkilerin sadece bir kısmını olsun şu anda üzerinde çalıştığım ve 'Anlamlı Portre' adını vermeyi düşündüğüm öyküde ifade etmeyi başarabilsem. Çağımızda resim sanatının henüz ne kadar yeni bir sanat olduğu, Giotto'dan önce insanların budalalığının altında gömülü kaldığı düşünülürse, üstattaki bu biçim zenginliği, bu olgunluk bir hayli şaşırtıcı."

"Matteo," dedi Üstat Leonardo, "resim sanatında bugüne kadar becerdiğim ufak tefek bir iki şeyi bu kadar övmen gereksiz. Floransa'da hocam Üstat Verrocchio'dan bir şeyler öğrendim elbette, onun da benden bir şeyler aldığı gibi. Ama ben ancak Milano'da, 'Son Akşam Yemeği'yle ressam oldum."

"Bu nedenle de," diye hafiften alay etti Bellincioli, "sizi bıraksalar hayatınız boyunca bu 'Son Akşam Yemeği' üzerinde çalışır, boya ve vernikle deneyler yapardınız."

"Benim en büyük dileğim," dedi Leonardo, "bu güzel eseri tamamlamak, çünkü ondan sonra kendimi tümüyle matematik araştırmalarına adamayı düşünüyorum, zira matematikte Tanrı'nın iradesi apaçık görülüyor. Fakat 'Son Akşam Yemeği'nin büyük bir eser olması, sonsuza kadar yaşaması ve bana tanıklık etmesi için hem yerin hem de göğün

desteğine ihtiyacım var. Bir süreden beri fırça ve boyayla aramın iyi olmadığı doğru. Fakat bu eser için iki üç yıl uzun bir zaman dilimi değil. Hem unutmayın ki, ben bir yük katırı değil, bir ressamım. Fırçayı her gün elime almasam da, her gün iki saat resmin önünde durup figürleri nasıl yerleştireceğimi, onlara nasıl bir görünüş, nasıl bir duruş ve tavır vereceğimi düşünüyorum. Sokaklarda, meyhanelerde ve başka yerlerdeki zahmetli işten hiç söz etmiyorum, gerçi bu sabah yarım scudo kazanmam da bu sayede oldu. Çok da iyi oldu, çünkü bu para olmasaydı Matteo'nun sırtında taşıdığı şu küçük tutsakların özgürlüğünü satın alamazdım."

Bu yarım scudo meselesinin içyüzü sorulduğunda, Üstat Leonardo anlatmaya başladı:

"Biliyorsunuz ki, Mesih'i havarileriyle sofrada otururken tasvir ettiğim resim, önceden tahmin edilemeyen ve benim çok zamanımı alan bazı çalışmalar yapmamı gerektiriyor; çenesi, alnı, saçı ya da sakalı dikkatimi çeken birini bazen bütün gün her gittiği yerde gözlemliyor, Jakobus'umu veya Simon Petrus'umu veyahut on iki havariden herhangi birini ondan yola çıkarak resmetmek için mizacını ve doğasını anlamaya çalışıyorum. Bu sabah yine bu amaçla peşinde olduğum biri öfkeli bir suratla yanıma geldi ve 'Sıktın ama,' dedi, 'al şu yarım scudonu, ama şunu da bil ki, parayı sokakta buldum. Hadi git şimdi, daha fazla yapışma insana, bundan sonra da parana daha iyi göz kulak ol!' Sonra gitti, uzunca bir süre daha kendi kendine söylenip durduğunu gördüm. İşte efendiler yarım scudo bu şekilde cebime girdi, zaten başka param yoktu, çünkü sizin 'Obur' dediğiniz hizmetkârım Giacomo'ya pelerinlik ve şapkalık kumaş almıştım, beni artık rahat bıraksın istiyordum, istekleri, şikâyetleri ve dertleriyle başımın etini yiyip duruyordu."

Marco d'Oggiono'yla birlikte Üstat Leonardo'nun peşi sıra yürüyen ahşap oymacı Simoni, "Siz de paranızı bu işe yaramaz yalancının tekine, yatağınızdan çaldığı keten çarşa-

fı çıra yapıp ocaktaki ateşi harlandıran bu hırsıza harcadıktan sonra elinize geçen yarım scudoyla soluğu kuş pazarında aldınız öyle mi?" diye çıkıştı.

Sırtında beş altı kuş kafesi taşıyan novella yazarı Bandello durdu ve neşeli oğlan çocuğu yüzünü, uzun zamandan beri tanıdığı, şaka ve esprilerinin hedefi haline getirmeye bayıldığı ahşap oymacıya çevirdi.

"Simoni Usta," dedi, "Üstat Leonardo'nun kuşların nasıl uçtuğunun sırrını çözmeye çalıştığını bilmiyorsunuz demek? Çok kısa zamanda bu sırrı çözecek, sırtıma yüklediği şu küçük canlılar, ispinozlar ve isketeler onun bu sırrı çözmesine yardım edecek. Sizin bu işteki rolünüz benimkinden çok daha önemli elbette, hastanede yattığınızı daha şimdiden görür gibiyim."

"Hastanede mi? Ben mi?" diye sözünü kesti ahşap oymacı.

"Evet. Bu işte kaçınılmaz olan kol ve bacak kırıklarıyla," diye devam etti Bandello, "ama şan ve şöhretle. Bizlerse kıskançlıktan çatlıyoruz, çünkü Üstat Leonardo'nun, kartal kanatlarıyla bir tanrı gibi bulutlara yükselen ilk ölümlü olma şerefini bahşedeceği kişi sizsiniz!"

"Kartal kanatlarıyla mı? Orası henüz belli değil," diye araya girdi Marco d'Oggiono. "Üstat Leonardo, Simoni Usta için bir çift yarasa kanadı düşündüğünden bahsetmişti. Siz de biliyorsunuz ki, yarasa kanatları kartal kanatlarından çok daha ucuza bulunuyor."

"Siz ne diyorsunuz?" diye dehşet içinde haykırdı ahşap oymacı. "Kudretli Tanrım! Üstat Leonardo benim 'Ecce homo' üzerinde çalıştığımı unuttu mu? Ayrıca, bu kötü zamanda zanaatıyla artık hiç para kazanamayan hasta ve yaşlı babama da baktığımı bilmiyor mu? Beni ha! Ta bulutlara ha? Hem de bana sormadan! Bunu nasıl düşünür? Yaşlı babam hasta hasta sokaklarda mı dilenecek ekmeğini? Ya siz..." –öfkeden köpürerek genç Bandello'ya dönmüştü

şimdi– "...genç bir züppe, boş gezenin boş kalfası, dünyada kendinden başka kimse için tasalanması gerekmeyen..."

"Bir düşünsenize Simoni Usta," diye araya girdi Bandello, "siz kalem keskiyle, yontma bıçağı ve çekiçle en sert odunu bile rahatça işleyebiliyorsunuz, herkesin kol kasları bu kadar güçlü değil. Üstat Leonardo'nun bu iş için benim gibi sadece telek oynatan birini değil, sizi seçmesinin nedeni bu. Gelin razı olun. Ben de payıma düşeni yapıyorum. Üstat Leonardo'ya hizmet edebilmek için kafeslerdeki ardıçkuşlarını, ispinozları ve isketeleri yol boyunca hiç homurdanmadan sırtımda taşıdım. Gidip onunla konuşun Simoni Usta, sözünüzü sakınmayın. Kartal kanatları istediğinizi söyleyin, size o sefil yarasa kanatları değil, kartal kanatları yakışır. Hadi, gidip konuşun onunla!"

Eliyle gösterdiği Üstat Leonardo onlardan hızlı yürümüş, Niccola ve Behaim'in aşk sohbetine daldığı göl kıyısındaki meyhanenin önünde Bellincioli'yle birlikte onları bekliyordu.

Ressam D'Oggiono kolunu ahşap oymacının omzuna koyarak güya ona öğüt veriyormuş gibi yaptı.

"Dinleyin!" dedi. "Yarasa kanatları hiç fena değil aslında. Sizi bulutlara taşımazlar, yerin üzerinde hafif yükseklikte uçarsınız, biraz korkarsınız belki ama en fazla kırık bir bacakla atlatırsınız. Ondan sonra 'Ecce homo'nuzu tamamlayabilir, zanaatınıza devam edersiniz, üstelik de daha fazla itibar görürsünüz, topallamanız ya da bir bacağınızı sürüyerek yürümeniz kimsenin dikkatini çekmez. Onun için Bandello'yu değil, beni dinleyin, ben sadece sizin iyiliğinizi düşünüyorum. Acele edin, Üstat Leonardo'yla konuşup yarasa kanatları istediğinizi söyleyin!"

Ahşap oymacı kararsızlık ve çaresizlik içinde D'Oggiono'ya baktı, ama onun ne düşündüğü yüz ifadesinden okunmuyordu. Önden giden Üstat Leonardo'ya yetişmek, ondan hesap sormak istedi ama tam o sırada Matteo Bandello'nun

kendini daha fazla tutamayıp güldüğünü görünce kendisiyle dalga geçildiğini anladı. Hayatını havalarda tehlikeye atmak zorunda kalmayacağını anlayınca çok büyük bir rahatlama hissettiyse de, öfkeden küplere binerek bir putperest gibi küfretmeye başladı.

Veba, çiçek, kangren ve dünyanın tüm bela ve dertlerini bir bir sayıp ilendikten, soludukları havayı da lanetledikten sonra, "Şeytan götürsün sizi, orospu çocukları, yalancı dillerinizi ağzınızdan koparıp kıçınıza soksun," diye bağırdı. "Saçmalıklarınıza başından beri inanmamıştım zaten. Beni aptal yerine koyamazsınız, anladınız mı! Koyamazsınız!"

Ve ecel korkusuyla döktüğü soğuk terleri alnından sildi.

Bu arada göl kıyısındaki meyhanenin önünde bekleyen Üstat Leonardo, saray şairi Bellincioli'ye bir ressamın sinirlerin, kasların ve tendonların anatomisini çok iyi bilip kavramasının ne kadar önemli olduğunu anlatıyordu.

"İnsanın çeşitli hareketlerinde," diyordu "ve her güç sarfında, hareketin ve gücün kaynağının hangi kas olduğunu bilmek şart, diğer kasları değil de tam da o kası tüm gücüyle ancak o zaman tasvir edebilirsiniz. Bunu anlamayan, insan bedenini değil, bir demet turpun resmini yapsın."

Bu arada yanlarına gelmiş olan arkadaşlarına dönüp, "Burada durmayalım," dedi, "Matteo, biraz daha taşı yükünü, çünkü şu oyunbozanı unutmuşum ben."

Tüneğinde heyecanla uçuşup dururken öfkeli çığlıklar atan şahini gösterdi.

"Evet, buradan gitmekle iyi ederiz," dedi Bandello. "Taşıdığım kuşları hissediyor, çığlıklarıyla ödlerini koparıyor. Bu yırtıcı kuş yakınlarda olduğu sürece kafeslerinden çıkmaya cesaret edemezler."

Yürümeye devam edip çam korusuna doğru ilerlediler. Ahşap oymacı kısa bir süre durup meyhaneye baktı. Sonra diğerlerine yetişti.

"Gitti, görünmüyor artık," diye haber verdi. "Siz onu fark etmediniz mi? Pencerede bir an görünüp kayboldu, ama yine de tanıdım onu."

"Kimi tanıdınız?" diye sordu ressam D'Oggiono.

"Kızı, Niccola'yı," diye cevap verdi ahşap oymacı. "Siz de tanırsınız onu, tefecinin kızını. Yanımdan geçerken bana asla bakmasa da, onunla her karşılaştığımda çok mutlu olurum. Çok hoş, çok tatlı kız. Ayin için hep Aziz Eusorgio Kilisesi'ne gider."

"Evet, çok güzel bir kız," dedi Üstat Leonardo. "Tanrı onun yüzünü özene bezene yaratmış."

"Buraya Floransa'dan geldi, süzülür gibi yürüyüşünü de Floransalı kadınlardan almış," diye övdü ahşap oymacı.

"Fakat," dedi şair Bellincioli, "yürüyüşü de güzelliği de koca ya da sevgili bulmasını sağlamadı."

"Ne? Sevgili mi?" diye haykırdı genç Bandello. "Simoni Usta'nın ona ölesiye âşık olduğunu fark etmediniz mi? Yalan mı Simoni Usta? Gidip onunla konuşun, durumunuzu anlatın."

"Onunla konuşmak mı?" dedi ahşap oymacı hayretle. "Sizce bu o kadar basit mi?"

"Hadi gidin, bu kadar çekingen olmayın," diye onu ikna etmeye çalıştı genç Bandello. "Biraz cesaret! Siz de gösterişli adamsınız, sizi reddetmeyeceğini göreceksiniz. Yoksa gidip ben mi şansımı deneyeyim? Önemli olan doğru sözleri söylemeyi bilmek."

Kızın önünde duruyormuş gibi yaptı ve sırtındaki kuş kafeslerine rağmen zarifçe eğilmeyi başardı.

"'Hanımefendi!'" diye başladı söze. "'Eğer vaktinizi çalmayacaksam...' Hayır, bu çok sıradan. 'Güzeller güzeli hanımefendi, mademki sizinle böyle tesadüfen karşılaşma mutluluğuna nail oldum, rica ederim aşkımı kabul edin ve kalbinizi nasıl fethedeceğimi söyleyin!' Ne diyorsunuz Simoni Usta? Beğendiniz mi? Evet ya, böyle şeyler bakkalda satılmıyor."

"Kızı rahat bırakın," dedi Bellincioli. "Sizin gibilerle aşk macerasına atılmayacak kadar akıllı o, çünkü sonunda hor görüleceğini, alaylara maruz kalacağını biliyor. İnanın bana, Boccetta'nın kızıysanız, bu kadar güzel olmak talihsizlik aslında."

Bir süre suskun suskun yola devam ettiler.

"Ben de size diyorum ki, sevgilisi var," dedi aniden ressam D'Oggiono, "ve biraz önce de sevgilisiyle birlikteydi. Adam bu şehrin yabancısı herhalde, kızın babasının kim olduğunu bilmeyen biri. Demek sevgilisiyle bu meyhanede buluşuyor. Bilmek istediğim..."

Omuz silkti ve konu hakkında konuşmayı kesti.

"Gittiler," dedi Niccola ve rahat bir nefes alarak Joachim Behaim'in kollarına geri döndü. "Üstat Leonardo ve arkadaşlarıydı, aralarında beni tanıyanlar vardır mutlaka. Yüreğim ağzıma geldi. Eğer beni burada görselerdi... Aman Tanrım, bundan daha kötü bir şey düşünemiyorum."

8

Joachim Behaim onu yeniden görebilmek için kötü bir çatı odasına yerleştiğini, buranın tek özelliğinin penceresinin aşağıya, Aziz Yakup Sokağı'na, hatta ilk karşılaştıkları yere bakması olduğunu anlattığında, Niccola sırf sevgilisinin kaldığı yeri görmek için bile olsa, o kötü çatı odasına gitmeye, koşmaya, uçmaya karar vermişti. Milletin diline düşmekten eskisi kadar korkmuyordu, zira aşkı öyle bir raddeye varmıştı ki, korku ve kaygının ötesine geçmişti artık. Fakat Behaim onu odasına davet etmek yerine, sadece yolunu nasıl gözlediğini, saatlerce pencerede boşu boşuna beklediğini anlatıp durduğundan, bu işi bizzat ele alması gerektiğini anladı.

"Umarım," dedi ve gülümseyerek sevgilisine baktı, "odanız iyi de olsa kötü de olsa, oraya geleceğimi düşünmüyorsunuzdur. Buna terbiyem elvermez biliyorsunuz, bu yüzden benden bunu istemeyin. Bu şehirde bunu zevkle yapacak bir sürü kadın var elbette, ama sizin de bildiğiniz gibi, ben onlardan biri değilim. Böyle bir şey yapmam yakışık almaz, ama yine de sizin hatırınız için ve siz çok istediniz diye gelmeyi göze alsam, dürüstçe söyleyin, kaldığınız evdeki insanlar ne düşünür hakkımda? Ama ev sakinlerinin benimle karşılaşmamasını sağlayabilirsiniz belki. Yine de, içeri girmem için önceden açık bıraktığınız kapıdan koridora süzüldüğümde ya biri beni görüp de tanırsa!.. Tanrım! Bunu düşünmek bile

istemiyorum! Adım beş paralık olur, tüm şehirde beni parmakla gösterirler. En iyisi bu bahsi kapatmak, sizce de öyle değil mi? Onurumun sizin için azıcık bir değeri varsa, bunu kafanızdan silip atmalısınız."

Behaim, isteklerine ters düşen bir şey olduğunda hep yaptığı gibi sağ eliyle sol kolunu sıkıntıyla ovuşturdu. Öfkesi kendineydi, beceriksiz bir aptal gibi davranmakla suçladı kendini. Niccola'nın şiddetle karşı koyduğu bu önerinin aslında kendi ağzından çıkmadığının da farkındaydı, ama aceleci ve düşüncesiz sözleri yüzünden Niccola'nın onun arzu ve düşüncelerini okuduğundan emindi ve şimdi her şeyi berbat ettiğini düşünüyordu.

"Burada, kır meyhanesinde," diye devam etti kız, "meraklı gözlerden saklanamayacağımızı söylerken haklısınız elbette. Bunu ben de düşündüm. Daha birkaç gün önce Üstat Leonardo ve arkadaşları... Yine dün de, size anlatmıştım hani, buraya gelirken biriyle karşılaştım, bana öyle bir baktı ki, nasıl söylesem, sanki, sanki beni ve sizi, her şeyi biliyor gibiydi. Çok endişelendim. Eğer gerçekten kimsenin bizi göremeyeceği, tehlikeden uzak bir yerde... belki yüzümde küçük bir peçeyle? Ama bu neye yarar ki, uzaktan bile yürüyüşümden tanındığımı sık sık duydum. Söyle sevgilim, yürüyüşümde bir farklılık, beni diğerlerinden ayıran bir şey var mı sence? Yok mu? Var mı? Sahi mi? Yine de göze alabileceğimi mi düşünüyorsun? Çok cesaret ister, inan bana, ben cesur biri değilim. Ama bunun için de bir aziz vardır mutlaka, zavallı bir kızın kimse görmeden sevgilisinin evine gitmek istediğinde seslenebileceği bir aziz. İnsanın bir işe giriştiğinde başvurabileceği bir aziz vardır hep. Çocukken okuma yazmayı kolayca öğrenmem için Azize Katerina'dan yardım istemem söylenmişti. Onun yardımıyla, şarkı söylemeyi, lir çalınayı da öğrendim, bir de yün eğirmeyi, çünkü geçimimi yün eğirerek sağlamak istiyordum, ama renkli kâğıtlardan çiçek yapmak daha çok

hoşuma gidiyor ve makas kullanmakta çok becerikliyimdir. Sevgilim, bana bir akıl ver: Sana gelmeden önce Azize Katerina'ya mı bir mum yakayım, yoksa Aziz Yakup'a mı dua edeyim? Ne de olsa sokak ona adanmış. En iyisi, hırsızların kimseye görünmeden evlere girmesine yardım eden azize bel bağlayayım. Ama bu azizin adını bilmiyorum. Mancino onun adını söyleyebilirdi bana, zira hırsız tayfasından herkesi tanır. Ama bana darıldı, günlerdir benden uzak duruyor."

Sonra, buluşacakları günü, saati ve diğer önemli şeyleri öpüşüp koklaşarak kararlaştırdılar ve Niccola onlara çok faydası dokunmuş meyhaneye kısa bir veda bakışı fırlattıktan sonra dışarı süzüldü. Yola varınca, sona eren günün solan ışığında elinin üç parmağını havaya kaldırdı ve kendi hanesine yazdığı başarıdan gayet memnun bir halde pencereden bakan sevgilisine yarın saat üçte geleceğini hatırlattı.

Behaim, sevgilisi ona geldiği zaman yukarıdaki odasına çıkarken meraklı bakışlarla karşılaşmasın diye sırrını mum tacirine açmaya karar verdi. Onu mutfakta akşam yemeğini hazırlarken buldu, ocağın kızgın demirinde kestane ve elma kızartıyordu.

Çene çalacağı birinin gelmesine sevinen mum taciri "Buyursunlar, buyursunlar!" dedi ve kestaneleri evirip çevirdiği tahta kaşığı bir kılıç gibi başının üzerinde sallayarak selam verdi. "Bahse girerim benimle akşam yemeği yemeye geldiniz, öyle ya, kızarmış elmaların kokusu evin her yanını sardı, kestaneler de pazarda bulacağınız en iyi cinsten Brescia kestaneleri. İkimize de yeter, şimdi kurarım sofrayı, taze otlarla hazırladığım bir salata da ikram ederim size. Bugün siz benim misafirimsiniz, yarın da ben sizin. Buyurun, sofraya oturun!"

Ve başkalarının hesabına güzelce yiyip içmeyi dünyanın en büyük mutluluklarından biri saydığı için ekledi:

"İsterseniz size en sevdiğim yemeği bugünden söyleyeyim de yarına hazırlamak için vaktiniz olsun. Süt domuzuna ne dersiniz?"

"Ben," dedi Behaim sol kolunu ovuşturarak, "size bir şey söyleyecektim, yarın..."

"Perhiz günü olduğunu mu?" diye sözünü kesti mum taciri. "Biliyorum. Ama bu noktada Türklerden beterim. Bir süt domuzunu ya da kekliği, orası sizin tercihinize kalmış, cuma günleri de afiyetle yerim. Bunun günah olduğunu düşünüyorsanız, bilin ki azıcık kutsanmış suyla temizlenecek bir günah bu. Ama isterseniz perhiz gününün gereğini yerine getirebilir, iyi Hıristiyanlar gibi sazan sotesiyle yetinebiliriz ya da en iyisi tereyağında küçük çağanozlar, yanında da kızarmış ekmek dilimleri; tam bir oruç günü yemeği."

Başını geriye atıp gözlerini kapadı ve ağzında eriyen çağanozların tadını çıkarıyormuş gibi yaptı.

"Bugün ya da yarın olmasa da," dedi Behaim, "başka bir zaman birlikte yemek yeriz mutlaka. Şimdi yanınıza gelmemin nedeni, yarın bir misafirimin geleceğini söylemekti. Buraya gelmeyi kabul etmekle bana büyük bir şeref verdi."

Mum taciri çok da merak etmeden, "Kim geliyor?" diye sordu; en sevdiği yemeğin hayali suya düşmüştü, iki kestane soyup ağzına attı.

"Günlerdir aradığım kişi. Onu nihayet buldum," diye açıkladı Behaim.

"Kimi aradığınızı ben nereden bileyim. Kimi buldunuz?"

"Kızı," dedi Behaim. "Size bahsettiğim kızı, hatırlasanıza!"

"Demek onu buldunuz. Buna şaşırmadım," dedi mum taciri. "Bulacağınızı söylememiş miydim size? Onu nerede arayacağınızı da benden öğrendiniz, tek yapmanız gereken, tavsiyelerime uymaktı. Şehrin yabancısı olduğunuzdan, üstelik de becerikli ve deneyimli sayılamayacağınızdan size her konuda yardım etmek için ne büyük çaba harcadığımı

görüyorsunuz. Size verdiğim tüyolar sayesinde onu yeniden görmeyi başardınız işte... Peki hâlâ o kadar bayılıyor musunuz ona?"

"Şimdi artık huyunu suyunu da bildiğim için eskisinden daha çok âşığım," diye itiraf etti Behaim.

"Dediğinize bakılırsa, bayağı hoş bir yosmaya benziyor," diye yorum yaptı mum taciri. "Neyse, sizi bu konuda da öğütlerimden mahrum bırakmak istemem. Onu alın, gönlünüzü eğlendirin, birkaç gün sizinle kalsın ama fazla da uzamasın, sonra onu bana devredin ve kendinize başka birini bulun!"

"Lanet olsun, neden böyle bir şey yapacakmışım ki?" diye sordu Behaim hayretler içinde. "Ona nasıl âşık olduğumu görmüyor musunuz?"

"Gördüğüm için bu tavsiyede bulunuyorum. Bir gün bana bunun için teşekkür edip elimi sıkacaksınız, çünkü bir dost olarak konuşuyorum. Görüyorum ki, erkekleri oynatmak için bu kızın ne davula ne de düdüğe ihtiyacı var. Bu aşk meşk ilişkisine kendinizi fazla kaptırırsanız, çok geçmez, iki arada bir derede kalırsınız, o zaman onu başınızdan atmak imkânsız hale gelir."

"Başımdan atmak mı?"

"Evet. Yol yakınken kurtulmak."

"Neler söylüyorsunuz!" diye bağırdı Behaim. "Şunu iyi bilin ki, tek düşüncem onun ilelebet benim olması için ne gerekiyorsa yapmak; bu aşkın bitmesini istemediğim için buradan giderken onu da yanımda götüreceğim, buna kararlıyım, çünkü şimdiye kadar karşılaştığım kadınlar arasında en iyisi, en güzeli, en akıllısı o, benim için bu dünyada onun aşkından daha önemli bir şey yok."

Mum tacirine durumu açık açık anlattıktan sonra durup derin bir nefes aldı.

Mum taciri göğüs geçirip, "Aşkmış!" dedi. "Aşk hakkında ne biliyorsunuz ki? Kısa bir zevk, uzun ve acı bir feryat,

aşk bu işte ya da filozofların dediği gibi sadece bir kuruntu. Neyse, demek onu sevdiğiniz kuruntusuna kapıldınız ve yanınızdan ayırmamakta kararlısınız; öyle olsun, kıymetini bilmeyenlere iyilik etmeye çalışmak budalalık zaten. Bu bahsi kapatalım artık. Peki bana sorduğunuz diğer kişi? Borcunu ödedi mi?"

"O konuyu hiç açmayın!" dedi Behaim ve içinde bir öfke kabardı. "Ama ödeyeceğinden emin olabilirsiniz, hatta on yedi dukayı alınam için yalvaracak bana."

"Şimdi aklıma geldi de," dedi mum taciri ve kızarmış elmaları mideye indirmeye başladı, "sevgilinizin genç ve güzel bir kız arkadaşı vardır belki; çünkü bu kızlar çoğu zaman ikişer ikişer dolaşır. Onu da getirmesine bir itirazım olmaz, çünkü üç kişiden ziyade dört kişinin muhabbeti daha iyi olur."

Behaim'in tepesi attı, "Üç kişi mi? Dört kişi mi?" diye bağırdı. "Neler söylüyorsunuz! Üç kişi, dört kişi diye bir şey duymayayım bir daha, onunla baş başa kalmak istiyorum. Bunu anlamıyor musunuz?"

"Hayır, katiyen anlamıyorum," dedi mum taciri başını iki yana sallayarak. "Neden onu benim sohbetimden mahrum bırakmak istiyorsunuz ki? İnanın bana, eğer keyfim yerindeyse sohbetimin tadına doyum olmaz. Her sözüm esprilidir; coşku doluyumdur, zekâ küpüyümdür, beni dinlerken gülmekten kırılırsınız."

"Bana bakın!" dedi Alman, artık sabrı taşmıştı. "Onu yarın saat üçte bekliyorum, buraya geliyor, çünkü bu evde yabancı bir yüzle karşılaşmayacağına dair söz verdim. Size tavsiyem, sakın ortalıkta görünmeyin, burnunuzun ucunu sadece bir an bile gösterirseniz eğer, sizi öyle bir döverim ki, hekimler hiç olmazsa sürünebilmeniz için haftalarca görüş teatisinde bulunurlar. İşte ben böyle biriyim. Anladınız mı?"

"Nasıl isterseniz. İstediğiniz gibi olsun," dedi mum taciri alınmaktan ziyade şaşırarak. "O zaman ben de, kendimi

dükkânıma kapatırım, sizden bu iyiliği de esirgemeyeceğim. Bana tehdit sökmez, ama tatlı dille istediğinizi elde edersiniz. Söylemek istediğim bir şey daha var: Biliyorsunuz, tahıl fiyatları artıyor, şarap da pahalandı ve bu kış çok sert geçtiği için tam dört kez odun almak zorunda kaldım. Ayrıca mesanemden rahatsızım. Kısacası, odanızın haftalık kirasını iki carlino artırmamı anlayışla karşılayacağınızı umuyorum. Çünkü sizin odanızın haftalık kirası benim ikindi kahvaltıma bile yetmiyor."

Niccola zarif hareketlerle hızlıca giyindi, aşk sarhoşluğuyla onu bir kez daha kendine doğru çekmeye çalışan sevgilisinin kollarını hafifçe itti, zira geç olmuştu. Vedalaşıp giderken komiklik olsun diye ağzının kenarlarına parmaklarını takıp gözlerini belertti, kapıdan çıkarken dönüp üç parmağını havaya kaldırdı, yarın saat kaçta geleceğini hatırlattığı parmaklarla bir de öpücük gönderdi. Sonra da gitti.

Merdivenden sessiz adımlarla indi. Koridordan geçerken bir kapının gıcırdadığını duydu, kapı aralığından titrek bir mum ışığı yansıyordu. Peçesini bulamadı, yukarıda, sevgilisinde unutmuş olmalıydı, kolunu büküp koruyucu bir maske gibi yüzüne tuttu, sonra kapıya koşup Aziz Yakup Sokağı'na çıktı.

Yukarıda, odasında Behaim tüm benliğiyle onu ve birlikte geçirdikleri saati düşünüyordu.

O benim oldu, diye düşündü sevinçle, beni seviyor ve kendini verdiği ilk kişi benim, bu kesin. Ne kadar güzel bir varlık o, ancak şimdi anladım gerçekten ne kadar güzel ve tatlı olduğunu. Ne şanslı bir adamım ben. Onun da beni sevmesi Tanrı'nın bana bahşettiği büyük bir lütuf değil mi? Ve yarın yine gelecek. Ama bu sefer ona sunabileceğim bir şeyler bulundurmalıyım: çikolata, meyve suyu, minik pastalar, şekerlemeler... Kahretsin, bugün bunu nasıl akıl edemedim! Sırılsıklam âşığım ona, bu kesin, abayı fena halde yaktım.

Cennette miyim, cehennemde mi? Neredeyim, bilmiyorum. Cennet bana kapılarını ardına kadar açmış gibi sanki, ama yanımda olmadığında huzur bulamıyorum, o zaman cehennemde gibiyim. Yarın geliyor. Ah, keşke bu hep böyle olsa, her gün yarın yanımda olacak diyebilsem. Elbette, artık birleştiğimize göre... Ama neye yarar, dünya, hayat bizi birbirimizden koparacak. Keşke hep benim olsa! Kimin için çalışıp didiniyorum? Tanrım, yıllar yılı nasıl bir hayat sürdüm! Oradan oraya, at sırtında, gemilerde, kâh Yunanlara, kâh Türklere, kâh Moskovalılara, sonra yine Venedik'teki depolara. Hep yollarda, pazarlarda, şatolarda, hep şu kahrolası paranın peşinde... Tanrı yardımcım olsun, neler düşünüyorum öyle? Bir âşıktan başka bir şey değil miyim ben? Bir tacir, terazi ve endaze adamı değil miyim? Kendimi tanıyamıyorum artık, hayır, aynı kişi değilim. Nasıl böyle allak bullak oldum?

Pencereye gitti, ahşap panjurları açıp alnını akşam rüzgârına tuttu.

Canımın içi o benim, dedi kendi kendine, ebediyen benim olması için neden evlenmeyeyim onunla? Zenginlik mi arıyorum onda, çiftlikler mi, malikâneler mi? Hem güzel hem akıllı, edepli ve görgülü, mütevazı ve beni seviyor. Daha ne isteyebilirim ki?

Pencerenin önünden çekildi. Onunla evlenip Milano'dan birlikte ayrılmayı neden daha önce akıl etmediğine şaşırdı. Şimdi buna karar verince içi huzurla doldu. Her şey gözüne çok basit ve kolay göründü.

Onunla evlenebilmek için neler yapmam lazım? diye sordu kendine. Yapılması gerekenler kısa zamanda halledilir. Bir rahiple iki şahit lazım, bir de "evet" demesi, hepsi bu.

Niccola, akşamın alacakaranlığında eve giderken, Tanrı'yla aşkını ve sevgilisini konuşmak için Aziz Eusorgio Kilisesi'ne uğradı.

"Belki de darıldın bana," dedi Mesih'in resmi önünde diz çökerek, "çünkü senin rızanı almadan onun oldum. Ama beni günbegün ona, kollarına koşturan bu arzuyu kalbime koyan sen değil misin? Bugün öğleden sonra olan oldu. Çok bekletmedim onu, doğru, ama düşündüm ki, eğer iki insan anlaşıyorsa, bizim gibi birbirini hep görmek istiyor ve seviyorsa, vakit kaybetmemeli, çünkü araya nelerin girebileceği bilinmez. Eğer hata yaptıysam bedelini ödetme bana, aşkımızdan rahmetini esirgeme, sonumuzun hayırlı olmasını sağla!"

Babası kapıyı her akşam aynı saatte sürgülediği için, eve biraz geç kalmışsa içeriye alınmak için kapıyı dövmek, seslenip yalvarmak, kapı nihayet açıldığında da babasının azarlarını dinlemek zorunda kaldığı için Paternoster duasını kısa kesip kiliseden çıktı.

Dışarıda, kilisenin önünde, işten döndüğü için meşin önlüğü, takunyaları ve elinde kalem keskisiyle ahşap oymacı Simoni duruyordu, kilisedeki Kudas ayininde İsa'nın bedenini görmek için aceleyle yürüyüp gelmişti. Niccola'yı fark edince ince bıyığını sevinçle sıvazladı ve selamlamak için kabak başından beresini çıkardı. Niccola ona hafif bir tebessümle teşekkür edip yoluna gitti.

Onu tanımıyorum ama ne zaman karşılaşsak bana selam veriyor, diye düşündü yürürken. Nerede oturduğumu biliyormuş gibi bakıyor bana. Acaba babamdan rehin karşılığında borç alanlardan biri mi? O yüzden mi tanıyor beni? Hayır, babamın eline düşmüş birine benzemiyor. Ah, insanlar bana böyle acıyarak baktıklarında utancımdan yerin dibine geçiyorum. Ekmeğimi kendi ellerimle kazandığımı bilmiyorlar. Mancino bunu bildiğinden bazen bana eğirmem için yün getiriyor. Ama bugün onunla karşılaşmak istemem. Yolumu çıkması büyük talihsizlik olur. Nereden geldiğimi, neler olduğunu yüzüme bakar bakmaz anlar. Bunu öğrenmemeli. Beni seviyor ve neler olduğunu bilseydi, ıstırap ve üzüntüden mum gibi erirdi.

Kapı sürgülü değildi. Ahşap merdivenin çürük basamaklarından küçücük odasına çıkarken, aşağıdan Boccetta'nın sesi duyuldu:

"Tanrı'nın merhameti, İsa'nın ıstırabı zırvalarını kesin artık, bunlar bana sökmez. Hasta mı dediniz? İstediği kadar hasta olsun, canı istiyorsa ölebilir de, beni hiç ilgilendirmez. Madem ona kefil oldunuz, parayı siz ödeyeceksiniz. Hadi efendi hadi, güle güle ya da canınız cehenneme, tercih size kalmış. Yarın parayı getireceksiniz. Eğer getirmezseniz, bana eğlence çıktı demektir, çünkü borçlular hapishanesinde kafanızı demir parmaklıkların arasına soktuğunuzu görürüm o zaman."

Üst katta Niccola kendini karyolasına attı.

"Sevgilim," diye yalvardı, "beni yanında götür! Babam olacak bu yabancı adamdan kurtar beni, zindandan beter bu evden kurtar beni. Milano'dan al götür beni! Bana seni ebediyen sevecek miyim diye soruyordun, götür beni buradan, dünyadakine benzer bir sevgi yukarıda da varsa eğer, ebediyen seveceğim seni."

Niccola'nın evden nasıl hızla çıkıp gittiğini kapı aralığından izlemiş olan mum taciri kapıyı kapattı ve tasarruf etmek için mumu söndürdü.

"Güzelmiş," diye itiraf etti kendine. "İnce uzun, hoş endamlı. Bu Alman da her şeyin en iyisine konuyor hep. Sıtkım sıyrıldı artık ondan. Mutfakta yanıma geliyor, zırvalayıp duruyor, vaktimi çalıyor... Kız onu seviyor ama, onun olmayı kafasına koymuş. Zamane kızları böyle işte, bizim yüzümüze bile bakmazlar ama yabancıların peşinden koşarlar, hiç utanmaları yoktur, iffet, ahlak hak getire. İnsanların yanında dindar ve edepliymiş gibi davranırlar ama içleri kötülük kazanı gibi kaynar."

9

Behaim'in 'Kuzunun Yeri'ne tekrar gittiği akşam, meyhane sıcak bir şömine ateşiyle değil, isten kararmış tavana asılı sucukların ve soğan demetlerinin arasından sarkan iki yağ lambasının cılız ışığıyla aydınlanıyordu. Behaim etrafına şöyle bir göz gezdirince, kendini meyhanenin çömez hocası olarak tanıtmış olan ince bıyıklı, kabak kafalı adamı gördü, zilzurna sarhoş olduğu gece muhabbet ettiği genç ressam ve sanatkârların hepsi oradaydı. Pavia Üniversitesi'nde matematik dersi verdiği söylenen keşiş cüppeli adam da köşesindeydi, elinde yine bir tebeşir, geometri şekillerine dalıp gitmişti. Behaim, bir tek Mancino'yu göremedi. Onunla acilen konuşması gerekiyordu, meyhanecinin o gece getirdiği şarabın lezzetini unutmamıştı gerçi, ama bu kez de yine sırf Mancino için gelmişti. Meyhaneye ilk gelişinde daha adını bile bilmediği Niccola'yı nereye giderse gitsin yanında götürmeye, biricik sevgilisiyle evlenmeye karar verdiğine göre, Milano'da bir işi kalmamıştı, sadece şu Boccetta meselesini halletmesi gerekiyordu. On yedi Venedik dukasının eline sayılmasını istiyordu, bunun için de kalın sopa, gerekirse de hançer kullanmasını bilen birinin yardımına ihtiyacı vardı.

Mancino'yu sorduğu meyhaneci, sert bir şeyi ısırırken dişini kırmış gibi ağzını buruşturup acı bir kahkaha attı.

"Mancino mu?" diye bağırdı. "Bugün onu mu arıyorsu-

nuz burada? Peki, majesteleri dükü ve kardinal hazretlerini, Milano başpiskoposunu da meyhanemde bulmayı umuyor musunuz? Bir Venedik dukası, iyi paradır efendi, bunun harcanıp bitirilmesi epey bir zaman alır, parasını yedireceği bir ordu orospuyu başına sarmamışsa tabii. Fakat haklısınız, yapar mı yapar, tam öyle biri çünkü."

"Ben size başpiskopos hazretlerini sormadım," dedi Alman sinirli sinirli, "kaç orospuyla gezip tozduğu, onlarla nasıl gönül eğlendirdiği de ilgilendirmez beni. Ben size Mancino'yu sordum."

"Demek bilmiyorsunuz?" dedi meyhaneci şaşkın bir ifadeyle. "Eh, ne de olsa buranın yabancısısınız, nereden bileceksiniz. Size şunu söyleyeyim: Eğer Mancino'nun cebinde para şıkırdıyorsa, onu bu şehrin başka meyhanelerinde, 'Turna'da, 'Çıngırak'ta, 'Mekik'te ya da 'Dut Ağacı'nda bulabilirsiniz, ama cebinde bir bakır kuruş bile kalmadığında, emin olun ki, yine dönüp dolaşıp benim yerime gelir. 'Meyhaneci!' dediğini duyarsınız. 'Bana veresiye vermez misin? Hadi, iyi bir Hıristiyan ol meyhaneci, ruhunun selametini düşün!' Böyle biridir işte, burada gördüklerinizin hepsi öyle, ister ressam, ister taş ustası ya da org üstadı, isterse de şair olsunlar, onlardan birini tanıyorsanız hepsini tanıyorsunuz demektir ve şuradaki, keşiş cüppeli de onlardan farklı değil, zira haftalardır yarım quatrino bile çıkarmadı para kesesinden, burada oturup tebeşirlerimi bitiriyor, üstelik de karalamalarıyla masamı berbat ediyor. Evet, sizden bahsediyorum, muhterem birader, sizi soran bu efendiye kitaplardan ve âlimlikten ne kadar iyi anladığınızı anlatıyordum. Evet efendi, hepsi böyledir işte, peki ya ben? Kendimi suçlayacağım bir şey varsa, o da fazla iyi niyetli olmam. Biliyorsunuz, yumuşak huylu ve çok sabırlıyımdır, ama şunu da bilesiniz ki, buradakilerin beni aptal yerine koymasına izin vermeyeceğim artık."

Behaim sızlanıp duran meyhanecinin lafını kesti: "Mancino'nun paralandığını mı söylüyorsunuz yani?"

"Bu meyhanede herkes biliyor bunu," dedi meyhaneci. "Dün onu 'Çıngırak'ta bir Venedik dukasını bozdururken görmüşler, pek çok yerden haberini aldım. Bir Venedik dukası, efendi! Mancino! Parayı Üstat Bellincioli'den aldığını söylüyorlar, Bellincioli de bir şair ama majestelerinin, dük hazretlerinin hizmetinde olan büyük bir şair. Mancino güya parayı, şato efradı için sipariş üzerine yazdığı birkaç şiiri Üstat Bellincioli'ye teslim edince almış. Siz buna inanıyor musunuz? Birkaç şiir için bir Venedik dukası ha! Birinin talebi üzerine başka birine hançer sapladığı için para almasına inanırım, ne de olsa bu işin ustası. Ama mısraları için? İşte buna kahkahalarla gülerim. Eğer birkaç mısraya okkalı dukalar ödeniyorsa, o zaman burada durup budala ve ahmakların önüne güzelim Furlan şarabını koymaktansa, mısra ve şiir döktüreyim ben de. Evet, efendi, mısralar döktüreyim. Neyse, ne arzu edersiniz? Castiglione'den getirttiğim, tadına bakan herkesin bayıldığı *Vino Santo*'dan bir testi ister miydiniz?"

Behaim, önünde şarap testisi ve kalay kupa, nimetin tadını yudum yudum çıkararak *Vino Santo*'sunu içerken, rahatlamayla birlikte yorgunluk da hissetti; elini alnına dayayıp Mancino'yu düşünüp şarabını yavaş yavaş içer, eli bıçaklı meyhane şairinin, dukalarını kaç günde yiyip bitireceğini kestirmeye çalışırken, etrafındaki masalarda hep bir ağızdan konuşan zanaatçı ve sanatçıların konuşmalarını bölük pörçük duyuyordu:

"Ne günlere kaldık! Kimse Tanrı ve kutsal anasının onuruna bir quatrino bile harcamak istemiyor artık."

"İşe başlayabilmek için bir miktar mavi boyaya ihtiyacım vardı ve ona dedim ki..."

"Elinden fazla bir şey gelmez. En iyi yaptığı şeyler çiçekler, otlar ve küçük hayvanlar. Fakat öyle budala ki, kafasına koymuş bir kere..."

"Babamı dinleyip aşçı olsaydım keşke, çünkü lezzetli bir yemeğe..."

"Onunla karşılaştığımda acelem olsa bile elimde olmadan durup arkasından bakıyorum."

"Muhterem birader, ben din âlimi değilim. Fakat siz de resim sanatından anlamıyorsunuz, bu yüzden diyemezsiniz ki..."

"Koruyucu azizlerden birinin hayatını sekiz devasa levhanın üzerinde tasvir etmemi istiyor, çünkü –herif öyle salak ki– insanın itibarını da düşünmesi gerekiyormuş."

"Artık nihayet işe başlayabilmek için ona dedim ki: Gidin ve bir ons cila alın ama Milano'da bulunabilen en iyi ciladan olsun."

"Matematik insanın hayatına işlemiştir, ona ışık verir ve matematikten çok iyi anlayan biri olarak biliyorum ki..."

"Çünkü sanat, derdi babam, seni ne giydirir ne de karnını doyurur."

"Matematikten çok iyi anlayan biri olsanız da, hareket eden ya da parlayan bir gözün resmini yapmayı bilemezsiniz."

"Amma ukalaca bir laf ettin. Müziğin hakkını vermek lazım, ama resim sanatının kardeşi olduğunu söyleyemezsin."

"Ve eğer burada en iyi cins cilayı bulamıyorsan, o zaman boş ver dedim ona, yarım carlinomu da geri ver!"

"Onunla bugün de karşılaştım ve arkasından uzun uzun baktım, ama neye yarar?"

"Aptal olduğu için kendini İtalyan sanatının gözbebeği ve meşalesi sanıyor şimdi ve hiç laf dinlememesi de büyük talihsizlik."

"Onunla konuşmak mı? Keşke o kadar basit olsa! Hem –bir baksana bana! Kabak kafalı ve şişmanım– kendin söyle, afili bir sevgili olur mu benden? Hele hele yaşımdan hiç söz etmek istemiyorum."

"Çünkü resim sanatı müzik gibi doğar doğmaz ölmez, tüm şanı ve görkemiyle yaşamaya devam eder..."

"Evet, çocukluğumdan beri tek istediğim ressam olmaktı..."

"Her gün karşılaşıyorum onunla, genellikle de ayine gittiği kilisenin önünde."

"...ve bir hatıra kırıntısı değil, canlı bir şey olarak etkisini sürdürür."

"...oldum da maalesef."

"Canlı bir şey mi? Güleyim bari. Benim gördüğüm, kat kat sürülmüş bir sürü boya ve biraz cila."

"İşte Mancino. Tam zamanında geldi. Mademki Nuh diyor, peygamber demiyorsun, kimin haklı olduğuna o karar versin. Orgcu değil, ressam da değil, ama şiirlerini söylerken, hem resim sanatına hem de müziğe yakın. Hey, Mancino!"

İçtiği şaraptan ziyade etrafındakilerin karmakarışık konuşmalarından yorulup uykusu gelen Behaim, sabırla beklediği adamın ismini duyunca irkildi. Etrafına bakındı. Mancino çakırkeyifmiş gibi hafifçe sallanarak kapıda durdu ve onu masalarına çağıran iki genç adama beresini salladı. Behaim ayağa kalktı. Ve Mancino salonda kayıtsız bir zarafetle ilerler, şu ya da bu arkadaşıyla selamlaşmak için bir o masada bir bu masada dururken, Behaim kibar, hatta adeta saygı dolu bir selamla karşısına dikildi.

"İyi akşamlar efendi," diye söze başladı. "Ben de sizi bekliyordum, müsaitseniz, sizinle bir çift laf etmek isterim."

Mancino ona bezgin bezgin baktı. Behaim'i, talihi yaver gitmiş bir hasım gibi mi, yoksa eften püften dertleriyle başına musallat olan yapışkan biri gibi mi gördüğü anlaşılmıyordu.

"Ne söyleyecekseniz söyleyin efendi!" dedi bir an düşündükten sonra ve sanatlar arasında müziğin mi yoksa resmin mi daha önemli olduğu tartışmasında hakemlik etmesini isteyen iki genç adama biraz sabretmelerini işaret etti.

"Önce," dedi Behaim, "masama buyurun ve henüz akşam yemeği yemediyseniz misafirim olun."

"Ne bahtsız biriyim ben!" diye haykırdı Mancino. "Uğursuz bir saatte doğmuşum. Bana bu şerefi bahşetmekte geç kaldınız, çünkü bir saat önce midemi ekmek ve peynirle tıka basa doldurdum. Bundan da anlaşılıyor ki, Tanrı'nın gazabına uğramış bir kulum. Ama niye şaşırıyorum ki buna? Ben ki, bu hayatta boğazıma kadar günaha batmışım!"

"Ama bu," dedi Behaim, Tanrı'nın gazabını ya da günahların yükünü değil, peyniri düşünerek, "meyhanecinin *Vino Santo*'sundan bir iki testi içmemize engel değil."

"Bu sözler," dedi Mancino Behaim'in masasına otururken, "çaresizlikten ölen, hatta cehennemin en derin çukuruna mahkûm edilen birine bile unutturur bahtsızlığını. Hey, meyhaneci! Uyuşuk uyuşuk durma öyle, buraya gel de efendinin emrine kulak ver! Fakat sizin," diye tekrar Behaim'e döndü, "burada beni beklemenizin nedeni bana *Vino Santo* tattırmak değil herhalde."

"Sizi bana çok methettiler," diye açıkladı Behaim, "insanın zor durumlarda güveneceği biri olduğunuzu söylediler... Sağlığınıza, efendi!"

"Sizin de sağlığınıza!" dedi Mancino. "Evet, kimileri hakkımda böyle düşünür, kimileri de işlerden elimi ayağımı çekmemin, o işleri başkalarına bırakmamın zamanının geldiğini söyler, çünkü dediklerine göre, yaşım ilerlediği için hafif bir esintiyle bile sönecek titrek bir mum alevinden başka bir şey değilmişim ben. Neyse, emrinize amadeyim."

"Tuhaf," dedi Behaim düşüncelere dalarak. "Şimdi karşınızda otururken, sizinle yıllar önce bir kez karşılaştığım hissine kapıldım, hatta bundan eminim. Yüzünüz kolay kolay unutulacak bir yüz değil çünkü. Bir yaz günü, Burgonya ya da Provence'ta bir yerde kaldığım hanın önünde oturmuş, şarabını yudumlarken, yoldan geçen bir alay insan görmüştüm; kalabalığın sağında ve solunda ikişer mızraklı asker vardı, birini darağacına götürüyorlardı, bu kişi sizdiniz. Fakat suç işlemiş de pişman olmuş gibi bir haliniz yoktu,

sanki dükün ziyafet sofrasına davet edilmiş gibi başınız dimdik gururla yürüyordunuz."

"Rüyalarımda," dedi Mancino aldırışsız bir tavırla, "sık sık darağacının altında durduğumu görürüm, şişko bir papaz, öpeyim diye gümüş bir haç uzatır bana. Fakat rüyalarımı dinlemeye gelmediniz herhalde. Lütfedip benden beklediğiniz hizmeti söylerseniz çok memnun olurum."

"Sizden istediğim şey," dedi Behaim, "sizin gibi becerikli, akıllı ve tecrübeli bir adam için zor bir iş değil."

"Zor da olabilir, tehlikeli de," dedi Mancino, "hatta..." Mancino sesini iyice alçattı. "...dukalığın kanunlarına aykırı da olabilir. Bütün bunlar beni korkutmaz, önemli olan sizin cömertliğinizin derecesidir, çünkü bildiğiniz gibi, dünyevi nimetlerden nasiplendiğim pek söylenemez. Gerçi önümüzdeki günlerde halledilecek çok işim var, zamanım kısıtlı, ama eğer anlaşırsak... Biliyorsunuz, İncil'de de yazdığı gibi, iyi bir iş yapmak için gemileri ve ağları terk edebilmek gerekir."

"O zaman meseleye gelelim!" dedi Behaim sesini alçaltarak ve Mancino'nun kuşağındaki silaha baktı. "Bana hançerinizin mucizeler yarattığı, söz dinlemeyen nice inatçının aklını başına getirdiği söylendi."

"Evet, doğru," diye tasdik etti Mancino ve hançerinin deri kılıfını okşadı. "Hançerim bu sanatta doktora ya da mastır yapabilirdi."

"O zaman," dedi Behaim, "adamın ruhuna dua okuyacak birkaç keşiş bulayım ben de."

"Ruhuna dua okumak mı? Beni hafife alıyorsunuz, efendi," dedi Mancino. "Bu kişi inatçının teki de olsa, hayatına kastetmediniz ya? Benim zanaatımda hançerleri ölçü bilmeyenler de var elbette. Bu serseriler hançeri saplayıp öldürürler, ki beladan başka bir işe yaramaz. Hayır, efendi, ben öyle biri değilim. Benim hançerimin bir ölçüsü vardır."

"Demek sizce," diye kurcaladı Behaim, "hafif bir önlem, kahrolası suratına inecek bir darbe, bu alçağın aklının başına gelmesine..."

"Evet, buna benzer bir şey düşünmüştüm," diye açıkladı Mancino. "Hak ettiğini alacak. Sizi temin ederim ki, memnun kalacaksınız."

"İyi o zaman," dedi Behaim. "Nasıl biliyorsanız öyle yapın. Bana kalsa, ben Boccetta'nın dili bir karış dışarıda, ipin ucunda sallandığını görmeyi tercih ederdim tabii."

Bir sessizlik oldu. Mancino başını kaldırıp Behaim'e baktı. Ağzına götürdüğü kupayı bir yudum dahi almadan masaya bıraktı.

"Hak ettiğini alacaksa," dedi Behaim, "çok da merhamet etmeyin. Bu Boccetta'nın bana ve başkalarına neler yaptığını düşünün. Çok tedbirli de olsanız, onu öyle bir benzetin ki, hayatı boyunca hatırlasın beni."

Mancino önüne bakıyor ve susuyordu.

"Ne istediğimi öğrendiniz işte," diye devam etti Behaim, "Boccetta meselesinde anlaştık herhalde. Şimdi siz de bana taleplerinizi bildirin. Bu tür bir işin Tanrı rızası için yapılmadığını biliyorum. Söyleyin, bu iş bana kaça patlar?"

Mancino susmaya devam ediyordu.

"Ücretinizi söyleyin," diye üsteledi Behaim, "ve zahmetleriniz karşılığında miktarın ne kadarını önden istediğinizi de. Geri kalanını beni memnun ettikten sonra alacaksınız. Borcumu zamanında ödediğimi bilmenizi isterim, bu şehirde bunu teyit edecek bir sürü saygın kişinin adını verebilirim."

Mancino göğüs geçirdi, başını iki yana salladı, alnındaki saçları geriye itti ve konuşmaya başladı.

"Başta da söylediğim gibi," dedi, "bu tür işlere ayıracak vaktim yok. Benim de kendime göre önemli işlerim var, hem bunları benim yerime halledecek biri de yok."

Mancino'nun daha fazla para koparmaya çalıştığını düşünen Behaim sinirlendi.

"Lafebeliğini bırakın da ücreti söyleyin!" diye emretti. "Lafı dolandırmayın, işe yaramaz. Dobra dobra konuşun. Benimle anlaşmanın en iyi yolu budur."

"Boşuna gelmişsiniz," dedi Mancino kederle. "Size hizmet edemem efendi, çünkü böyle nazik bir meselede özenle hazırlık yapmak gerekir ama buna vaktim yok. Ayrıca eskisi kadar iyi değilim, elimin ayarı kaçabiliyor, o zaman da hem sizi hem de kendimi zor duruma düşürmem işten bile değil."

"Beni iyice anlamanız için bir kez daha söylüyorum," diye onu ikna etmeye çalıştı Behaim. "Ücretinizin bir kısmını hemen alacaksınız, anlaşmaya varır varmaz bu masada cebinize atacaksınız."

Mancino elini boş verin anlamında salladı.

"Ben gayet iyi anladım da siz beni anlamıyor gibisiniz," dedi. "Size yardım edemem, nedenini de anlattım. Bu Boccetta'nın yaşlı bir adam olduğunu göz ardı etmeyin. Onunla dalaşmak bana pek itibar kazandırmaz."

"Ne yani, derdiniz itibar mı?" diye bağırdı Behaim. "Bu işten, hem de bu kadar kolay yoldan kazanacağınız para değil mi derdiniz?"

"Paranın derdine başkası düşsün," diye kestirip attı Mancino. "Para umurumda değil. Bu bahsi kapatalım, daha fazla konuşmak faydasız. Şimdi müsaadenizle..."

"Tanrı aşkına, size ne oldu böyle?" diye telaşla haykırdı Behaim. "Daha birkaç dakika önce gayet aklı başında konuşuyordunuz, şimdi beni yarı yolda mı bırakıyorsunuz? Bu meselenin benim için ne kadar önemli olduğunu biliyorsunuz. O haydudun haksız yere el koyduğu dukalarımı geri almak için başka ne yapabilirim ki!"

"Öğüdüme kulak verirseniz," dedi Mancino masadan kalkarken, "size şu kadarını söyleyeyim: Acele etmeyin, meseleyi akışına bırakın, düşüncesizce davranmayın. Gün doğmadan neler doğar. Bugün Boccetta size para kaybettirdiyse, bakarsınız yarın parayı bir başkasından çıkarırsınız."

"Kahrolsun!" diye öfkeyle bağırdı Behaim. "Ne aptalca sözler bunlar. Zırvalamayı kesin. Daha biraz önce gerekeni

yapacağınızdan emin olabileceğimi söylediniz. Şimdi iş ciddiye binince, hançerinizi hayırlı bir iş için kullanacakken yan çiziyorsunuz, öyle mi?"

"Olabilir," dedi Mancino. "Ben böyle biriyim işte."

"Korkak ve kibirlisiniz!" diye bağırarak yerinden fırladı Behaim. "Yalancısınız, tam bir Fransızsınız, zevzeğin, palavracının tekisiniz."

"Öyle olsun, bana istediğiniz şeyi söyleyebilirsiniz," diye karşılık verdi Mancino. "Artık içinizi döktüğünüze göre, uğurlar olsun! Evet, efendi, yapabileceğiniz en iyi şey, buradan olabildiğince hızla defolup gitmeniz, zira kendime daha ne kadar hâkim olabilirim bilmiyorum."

Sol elini hançerinin üzerine koydu, sağ eliyle sertçe kapıyı gösteriyordu. Bu arada, komşu masalardakiler bir kavga çıktığını anlamıştı, ahşap oymacı Simoni ortalığı yatıştırmak için ayağa kalktı.

"Hey, siz!" diye seslendi. "Burada huzursuzluk çıkarıp kargaşa yaratmaya kalkan hanginiz?"

"Alman sarhoş mu oldu yine?" diye sordu taş ustalarından biri.

Mancino, meselenin üzerinde durmaya değmezmiş gibi elini salladı.

"Herkesin kendine azap çektiren bir şeytanı vardır," dedi, "bununki de Boccetta'dan şerefli bir adam yapmasını sokmuş aklına."

"Ne şerefi!" diye öfkeyle bağırdı Behaim. "Şereften bahseden kim? On yedi Venedik dukamı geri istiyorum ben!"

Etrafındakiler kahkahalara boğuldu, bir yandan da hayretle başlarını sallıyorlardı, ama en çok da D'Oggiono eğleniyor gibiydi.

"Tabii ya, on yedi Venedik dukası!" diye haykırdı. "İddiaya girmiştik hani! Hâlâ geçerli, öyle değil mi? Benim bir dukama karşılık iki duka koymuştunuz.»

"Evet, geçerli," dedi Behaim sinirli sinirli.

"O zaman," dedi ressam, "iki duka cebimde sayılır. Öyle ya, siz Almanlar sözünüzün eri diye bilinirsiniz."

Behaim, meseleyle artık ilgilenmiyormuş gibi org üstadı Martegli'nin masasına oturup sohbet eden Mancino'ya duyurmak için kelimelerin üstüne basa basa "Evet, sözümüzün eriyiz biz," dedi. "Ama sevinmekte acele etmeyin! Bu işin sonunda Boccetta'nın bedenine ve canına ne olur bilmiyorum ama on yedi Venedik dukamı geri alacağımdan eminim, çünkü kendimi tanırım. Onun için bu işten siz zararlı çıkacaksınız."

Birader Luca bir cebir denklemi kurup çözdüğü masadan başını kaldırmadan, "Boccetta'dan on yedi duka almak ha!" diye iç geçirdi. "Peki bunu nasıl becereceksiniz? Boccetta yarım scudo karşılığında babasını cehennem ateşinden kurtaracağını bilse, yine de vermez o scudoyu."

"Benim anlamadığım," dedi taş ustası, "Hıristiyan âleminin vebanın pençesinde kıvrandığı, savaşlarla tehdit edildiği böyle bir dönemde sizin hâlâ gülünç şeylerle uğraşmanız."

"Paramı geri istemem gülünç mü?" diye sordu Behaim öfkeden tir tir titreyerek. "Dukalarımı yolda bulmadım ben."

Üstat Leonardo'nun resim sanatında öğrencisi olmak için Romagna'daki malikânesini bırakıp gelen genç asilzade Alfonso Sebastiani, "Size iyi bir tavsiyede bulunmak isterim," dedi. "Akşamları erkenden yatın, hafif yemekler yiyin, mümkünse bol bol uyuyun. Belki o zaman paranızı rüyanızda görürsünüz."

"Saçma sapan konuşarak canımı sıkmayın benim, efendi," diye hiddetle bağırdı Behaim. "Boccetta'nın kemiklerini tek tek kırmak zorunda kalsam da, paramı geri alacağım."

"Bunu ona reva görmenize," diye merakla ve hafiften alay ederek araya girdi ressam D'Oggiono, "sevgiliniz ne diyecek, peki?"

"Sevgilim mi? Sevgilimi ne biliyorsunuz?" diye sordu Behaim. "Milano'da kimin benim sevgilim olduğunu çıtlattım mı ben size? Kimden söz ediyorsunuz siz?"

"Niccola'dan, sevgiliniz değil mi o?" diye karşılık verdi D'Oggiono. "Her gün Monza yolundaki kır meyhanesinde onu beklediğinizi görmediler mi sanki? O da sahip olduğu tek iyi elbiseyle ceylan gibi sekerek yanınıza koşuyordu."

Behaim ayağa fırladı, sanki orada, meyhanede çevresi can düşmanlarıyla kuşatılmış gibi etrafına bakındı.

"Efendi, benim işime burnunuzu sokmaya nasıl cüret edersiniz?" diye öfkeyle çıkıştı D'Oggiono'ya. "Onun benim sevgilim olup olmadığından size ne? Öyleyse öyledir... İstediği kadar iyi elbisesi de olacak, siz orasını bana bırakın. Hem bunun o kahrolasıca Boccetta'yla ne ilgisi var?"

Şimdi şaşırma sırası D'Oggiono'daydı.

"Bunu siz mi soruyorsunuz?" diye haykırdı. "Onun Boccetta'nın kızı olduğunu bilmiyor musunuz, yoksa bilmiyormuş gibi mi yapıyorsunuz?"

"Ah!" diye inledi kıskançlığın acısıyla ahşap oymacı Simoni. "Tefecinin kızı Niccola... onun sevgilisi öyle mi? Demek onunla?.. Bu Almanla ha?"

Behaim köşeye kıstırılmış bir hayvanın gözleriyle bakakaldı.

"Siz neden bahsediyorsunuz? Hepiniz çıldırdınız mı?" diye haykırdı, ama biliyordu, gerçeği söylediklerini biliyordu ve bu ölümcül hakikat yüreğine bir hançer gibi saplandı.

10

Çaresizlik ve acı içinde kıvranarak, şafak sökene kadar amaçsızca dolaştı durdu sokaklarda; karanlık, daracık sokaklar onu şehrin bir ucundan diğerine attı ve sonunda şehir surlarına, Aziz Eustachius Haçı'nın olduğu, çalılıkların ve bahçe duvarlarının başladığı Naviglio Kanalı'na, pencerelerinden her gece Moro'nun parasıyla pişirilen taze ekmeğin kokusu yayılan yeni düşkünler yurdunun kapılarının önüne kadar geldikten sonra uzun yolu gerisingeriye yürüyerek balık pazarına vardı ve sarraf tezgâhlarının önünden geçip belediye binasına, oradan da katedral meydanına gitti. Yorgunluktan bitkin bir halde, ana kapının önündeki basamaklara oturdu, ama huzursuzluktan yerinde duramadığı için az sonra kalkıp kederli kederli dolaşmaya devam etti.

"Ne kötü bir haber bu böyle," dedi yürürken kendi kendine. "Gerçekten de bundan daha kötüsü düşünülemez, Aziz Eyüp'ünki bile bundan beter değildi. Bu ne fenalık! Bu ne şeytanlık! İhanete uğradım! Ne kadar da samimi, sevgi dolu bakışlarla bakıyor, bana çok bağlıymış gibi davranıyor, gülümsüyor, her şeyden bahsediyor, ama şu iğrenç alçağın kızı olduğunu saklıyor. Hem de ne alçak! Tam da onun kızına denk gelmem ne büyük talihsizlik! Meyhanedeki kabak kafa, şu bıyıklı olan, ondan bahsederken 'tefecinin kızı' dedi, iyi söyledi, kulağa hiç fena gelmiyor. Ama Boccetta'nın

kızı... bu farklı işte, surata inen bir tokat gibi. Ne budalayım ben! Neye bel bağlamışım! Nelere kanmışım! Nasıl bir tuzağa düşmüşüm! Bu sahte aşka neden bu kadar kaptırdım kendimi! Başıma daha neler gelecek? Lucardesi, annesinin Lucardesi'lerden olduğunu söylemişti. Evet, annesi! Ama babası Boccetta ve bunu benden sakladı, ah, ikisinin de cehenneme kadar yolu var!"

Durdu, elini deli gibi çarpan kalbine bastırdı. Öfkeyle düşündüğü şey örselenmiş ruhunda hakikate dönüşmüştü. Niccola'nın cehenneme yuvarlandığı, alevlere yakalanıp ateşte yok olup gittiği düşüncesinden ürktü, uçurumun derinliklerinden acı çığlığını, feryatlarını duyar gibi oldu ve onu hâlâ sevdiğini dayanılmaz bir acıyla anladı.

"Bu ses!" diye inledi yürüyüp giderken. "Yüreğimi nasıl da dağlıyor. Keşke bu sesi sonsuza kadar defedebilsem kulağımdan. Ama bana seslenen yüz sesin içinden tanırdım onunkini... sadece onunkini duyardım. Ey Tanrım, merhametli Tanrım, onun sesini unuttur bana, beni ona çeken, beni ona bağlayan her şeyi unuttur bana; sesinin, yürüyüşünün, bakışının, sarılmalarının, tebessümünün hatırasını sil benden; ey Tanrım, merhametli Tanrım, bir melek gibi gülümsediğini unuttur bana. Biliyorsun Tanrım, o Boccetta'nın kızı, kurtar beni, Tanrım, duy sesimi, ya onu söküp at kalbimden ya da canımı al!"

Tanrı'yla konuşup ona böyle yalvarıp yakardıktan sonra biraz rahatladı ve başına gelen bu olayı farklı bir ışıkta görmeye çalıştı.

"Ne oldu ki?" diye sordu kendine. "Herkesin başına gelebilecek bir talihsizlik, üzerinde fazla durmaya değmeyen bir nahoşluk, hepsi bundan ibaret. Biraz kaptırdım kendimi, bu pilicin başımı döndürmesine izin verdim, kötü tabii, ama oldu bir kere, olacağı varmış. Ama şimdi, Tanrı'ya şükürler olsun, kimin nesi olduğunu çok geç olmadan öğrendiğime göre, artık bitti, bitmek zorunda. Evet, gerçek şu ki, Boc-

cetta'nın kızını sevmekte ısrar etmek çok mantıksız, hatta gülünç olur. Sevgi mi? Buna sevgi denebilir mi? Hayır, budalaca, anlamsız bir arzuya kaptırmışım kendimi, neyse ki bundan kurtulmak üzereyim!"

Fakat bu sözlerden beklediği tesellinin etkisi kalıcı olmadı. Niccola'nın ona sarılırken kulağına fısıldadığı sevgi dolu bir kelime geldi aklına, gelir gelmez de gözünde hayali canlandı, Niccola'nın olanca güzelliğiyle yanında yatışını, kendini vermeye hazır ve kararlı bir şekilde ona sokuluşunu gördü. Dünyanın tüm mucizelerinin Niccola'nın kollarında tattığı zevkin yanında bir hiç olduğunu anladığı o unutulmaz anı hatırladı, ama o anın mutluluğu ve sevinci yerine acı, utanç, hüzün ve bir dalga gibi üstüne çöken çaresizliği hissetti.

"Doğru değil bu!" diye isyan etti. "Hepsi yalan! Niye kendimi kandırıyorum? Nasıl üstesinden geleceğim bütün bunların, öyle zor ki, nasıl unutacağım onu, hiç aklımdan çıkmıyor ki. Hele bir bakın, ne hallere düştüm, bundan daha mutsuz olamaz insan, ah, öyle hor görüyorum ki kendimi! Boccetta'nın kızı olduğunu biliyorum da hâlâ kopamıyorum ondan, aklımı başka yerlere, ticarete, piyasaya, fiyatların yükselmesine, Venedik'teki depolarda beni bekleyen mallara vermeyi başaramıyorum. Yine onun kollarında olmayı, göğsünde uyumayı aklımdan çıkaramadığıma göre nasıl bir çılgınlık bu? Ya haysiyetim, gururum? Sevmemen gereken birini sevmekten daha acı bir şey olabilir mi hayatta? Ama nereden bilecektim dünyaya kötülük etmek için geldiğini? Bana mutsuzluk ve utanç vermek için geldiğini? Tanrı canımı alsın benim, keşke aptal bir köylünün kızıyla sevgili olsaydım! Lanet olsun onunla karşılaştığım o ana! Ne işim vardı benim Aziz Yakup Sokağı'nda? Pazarda durup şarkı söyleyen Mancino'nun yüzünden gördüm onu. Bir kız görüyorum, kız çok güzel, çok tatlı, bana gülümsüyor. Onu gözden kaybediyorum, belki de iyilik meleğimin işiydi bu.

Ve ben, budala ben, onu bulmayı kafaya koyuyorum, her yerde onu arıyorum, vazgeçmiyorum, sonunda buluyorum, benim oluyor, sonra... Nedir bu başıma gelen, ne yapacağım ben şimdi, Boccetta'nın kızı sevgilim olamaz ki benim... Bu ne ıstırap, dayanılır mı buna? Başıma geleni bilse, şeytan bile acırdı halime."

Elini alnına götürdü, gözeneklerinden fışkıran soğuk teri hissetti. Bedeninden bir ürperti geçti.

"Hastayım," diye inledi. "Ölümcül hastayım, titriyorum, nöbet geçiriyorum, ne arıyorum ki sokaklarda, odamda olmam gerekir. İçine biraz damkoruğu katılmış bir testi sıcak şarap iyi gelirdi bana şimdi. Ateşim var, bu yüzden bitkin düştüm, aklım karıştı. Ateşten sayıklıyorum belki de, bunların hiçbiri doğru değil, gerçek değil, sadece hayal görüyorum, Boccetta'nın kızı değil o. Hayır, hayır, ne yazık ki rüyada değilim, aklım başımda, biliyorum, hepsi gerçek ve sokaklarda deli divane dolaşıyorum... Odama gideyim hemen!" Kaldığı eve, odasına vardığında şafak sökmek üzereydi. Kendini yatağa attı ve ıstırap dolu düşünceler içinde kıvrandıktan sonra huzursuz bir uykuya teslim oldu.

Uyandığında vakit öğleye geliyordu. Bir süre uyku sersemliğiyle öylece yattı, kafasını toplayamıyor, hiçbir şey düşünemiyordu. Başına bir felaket geldiğini biliyordu ama ne olduğunu kestiremiyordu. Kendini çok kötü hissediyor, bir şeyle, çok korktuğu bir şeyle yüzleşmesi gerektiğini biliyordu. Sonra önceki geceyi hatırladı, D'Oggiono'nun sesi kulağında yankılandı: "Onun Boccetta'nın kızı olduğunu bilmiyor musunuz?"

Başına geleni hatırlayınca dehşetten eli ayağı kesildi, ama bir anda kafasında bir düşünce doğdu ve kendini bu düşünceye kaptırarak ona o kadar ıstırap veren meseleyi farklı gözlerle görmeye başladı.

"Doğruyu söyledikleri ne malum?" diye sordu kendine. "'Kuzu'da bu ikisi, D'Oggiono ve öteki, beni aptal yerine

koymak için kötü bir şaka yapmış olamaz mı? Pis bir yalan söylediler bana, pervasızca kandırdılar beni, ben de onlara inanacak kadar ahmaktım."

Ayağa fırladı, bir anda canlanmıştı, bu ani düşüncenin heyecanına kapılarak odasında volta atmaya başladı.

"Hayır, söylenenler doğru değil, doğru olamaz," diye düşünmeye devam etti. "Korkunç bir yalan attılar bana. Tam bir eşek şakası yaptılar. Küstahlıktan, hınzırlıktan, hayır, kötülükten. Fakat yanlarına bırakmayacağım bunu, burunlarından fitil fitil getireceğim. Niccola... Boccetta'nın kızı ha! Ne saçmalık! Niccola o kadar farklı ki, asil ruhlu, para pul umurunda değil, mal mülk meraklısı değil, en ufak bir hediye bile kabul etmedi benden, bir kemer ya da Milanolu kadınların bozuk paralarını koyduğu nakışlı küçük keselerden bile hediye etmemi istemedi. Boccetta'nın kızıymış! Yok, daha neler!" Durup derin bir nefes aldı. Yüreği biraz ferahlayıp heyecanı yatıştığından, kendi kendine konuşup durmak yerine başkalarıyla da dertleşmek ve ona oynanan bu oyun hakkında ne düşündüklerini sormak istedi.

Ev sahibi, mum taciri, yalnız değildi. Kızarmış domuz yağı kokan mutfakta, mahallenin buruş buruş yaşlı, seyrek keçi sakallı ayakkabı tamircisi vardı. Mum tacirinin altı delik ayakkabılarını tamir etmişti. Sıkı bir pazarlıktan sonra ücrette anlaşmışlar, mum taciri hâlâ söylenmeye devam ederek mutfak masasının üzerine gönülsüzce altı quatrino saymıştı.

"İyi günler dilerim, Tanrı sizi kutsasın!" diye selam vererek mutfağa girdi Behaim. "Uygunsuz bir zamanda gelmedim ya? Müsaitseniz, size başıma gelen tuhaf bir olayı anlatmak istiyorum."

"Bu efendi," dedi mum taciri, ayakkabı tamircisine, "evimde kalıyor, tavsiye almak için sık sık bana uğrar. Öyle ya, ben olmasam ne yapardı, buranın yabancısı olduğundan şehirdeki herkes onu kandırmaya çalışıyor."

Ayakkabı tamircisi elini yüreğinin üzerine koyarak Behaim'e döndü: "Ben dürüst bir adamım, beni tanırlar, kimseyi kandırmam. Tamir edilecek ayakkabılarınız varsa, yabancı da olsanız, herkesin ödediği ücretten fazlasını ödemezsiniz bana."

Behaim ayakkabı tamircisini dikkate almadı, mum taciri ne, "Tanrı aşkına, bu sözleriniz ne kadar doğru bilemezsiniz," dedi. "Gerçekten de beni kandırmaya çalıştılar. Size bahsettiğim sevgilimin Boccetta'nın kızı olduğu söylentisini herkese yayan, beni de buna inandırmaya çalışan iki adam var."

"Boccetta'nın kızı mı?" diye büyük bir şaşkınlıkla sordu mum taciri. "Gerçekten mi? Ne diyorsunuz?"

Bir an düşündükten sonra sordu:

"Peki bu Boccetta kim?"

"Nasıl? Boccetta'yı tanımıyor musunuz?" dedi Behaim hayretle. "Dünya âlemi dolandırdığı için herkesin onu tanıdığını sanıyordum. Size ondan uzun uzadıya bahsetmiştim hani, yıllardır bana borçlu olduğu on yedi Venedik dukasının üstüne yatan adam. Bu şehirdeki soyguncu tefecilerin en beteri. Utanmazın, haysiyetsizin teki."

"Kimin kızı olursa olsun," dedi mum taciri, "iyi parça doğrusu, geceyi onunla geçiren kişi yaşadı demektir. Vücudu tam kıvamında, ne fazla etli butlu ne de fazla zayıf. Ama yabancıların peşinden koşması hoşuma gitmedi. Buralı olmayan birine yedirilemeyecek kadar güzel."

"Siz onu gördünüz mü?" diye sordu Behaim.

"Usulca sıvışıp gitmek için odanızdan çıkarken bir iki kere gördüm," dedi mum taciri.

"O bu evde olduğu sürece ortalıkta görünmemenizi, yoksa sizi eşek sudan gelinceye kadar döveceğimi söylememiş miydim?" diye çıkıştı Behaim.

"Şaka yapıyor," diye açıkladı mum taciri ayakkabı tamircisine. "Esprilerinden biri işte. Biliyor musunuz, onun-

la ben, biz çok iyi dostuz. Demek..." diye Behaim'e döndü yine, "o sahtekâr tefecinin kızıymış."

"'Kuzu'da tanıştığım ressamlardan biri, D'Oggiono, öyle diyor," dedi Behaim. "Ama ben onun söylediklerine inanmıyorum, çünkü dalaverecinin teki. Ağzından yalan akıyor."

"Bu insanlar başınıza dert açar demedim mi ben?" diye sitem etti mum taciri. "Sizi uyarmadığımı söyleyemezsiniz. Peki beni dinlediniz mi? Hayır, hiç laf dinlemediniz, 'Kuzu'ya gidip paranızı çarçur etmeye çok hevesliydiniz, karşılığında da bir sürü yalan dinlediniz. Evde oturup yemeklerinizi bana hazırlatmalıydınız, benim ne kadar iyi bir aşçı olduğumu bütün mahalle bilir."

İddiasının doğruluğunu kanıtlamak için ateşin üzerinden tavayı aldı ve Behaim'le ayakkabı tamircisinin, öğlen yemeği için hazırladığı domuz yağlı mercimekten tatmasını istedi.

"Hayır, D'Oggiono'nun yalancı olduğunu söyleyemezsiniz," dedi ayakkabı tamircisi mercimeğin tadına baktıktan sonra, kaşığı bir kenara bırakıp dudaklarını yaladı. "Yanılıyorsunuz efendi, D'Oggiono'nun yalanla dolanla hiç işi olmaz."

Sonra domuz yağlı mercimeğin en iyi nasıl pişirildiğini mum tacirine anlatmaya başladı:

"Ben daha az sirke koyarım, onun yerine iki üç dilim elma ilave ederim, biraz da kekik, o zaman daha lezzetli oluyor."

"Herkesin yöntemi farklıdır," dedi mum taciri, elma dilimleri ve kekik ilavesine sinirlenmişti.

"Ressam D'Oggiono'dan mı söz ediyorsunuz?" diye sordu Behaim ayakkabı tamircisine. "Onu tanıyor musunuz?"

"Evet, katedralin koro kısmındaki büyük pencerenin altında asılı olan, bulutların üzerindeki Meryem Ana resmini yapan D'Oggiono'yu tanıyorum," dedi ayakkabı tamircisi. "Ayakkabılarını yıllardan beri getirir atölyeme. İki çift ayakkabısı vardır, biri koyun derisindendir, diğeri de bayramlarda giydiği Corduvan ayakkabılar. Parası yoksa, 'Matteo Usta,

beni mazur görün ama bugün size ödeme yapamıyorum, sekiz quatrino –veya dokuz veyahut on, ne istemişsem artık– borcumu bir kenara yazıverin' der, 'cuma günü paranızı getiririm.' Ve bunu söylediyse, sanki Kutsal Kitap üzerine yemin etmiş gibi, cuma günü gelir, borcunu öder. Palavracı değildir D'Oggiono. Ona güvenebilirsiniz diyorum size, o daima doğruyu söyler."

"O zaman," dedi Behaim üzüntü ve endişeyle, "bu kız, Niccola, sahiden de Boccetta'nın kızı, öyle mi?"

"Bilmiyorum, bilmek de istemiyorum," dedi mum taciri ters ters. "Unutmayın ki, o sizin sevgiliniz, benim değil! Bu tür kızlar hakkında ne düşündüğümü söyledim zaten. Şimdi herkesin sofraya oturduğu yemek saatinde bu kadını dinlemek zorunda mıyım? Kimin kızı olduğunu, elma dilimlerini, Corduvan ayakkabıları ve Tanrı bilir daha neleri? Paranızı aldınız Matteo Usta, benim borç falan yazdırmam gerekmiyor, ne ödeyeceksem derhal öderim ben, hadi selametle Matteo Usta, selametle!"

Behaim de "Selametle!" dedikten sonra mutfaktan ve evden çıkıp giderken, D'Oggiono'ya inanıp inanmayacağını bir türlü kestiremiyordu... Ama söylediği doğruysa eğer, dedi içinden sokağa çıkınca, bu sahtekârın kızıyla sevgili olma talihsizliği geldiyse başıma, o zaman nerede oturduğunu biliyorum zaten ve evi bir süre gözetlemekten başka bir şey yapmama gerek yok. Şayet evin kapısından çıktığını görürsem... Güzel Tanrım, öyle bir şey olmasın! Evin önünde boş yere dikileyim, zamanımı boşa harcayayım, boşuna bekleyeyim Tanrım!.. Şayet onun Boccetta'nın evinden çıktığını görürsem başka kanıta gerek yok, o zaman ne yapmam gerektiğini biliyorum. Gerçekten biliyor muyum? Kendime güvenebilir miyim? Arzumun önüne geçebilecek miyim? Aklımın sesine kulak verip yapmam gerekeni yapabilecek miyim? Yoksa o zaman bile bu kızı sevmeye devam edecek miyim?

Ve derin bir endişeyle Boccetta'nın evine yollandı.

11

Mancino'nun canı çok sıkkındı –öğle yemeği için bir dilim arpa ekmeği alacak bakır meteliği bile yoktu– işte böyle sıkkın sıkkın Kuyubaşı'ndaki evin arka tarafında uzanan bakımsız bahçenin sık çalılıkları ve dikenleri arasından geçti. Niccola'nın penceresinin altında durdu. Evdeydi herhalde, yukarıda, odasında yün eğirmekle, elbisesini yamamakla ya da başka bir işle meşgul olsa gerekti, zira pencerenin panjurları bu puslu ve yağmurlu günün cılız ışıkları içeri girsin diye açılmıştı.

Niccola için gelmemişti Mancino, Boccetta'yla bir çift laf etmek istiyordu ama acelesi yoktu, bekleyebilirdi. Orada öylece durup harap evin duvarlarındaki çatlak ve oyuklara dalgın dalgın bakarken, yukarıya tırmanmak isteyen birinin oyuklara önce ayaklarından birini, sonra da diğerini koyarak destek alabileceğini, Niccola'nın penceresine, odasına, kollarına ulaşmanın imkânsız, hatta öyle çok zor da olmadığını düşündü. Gece panjurlar kapatılıp kilitlense de, tahta panjurlar yıpranmış, yer yer çürümüştü, kuvvetli bir tekmeye dayanamayacakları belliydi.

Fakat neler düşündüğünün farkına varınca kendine kızdı ve utançla birlikte hüzün de duydu.

Kim olduğuna bir baksana! diye azarladı kendini. Üniversite öğrencisi olduğunu mu sanıyorsun sen? Açlıktan ne-

fesi kokan serserinin birisin, budalanın, soytarının tekisin. Seyislik yapıyorsun, denk gelirse hançerinle para kazanıyorsun, hayatın boyunca bu perişan yoksulluğun pençesinden kurtulamayacaksın. Sen busun işte ve hayatının kışını yaşıyorsun, fazla uzun sürmez, seni de şehrin dışına taşır, ardından, "De terre vient, en terre tourne"u* söylerler. Heyhat, gençliğim terk edip gitti beni, nasıl, ne zaman, anlayamadım bile. Gençliğim ne yürüyerek çekip gitti ne de at sırtında, bir de baktım ki, uçmuş gitmiş. Seni ahmak, şimdi Niccola'ya gitmek, ondan bir gıdım sevgi dilenmek istiyorsun, ha? Keşke okkalı bir tekme atabilsen de kendine, kıçının üzerine otursan, çünkü sen bunu hak ediyorsun. Aklını başına devşirip, aşk dediğin zavallı, bayat, tatsız tuzsuz hislerinle bir daha onun yakınına bile uğramayacağına yemin etmedin mi? Ama yine geldin işte, çünkü aklına kulak vermezsin ki hiç. Aşk acısı mı çekiyorsun? Gülünçsün doğrusu, işe koşsun diye kıçına batırılan diken de böyle yakıyordur eşeğin canını. Yüzden ziyade buruş buruş bir maskeye benzeyen bu suratınla ne istiyorsun ki? Gözler çukura kaçmış, bakışlar donuk, yanaklar pörsümüş, kırış kırış, çöpe atılmış bir deri eldiven gibi buruşuk. Sen busun işte! Bir de ondan sevgi istiyorsun, halbuki sana bakmadığını, başkasına gönül verdiğini biliyorsun. Gurur nedir haberin yok senin, bir sıçandan bile daha sefil, daha aşağılıksın. Ahmak! Budala! Defol git buradan!

Ve kendine böyle çekidüzen verdikten sonra Niccola'nın penceresine bir bakış bile fırlatmadan bahçedeki çalılıklardan geçip evin ön tarafına geldi. Fakat kapıyı vurmasına gerek kalmadı, zira Boccetta kapı penceresindeydi. Baba, Oğul, Kutsal Ruh adına sadaka isteyen bir dilenci keşişi dinledikten sonra keşişe, Mancino'ya ve evin önünden geçen herkese ne kadar fena biri olduğunu göstermeye koyuldu.

---

* (Fr.) Topraktan geldi, yine toprağa dönüyor. (ç.n.)

"Belli ki kötü niyetli kişiler kasten yanlış kapıya göndermiş sizi," dedi ve bu zavallı keşişe oyun oynanmasına üzülmüş gibi başını esefle iki yana salladı. "Çünkü bu evden sadaka çıkmayacağını herkes bilir."

Keşiş yeterince tecrübeliydi, hemen ilk ricasında sadaka veren tek tük çıkıyordu. Şehirlerdeki insanlara bu dünyada sadece kiracı olduklarını, hayır işleyerek cehennem ateşindeki süreyi kısaltabileceklerini iki üç kez söylemek gerekiyordu.

"Tanrı rızası için, tarikatımızı kuran kutsal azizin hizmetleri adına bir sadaka verin efendi," dedi. "Verdiğiniz sadaka sizin hayrınıza. Çünkü Tanrı iyilik ederek görevini yerine getirenleri korur. İhsan Tanrı'dan gelir."

"Evet," dedi Boccetta ve Mancino'yu görünce ona alaycı bir bakış fırlattı. "Bu bilinen bir şey. Tıpkı sıcak sosislerin de Cremona'dan geldiği gibi."

Keşiş, "Hayrınıza bir sadaka," diye hiç tınmadan devam etti sıkıcı ezberine. "Ahirette çatallanan yollarda rehber olur size. Fazla bir şey istemiyorum sizden. Biraz peynir, bir yumurta, azıcık domuz yağı, zira, ne derler, sadaka ve dualar günahları siler."

"İlahi birader, şaşırtıyorsunuz beni," dedi Boccetta. "Domuz yağı, peynir, yumurta... Tam bir ziyafet istiyorsunuz benden. Tanrı'nın günahkâr kullarına reva gördüğü ıstıraplardan birinin de açlık olduğunu hiç düşünmediniz mi? Bu ıstıraptan kurtulmaya çalışarak Tanrı'nın iradesine karşı geliyorsunuz siz. Sorarım size, bir Hıristiyana yakışır mı bu, hakkaniyetli mi?"

Hiç beklemediği bu sitem karşısında şaşkına dönen keşiş, "Bu söylediklerinizi yüksek teoloji, oysa cahil bir keşişim ben. Fakat bildiğim bir şey varsa, o da bu dünyaya, müşkül durumdakilere yardım etmek için geldiğimiz. Öyle ya, yoksa niye dünyaya geldik ki?"

"Yardım etmek mi?" diye haykırdı Boccetta ve kahkahayı bastı. "Tanrı iyiliğini versin! Hayır, birader, başkasına

yardım etmek tabiatımda yok, ben böyle yaratılmamışım; ayrıca, yardım demek bana hiç faydası yokken masrafa ve zahmete girmek demek. Beni anladınız mı birader? Hadi şimdi başka kapıya!"

Cesareti iyiden iyiye kırılan ve pek umudu kalmayan keşiş, Boccetta'yı sadaka vermeye ikna etmek için son bir çabada bulundu.

"Unutmayın ki," diye ikaz etti, "Tanrı insanı iyilikle ve iyilik için yarattı."

"Ne yaptı ne yaptı?" diye bağırdı Boccetta. "Ne diyorsunuz siz? İyilikle ve iyilik için mi? Gülmekten kırılmamı istemiyorsanız, kesin artık. İyilikle ve iyilik için. Bu kadarı da fazla artık, gülmekten çenem ağrıdı, kesin artık!"

Keşiş, dilenci çuvalını yerden alıp omzuna attı.

"Kalın sağlıcakla, efendi!" dedi. "Merhametli Tanrım yüreğinizi ışıtsın. Belli ki ışığa ihtiyacınız var."

Yürüyüp gitti, Mancino'nun yanından geçerken dostça başını salladı ve durup dedi ki:

"Ondan bir isteğiniz varsa, Tanrı size bana verdiğinden daha fazla sabır ve şans versin, konuşmaktan dilimde tüy bitti. Bu adam Tanrı inancı için bile çıkarıp bir quatrino vermiyor, gözümle görmesem inanmazdım."

"Bu adam öyle biridir ki," diye açıkladı Mancino, "bu dünyada iyi bir şeyi sadece başkalarına değil, kendine de çok görür. Yediği ekmeğe domuz bile burun kıvırır."

Keşiş başını hayretle sallayarak yoluna giderken, Boccetta, "Hey siz!" diye seslendi Mancino'ya, "Kavga aramaya geldiyseniz hiç zahmet etmeyin, bir işe yaramaz. Hoşunuza gidecekse, bana istediğiniz kadar kızabilir, ağzınıza geleni söyleyebilir, hakaret edebilirsiniz, umurumda bile değil, vız gelir tırıs gider."

"Sizi uyarmaya geldim," dedi Mancino. "Kendinizi kollayın, tehlike içindesiniz! Ya cinayete ya da saldırıya kurban gideceksiniz. O Alman sizin peşinizde."

"Hangi Alman?" diye sordu Boccetta aldırışsız bir sesle, sonra bir an düşündü. "Kahrolsun, neden bahsettiğinizi bilmiyorum."

"Biri gelip sizden borcunuzu, o Venedik dukalarını ödemenizi istemedi mi?" diye hatırlattı Mancino. "Siz de onu geri çevirmediniz mi?"

"Ha, onu mu kastediyorsunuz?" dedi Boccetta. "Hatırladım şimdi. Benden on ya da daha fazla Venedik dukası almayı kafaya koymuş, bu takıntı günahlarının cezası olsa gerek. Buraya gelip sakız gibi yapıştı bana; dukalarım diyor, başka bir şey demiyordu, başımdan atmam bayağı zor oldu."

"O zaman dikkat edin de, bu işin sonu sizin için kötü olmasın," dedi Mancino. "Bu Alman bunu büyük bir hakaret ve utanç addediyor ve öyle hiddetli ki, her şeyi yapmaya kararlı görünüyor."

Boccetta'nın eğri ağzı alaycı bir sırıtışla çarpıldı.

"Hele bir gelsin," dedi soğukkanlılıkla. "Ben onu nasıl karşılayacağımı biliyorum. Kimileri yün almaya giderken kırpılıp da döner."

"Kötülük yapmakta çok usta ve tecrübeli olduğunuzu biliyorum," diye çıkıştı Mancino, "elinize geçen her paranın, sizin olmasa bile mutlaka üstüne yattığınızı da..."

"İltifat ediyorsunuz," diye sözünü kesti Boccetta. "Tanrı'nın bana bahşettiği mütevazı yetenekleri fazla abartıyor, fazla övüyorsunuz."

"Ama bu Alman," diye devam etti Mancino, "şehirde başvuracağı yolları iyi biliyor ve şu anda adamını arıyor, size bıçakla ya da baltayla son duanızı söyletecek birini bulduğunda..."

"Hiç durmasın, gelsin son duasıyla!" dedi Boccetta. "Ben ona yüce Tanrım dedirtmeyi bilirim."

"Ama bu Alman, davasında haklı değil mi?" diye haykırdı Mancino. "Sizden istediği parayı borçlu değil misiniz ona?"

Boccetta sakalı uzamış çenesini ovuşturdu, böyle bir itirazı hiç beklemiyormuş gibi bir hayret ifadesi vardı suratında.

"Haklı mı? Ne demek istiyorsunuz?" diye karşılık verdi. "Haklı olabilir ama bunun ne anlamı var? Canım hayırseverlik yapmak ve paracıklarımı bir aptala vererek çarçur etmek istemiyor işte! "

Mancino başını kaldırıp penceredeki yüze baktı.

"Siz ki bir asilzadesiniz," dedi sonra, "siz ki Floransa şehrine Gonfaloniere'yi, adaletin bayraktarını, bir kereden fazla veren köklü, şanlı bir aileden geliyorsunuz, söyleyin bana, neden böylesine arsız ve haysiyetsiz bir hayat sürüyorsunuz?"

Boccetta'nın yüzünde ilk kez bıkkınlık ve sabırsızlığa benzer bir ifade görüldü.

"Haysiyetsiz mi dediniz?" diye karşılık verdi. "Haysiyeti ne bilirsiniz siz! Size bir şey söyleyeceğim, iyice belleyin bunu, iyice belleyin: Parası olanın haysiyeti de vardır. Ve şimdi, söyleyeceğiniz başka bir şey varsa söyleyin, ama şu budala Almandan bahsetmeyi kesin."

"Peki," dedi Mancino. "Gidiyorum. Sizi uyardım, Tanrı biliyor ya sizi sevdiğim için yapmadım bunu. Suratınızı bir kulağınızdan öbür kulağınıza kadar yarsalar, umurumda bile olmaz."

Sonra da bahçeden çıktı gitti.

"Hiç durmasın, gelsin!" diye bağırdı Boccetta arkasından. "Hele bir çıksın ortaya. Parasının bir kuruşunu bile koklatmayacağım ona, bir kuruşunu bile, gidip söyleyin bunu ona, sonra da bana gelin ve öfkeden nasıl kuduruğunu anlatın."

Havlar gibi kısık bir kahkaha atıp pencereden çekildi.

Bahçe duvarının oradaki çalılıkların arkasına gizlenerek gözünü evin kapısından ayırmayan Joachim Behaim, Niccola'nın evden çıkmasını engelleyemediği bir felaket gibi yüreği ağzında bekleyen Joachim Behaim, Boccetta'nın bu sözlerini

duyunca, kendisinden söz edildiğini, parasının kuruşunun koklatılmayacağı kişinin kendisi olduğunu hemen anladı. İçinde yükselen yakıcı öfke beynini ele geçirdi, alnındaki damarlar şişti, elleri titredi.

Bunu duyduğum iyi oldu, dedi içinden. Tanrım, dünyada bunun gibi bir adi şerefsiz daha var mıdır acaba? Parasının bir kuruşunu bile ha! Ağzını burnunu dağıtmam farz oldu artık, bunun için günlerce kapısının önünde beklemem gerekse bile hiç bıkmadan beklerim, zamanımı boşa harcamış olmam. Hele bir elime düşsün, öyle bir benzeteceğim, evet, öyle bir benzeteceğim ki onu, anasından emdiği süt burnundan gelecek. Hiç evden dışarı çıkıyor mu acaba? Sokaklarda, insanlar arasında yürümeye cesaret edebiliyor mu? Evine birkaç haftalık erzak yığmıştır belki de. Suratını bu demir parmaklıklı pencereden başka yerde görebilecek miyim? Tanrı belanı versin kancık herif, hem burada hem orada, hem bu dünyada hem öbür dünyada! Cehennemi boyladığını görmek, bir damla su için yalvardığını duymak isterdim. Peki bu dünyada keyif mi çatsın, dukalarımı seyredip sevinsin, şıkırdatıp zevklensin mi yani? Keşke şimdi, şu anda dışarı çıksa da suratını dağıtsam, ah, bunu düşünmek bile ne büyük zevk. Çık dışarı, adi herif! Vebadan geberirsin umarım! Veba mı? Niye veba? Bu çok hafif bir ceza olmaz mı, daha kötü bir ölümü hak etmiyor mu o?

Derin bir nefes alıp alnındaki teri sildi.

Bu kadar öfkelenmem ne aptalca! diye azarladı kendini. Bu uyuz çakalın istediği tam da bu değil mi? Bunu dilediğini, sonra da bir çakal gibi güldüğünü duymadım mı? Küfretmek neye yarar, bana ne faydası var? İstediğim kadar küfredeyim, lanet okuyayım, beddua edeyim... Paramın bir kuruşunu bile geri getirir mi bu? Herifi elime geçirsem, kollarım uyuşana kadar dövsem, gene de paramı vermez. Eğer ölçüyü kaçırırsam ve elimde kalırsa, bu sefil haydut yüzünden başım belaya girer bir de. Tanrım, burada niye duruyorum

ki ben? Onun o dinsiz imansız, küstah konuşmalarını dinlemek için mi geldim buraya? Hayır! Buraya Niccola'nın... Tanrım... bu evden, bu kapıdan çıkıp çıkmayacağını... görmek için geldim. Sevgili Tanrım, hakkaniyetli Tanrım, yardım et bana, ister misin Niccola...

Durdu, hakkaniyetli Tanrı'ya Niccola için yalvarmayı kesti. Aklına bir fikir gelmişti, derhal içine işleyen ve her şeyi değiştiren bir fikir. Hakkını, on yedi Venedik dukasını almanın bir yolu vardı.

Olması lazım, dedi içinden. Çok da zor değil, o zaman kazıklanan ve on yedi dukanın peşinden ağlayan Boccetta olur. Olabilir bence. Ama elbette bu aşkın da sonu demek. Kızı düşünmeyi kesmeliyim, hayalini kafamdan silmeliyim. Becerebilir miyim acaba? Yazıklar olsun bana, hâlâ deli gibi âşığım Niccola'ya... Boccetta'nın kızını hâlâ seviyor olmam ne rezillik, ne büyük utanç. Ama ya onun kızı değilse? Henüz bilmiyorum bu kapıdan çıkıp çıkmayacağını. Eğer onu burada boşu boşuna bekliyorsam, o zaman iş değişir tabii. Peki on yedi Venedik dukamı nereden bulacağım? Ama eğer kapıdan dışarı çıkarsa, Niccola bu kapıdan çıkarsa, kalbimin taş kesmesi pahasına da olsa planım başarıya ulaşabilir. Yapabilecek miyim peki? Onu hâlâ sevmiyor muyum? Ve benim aşkım en başından beri onunkinden çok daha derin, çok daha tutkulu değil mi? Onun benim üzerimdeki gücü çok daha büyük değil mi? Buna nasıl izin verdim? Gururum nerede? Ya haysiyetim?

Planının uygulanabilmesinin, başarıya ulaşmasının çok tuhaf bir koşula, o gece Milano sokaklarında deli divane dolaşırken gözünün önünden gitmeyen, şu ana kadar ona onca sıkıntı ve ıstırap veren o kâbusun gerçek olmasına, Niccola'nın Boccetta'nın kızı olmasına bağlı olduğunu fark etti... Ah, keşke onun kızı olmasa! diye aklından geçirdi bir kez daha, son bir kez daha... Hayır, olsun! Onun kızı olsun! diye karşı çıktı kendine, çünkü daha önce onu çaresizliğe ve

dehşete sürükleyen şeyi şimdi planı uğruna istemek zorundaydı. Onun kızı olsun! diye karar verdi. Onun kızı. Biliyorum, Boccetta'nın kızı, diye kalbine kazıdı.

Gözünü kapıdan ayırmadan, ellerini şakaklarına bastırarak bekledi. Korkudan mı yoksa umuttan mı böyle heyecanlandığını bilmiyordu. Kınayıp aşağıladı kendini, aşkıyla alay etti ve kendisiyle böyle çekişip dururken, aşkının hâlâ sönmediğini hissederek öfkeden boğulacak gibi oldu.

Sonra kapı açıldı ve Niccola'yı gördü, daha onu görmeden o olduğunu biliyordu. Yürüyüşünden ta uzaktan bile tanınan Niccola başı dimdik, süzülür gibi bahçeden geçti ve sokağa saptı, sanki bir rüyadaymış gibi yürüyordu.

Joachim Behaim onu takip ederken, arzularının kahpece katlettiği, kibrinin ihanet ettiği aşkı öldü, zira kurduğu planın önünde bir engel olan bu aşkın yaşamaması gerekiyordu.

Niccola'yı takip ederken gözünü bir an bile ondan ayırmadı, bir yandan da hemen o gün uygulayacağı planın ayrıntılarını düşünüyordu. Vercelli Kapısı'nı geçince Niccola'nın bir an tereddüt ettiğini, sonra Aziz Eusorgio Kilisesi'ne giden yola saptığını gördü. Onun her gün bu kiliseye uğradığını, çapraz sahının köşesindeki ahşap İsa'nın önünde diz çöküp Mesih'ten beklentilerini hızlı hızlı fısıldadığını hatırladı. Ona, odasına bazen biraz gecikerek geldiğinde, Aziz Eusorgio'daki İsa Efendisine uğradığını, bu kez ona anlatacak çok şeyi olduğu için geç kaldığını söylerdi.

Hadi git, konuş onunla! dedi Behaim kilisenin loşluğunda kaybolan Niccola'nın ardından. Ama Tanrı sana kulak vermesine izin vermez. Tanrı benden yana, hakkımı alınam için ona yalvardığımda bu yolu bana o gösterdi.

Ve Niccola'yı beklemek için hızla çatı odasına gitti.

Niccola odaya girdiğinde, onun yol heybesini doldurmakla meşgul olduğunu gördü, yaptığı işe o kadar dalmıştı

ki, Niccola'nın geldiğini fark etmemiş gibiydi. Kıyafetleri, iç çamaşırları, kemerleri, ayakkabıları, gömlekleri ve rengârenk mendillerinin bir kısmı katlanıp üst üste konmuştu, bir kısmı da karmakarışık bir yığın halinde masanın, sandalyelerin ve karyolanın üzerinde duruyordu.

Niccola korktu, zira bunun ne anlama geldiğini, iyi mi kötü mü, başlangıç mı son mu, sonsuza kadar ayrılış mı yoksa birliktelik mi olduğunu ilk anda kestiremedi.

"Gidiyor musun?" diye sordu üzgün üzgün. "Milano'dan ayrılıyor musun?"

"Nereye gidersem gideyim benimle geleceğini söylemiştin," dedi Behaim ona bakmadan. "Yolumuz Lecco'dan geçiyor, sonra Adda üzerinden. Eğer hızlı atlar bulabilirsek, oradan sonra en fazla bir saatte Venedik'e varırız."

"Venedik'e," diye fısıldadı Niccola; civardaki köylerden daha uzağa hiç gitmediğinden, bu yolculuk cesaret isteyen büyük bir macera gibi geliyordu ona. Behaim'e şefkatle sarıldı.

"Seninle geleceğimden kuşku mu duydun yoksa?" diye sordu. "Her şeyimi, hayatımı, ruhumu sana vermedim mi? Hazır olmam için yolculuğun gününü ve saatini söyle yeter. Hemen bugün mü yola çıkacağız? Venedik'te... mahzenlerde karabiber dövenlerin çıkardığı gürültü yüzünden gündüzleri insanın kendi sözlerini bile işitemediği doğru mu? Hem söyle bana, yanımda götürmek istediğim şeylere de yer var mı yol heybende? Bilesin ki sevgilim, hepten yoksul değilim. İkisi büyük, dördü küçük altı kalay tabağım, sonra bir salata kâsem ve iki şamdanın var, üçü de gümüşten, hepsinin üzerinde de Lucardesilerin arması. Bakır bir su sürahim de var, ama çok ağır ve hantal, ta Venedik'e götürmeye değmez belki."

"Bu şeylerin bana pek faydası dokunmaz," dedi Behaim ve başını kaldırıp sıkıntılı ve asık bir suratla kıza baktı. "Bana gün ve saat soruyorsun ama söyleyemem. İşlerim

yüzünden Venedik'e gitmeye mecburum, fakat bazı sıkıntılar çıktı, olaylar umduğum gibi gelişmedi, kısacası birtakım dertlerim var."

Ve çaresizlikten ne yapacağını bilmiyormuş gibi kollarını havaya kaldırıp indirdi.

Niccola ona endişe ve üzüntüyle baktı.

"Dertlerini paylaş benimle sevgilim," dedi. "Sana bir faydam olur mu bilmiyorum. Tek bildiğim, bu dünyada senin için yapmayacağım şey yok."

Behaim kesik bir kahkaha attı.

"Sen mi!" dedi. "Sen bana nasıl yardım edeceksin. Fakat madem derdimi öğrenmekte ısrar ediyorsun, durumumun hiç iç açıcı olmadığını senden saklayacak değilim. Beklediğim para gelmedi, bana acilen gereken, hatırı sayılır bir miktar para; Tanrı biliyor ya, paraya hiç bu kadar ihtiyacım olmamıştı ve nereden bulacağını da bilmiyorum. Sen de tahmin edersin ki böyle bir seyahat..."

"Sevgilim, inan bana, fazla şeye ihtiyacım yok," diye atıldı Niccola, "bir parça ekmek yeter bana, bir yumurta belki, bir iki meyve..."

Behaim bu sözlere omuz silkti.

"Mesele ne yiyip içeceğimiz değil," dedi. "Başka bir sürü harcama yapmak lazım, böyle bir seyahat epey masraflıdır. Buradaki odamın kirasını ödedikten sonra elimde kalan parayla Lecco'ya kadar olsun gidebilir miyiz, orada han paramızı ödeyebilir miyiz, bilmiyorum."

Sonra bütün bunları söylediğine canı sıkılmış gibi hırçın bir sesle ekledi:

"Durumu öğrendin işte. Ama bunun bana ne faydası var?"

"Alamadığın bu paranın miktarı neydi?" diye sordu Niccola üzüntüyle. "Yüksek bir meblağ mıydı?"

"Kırk Venedik dukası, evet, dile kolay," dedi Behaim. "Üzerinde durmaya değmezmiş gibi geliyor kulağa. Ama bu

paraya ihtiyacın varsa ve nereden bulacağını bilemiyorsan o kadar çok para ki."

Ve üzüntüden ne yapacağını bilemezmiş gibi elini alnında gezdirdi.

"Kırk Venedik dukası," dedi Niccola ve bir süre sessiz kaldı. Babasının canından çok sevdiği ve ondan özenle sakladığı paraları gelmişti aklına; paralarını hangi köşelere ve deliklere, duvardaki hangi tuğlanın arkasına, yerdeki hangi taşın altına sakladığı Niccola'nın gözünden kaçmamıştı. Sevgilisinin derdini ve sıkıntısını yüzünden okusa da, karar vermesi kolay olmadı.

"Kırk Venedik dukası," diye tekrarladı. "Kırk Venedik dukası. Belki, sevgilim, bu parayı ben sana bulabilirim."

"Sen mi?" diye haykırdı Behaim, sevinç ve heyecandan titriyordu sesi. "Ciddi mi söylüyorsun? Sahi mi? Sen... Tanrım, o zaman bütün sıkıntılarımdan kurtulurdum! Ama doğru olamaz bu. İnanamıyorum. Ciddi olamazsın."

Niccola'nın aklı hâlâ babasının evindeydi.

Kötü bir şey yapmıyorum, dedi içinden. Payıma düşeni almak zorundayım, Tanrı beni affetsin. Onu bırakıp gidiyorum işte, ama azıcık bir çeyiz parasını bile ağzına almaz. Bir yolluk bile vermez bana. Kırk Venedik dukası! Hemen fark edecektir elbette. Evdeki odun parçalarını bile sayıyla bilir.

Ama bu düşünce gözünü korkutmadı. Kendisini daha şimdiden Venedik yolunda görüyordu.

"Ciddiyim," dedi. "İnanmıyor musun bana? Senin için neler yapabileceğimi tahmin bile edemezsin sevgilim!"

"Eğer ciddiysen, bu parayı gerçekten bulabilirsen, o zaman hiç vakit kaybetme!" dedi Behaim. "Fazla bekletme beni. Acele et!"

12

Milano dükü Ludovico Moro şatosunda, adını duvarlarını süsleyen iki Flandra halısının tasvirlerinden alan "Çobanlar ve Satir Salonu"ndaki hasta döşeğinde yatıyordu. Diyafram bölgesinde nükseden sancılar yüzünden endişeliydi, dizlerindeki şişlikler de çok ağrıyordu, güvendiği hekim alelacele çağrılmıştı ama hekimin çabaları şimdiye kadar pek bir rahatlama sağlamamıştı. Yatağın ayakucunda, önünde "Purgatorio"nun* açık sayfaları, saray nazırı Antonio Benincasa oturuyordu; hasta düke o gün Dante'nin mısralarını okuma şerefi Benincasa'ya bahşedilmiş, ressam Oderisi'nin dünyevi şan ve şöhretin geçiciliğini anlattığı on birinci şarkıyı Benincasa güzel sesiyle az önce okuyup bitirmişti. Salonun bir köşesinde oturup önündeki kâğıtlara dalan istihbarat amiri Tommaso di Lancia, düke son günlerde Milano'da olan bitenlerin raporunu sunmaya gelmişti. Hizmetinde çalışan farklı zümrelerden on-on iki kadar insan, şehirde iyi ya da kötü ne konuşulduğunu, ne düşünüldüğünü ya da yapıldığını, şehre kimin gelip gittiğini ve kayda değer daha başka ne varsa öğrenip her gün ona rapor etmek zorundaydı. Zira dükün itibarını, gücünü ve zenginliğini azaltmak için elinden geleni ardına koymayan, bu uğurda bol keseden para ve

* "Purgatorio", Dante'nin *İlahi Komedyası*'nın ikinci bölümü "Araf". (ç.n.)

vaat dağıtmaktan çekinmeyen Fransız sarayının çabalarını boşa çıkarmak gerekiyordu. Ve ellerine geçen ilk fırsatta şehir kapılarını yıkıp onların yerine, Milano'ya girerken Fransız kralını saygıyla karşılamak için zafer takları kurmakta hiç tereddüt etmeyecek mevki ve itibar sahibi pek çok kişi olduğu biliniyordu.

Dükün hekimi Zabatto, bakırdan sacayağının başında durmuş, kor halindeki küçük bir kömür yığınının üzerinde düke vereceği karışımı ısıtıyordu. Hizmetkâr Giamino hastaya arzu ettiği anda şarap sunmak, yastıklarını kabartmak, rahatlatıcı soğuk kompresler hazırlamak, dükün ve hekimin başka emirlerini yerine getirmek üzere hazır bekliyordu.

Dışarıdaki geçit ve koridorlarda saray nazırları, müşavirler, mevki sahipleri, saray hizmetlileri, kalem efendileri ve nöbetçi subaylar, dük birine bir görev vermek, diğerinden bilgi almak, berikiyle günün önemli bir meselesini görüşmek ya da "Purgatorio"daki muğlak bir yeri tartışmak ister diye, gruplar halinde, her biri hazır ve nazır, bekleşiyorlardı. Arada sırada bir lir sesi duyuluyordu: Saray müzisyenlerinden "Rezene" de diğerleri gibi hazır beklerken, kâh bir soruyu andıran kâh bir cevaba benzeyen kesik melodilerle kendi kendine sohbet edip vakit geçirmeye çalışıyordu.

Kendisine tahsis edilmiş bir miktar parayı hazinedardan almak için saraya gelen Üstat Leonardo, büyük merdivende, dükün şölenlerini hazırlamakla görevli saray nazırı Matteo Bossi ile karşılaştı. Bossi'den, hastalanan dükün kendini Zabatto'nun ellerine teslim ettiğini öğrenen Leonardo, bu hekim seçimini hiç beğenmediğini, onun bilgi ve becerisine pek güvenmediğini o güzel cümleleriyle anlatmaya koyuldu; Leonardo'nun sözlerine kulak kesilen saray nazırı arada bir öksürüp genzini temizliyordu, zira nefes darlığı çektiğinden ancak genzini temizleyince biraz soluk alabiliyordu.

"Böyle birinin kendine hekim ve anatomi mütehassısı diyebilmesi ne cüretkârlık!" dedi Üstat Leonardo hiddetle.

"Ne biliyor ki? Hangi bilgilere sahip? Neden sadece uyku ihtiyacının değil, can sıkıntısının da esneme dediğimiz şu garip eyleme yol açtığını açıklayabilir mi bana? Üzüntü, ıstırap ve bedensel acıları hafifletmek için gözümüzden tuzlu bir sıvının damla damla akmasının nedenini söyleyebilir mi? Ve neden korkunun da tıpkı soğuk gibi insan bedeninin titremesine sebep olduğunu? Bunları ona sorsanız ne diyeceğini bilemez. Bir dili konuşması ve yaratıcısını yüceltmesi için hareket ettiren kasların sayısını söyleyemez. Dalağın ya da ciğerin insan bedenindeki yerini ve işlevini de söyleyemez size. En büyük usta tarafından tasarlanıp yaratılan şu harikulade aracın, kalbin yapısını açıklayabilir mi bana? Açıklayamaz. Hap yuvarlayan, hacamat yapmayı da bilen bir eczacıdan başka ne ki o? Çıkık bir bileği de yerine oturtabilir belki, ama hekim olması için en önce insanın ve hayatın ne olduğunu anlamaya çalışması gerekir."

Saray nazırı öfke içindeki Leonardo'ya hak vererek kendi tecrübelerini anlatmaya koyuldu:

"Haklısınız Üstat Leonardo, zaten bana da yardımı dokunmadı. Fakat gerçeği söylemek gerekirse, başvurduğum diğer hekimler de bir çare bulamadı. Neyse, henüz hayattayım ve görevlerimi yerine getiriyorum. Ama hastalığım ilerlerse ne olur bilmem. Dükün şölenleriyle kim ilgilenecek o zaman? Bunların sorumluluğu kime emanet edilecek? Of! Düşünmek bile istemiyorum. İnanın bana, majesteleri dük benim değerimi ancak iş işten geçince anlayacak."

Derin bir iç geçirdi, Leonardo'nun elini tutup sıktı ve öksürüp genzini temizleyerek merdivenlerden indi.

Yukarıdaki koridorda bekleşen bir grup insan sohbet edip tartışarak vakit geçirmeye çalışıyordu; çeşitli meseleler konuşulup halledildikten sonra sıra sık sık konuşulan bir konuya, sahip olunan hangi dünya nimetinin kişiye mutlu bir insan olduğu duygusunu verdiği sorusuna gelmişti. Kendi adına cevap veren ilk kişi, dükün mektuplarını yazmakla

görevli olan ve işten başını kaldıramadığı için parmaklarındaki mürekkebi temizlemeye bile vakit bulamayan kâtip Ferriero'ydu.

"Köpekler, şahinler, avlanmak, güzel bir hara... Mutluluk bu işte," dedi hülyalı bir yüz ifadesiyle ve elindeki kâğıt demetini düzeltti.

"Benim isteklerim bu kadar iddialı değil," dedi sarayın genç nöbetçi subaylarından biri. "Bu geceki aşık oyununda bir iki altın para kazanabilsem, kendimi mutlu addederim."

İyi gelir getiren iki şarap bağı olan ve tutumluluğuyla tanınan müşavir Tiraboschi de fikir belirtti:

"Her gün iki üç dört arkadaşımı soframa davet edip onlarla sanat, bilim ve devlet yönetimi hakkında anlamlı sohbetler edebilmek en büyük mutluluk olurdu benim için. Fakat bunun için," dedi iç geçirerek, "zengin bir ziyafet sofrası ve sofrada bize hizmet edecek işinin ehli uşaklar lazım. Tanrı biliyor ki, bunları karşılayacak maddi güce sahip değilim."

Konstantinopolis düştükten sonra yurtsuz kalan, dükün iki oğlunun eğitiminden sorumlu Yunan Lascaris, "Mutluluk mu? Hayatın zehrinin altın kâsede sunulmasından başka nedir ki?" dedi.

"Gerçekten değerli, hatta eşsiz bulduğum tek şey var, o da zaman. Zamanını istediği gibi kullanan kişi mutludur, zengindir. Bense efendiler, yoksulun yoksuluyum."

Müşavir Del Teglia'nın bu şikâyetinden üzüntü değil, memnuniyet ve gurur okunuyordu. Zira yıllardan beri dükün en güvendiği adam olarak siyasi görevlerle İtalya'nın büyük küçük tüm saraylarına gönderiliyor, bir görevi tamamladığında bir başka görev onu bekliyordu.

"Mutluluk, gerçek mutluluk bir günde yok olmayan, asırlarca varlığını koruyan eserler yaratmaktır," dedi saray tatlıcısı bıkkın bir sesle.

Dükün oda hizmetçilerinden olan ve saray tatlıcısının gelip geçici eserlerinin hakkını ziyadesiyle veren genç Guar-

niero, "O zaman gerçek mutluluk sadece kazancılar sokağında," dedi.

"Mutluluk insanın çocuk yaşlardan beri arzuladığı işte çalışma şansına ermesidir," dedi dukalık ahırındaki her bir ata uygun koşumları ve eyer takımlarını bulmakla görevli seyis Cencio. "Arada sırada takdir de edilsem kendimi mutlu addederdim. Fakat bilindiği gibi..."

Sustu, omuz silkti ve bu koşullar altında mutlu olup olmadığı kararını diğerlerine bıraktı.

Şair Bellincioli söz aldı.

"Dostlarımın bildiği gibi," dedi, "yıllarca büyük emek harcayarak nadir ve önemli kitaplarla dolu bir koleksiyon oluşturmayı ve en iyi üstatların seçkin tablolarını satın almayı başardım. Fakat bu hazinelere sahip olmak beni mutlu bir insan yapmadı, hayatımı tümden boşa harcamadığını söyleyebilecek kadar memnun olmamı sağladı sadece. Bununla yetinmek zorundayım. Zira bu dünyada mutluluk, fikir adamlarına bahşedilmeyen bir duygu."

Gruba doğru yaklaştığını gördüğü Leonardo'yu başıyla selamladı ve sözlerini duyması ümidiyle dedi ki:

"Ayrıca yıllardan beri kütüphanemde bir yerin boş kalmasına üzülüyorum. Bu yer Üstat Leonardo'nun resim sanatı üzerine yazdığı esere ayrıldı. Büyük üstat bu kitabı yazmaya uzun süre önce başladı, ama ne zaman bitirecek kim bilir?"

Leonardo derin düşüncelere dalmıştı, Bellincioli'nin selamını görmediği gibi, sözlerini de duymadı.

"Kendisinden söz edildiğinin farkında değil," dedi müşavir Del Teglia. "Kafası bu daracık dünyayla değil, yıldızlarla meşgul onun. Belki şu anda Ay'ın dengesini nasıl koruduğunu keşfetmek üzeredir."

"Yüzünde öyle kederli bir ifade var ki," dedi saray kâhyası Becchi, "Sodom'un çöküşünü ya da Tufan'dan kaça-

mayanların çaresizliğini bir resimde nasıl tasvir edeceğini düşünüyor gibi."

Genç nöbetçi subay yine söze girerek, "Aklında çok şaşırtıcı buluşlar olduğu söyleniyor," dedi. "Bu buluşlarla hem bir kaleye kıstırılanların hem de kaleye saldıranların kolayca zafere ulaşmasını sağlayabilirmiş."

"Hiç kuşkusuz derin düşünceler içinde," dedi Yunan Lascaris. "Belki de evreni kapsayan Tanrı'nın ruhunun saflık derecesini bulmaya çalışıyordur."

"Ya da dünya âlemde kendisi gibi biri daha var mıdır diye düşünüyordur," dedi alaycı bir sesle müşavir Tiraboschi.

"Onu sevmediğiniz malum," dedi şair Bellincioli. "Tanımıyorsunuz da ondan. Fakat onu biraz olsun tanıyanın canı gönülden sevmemesi mümkün değil."

Müşavir Tiraboschi ince dudaklarıyla kibirli kibirli gülümsedi, sonra başka konulara geçildi.

Üstat Leonardo, şato efradını ne görmüş ne de duymuştu, zira koridorda ilerlerken aklı kelimenin tam anlamıyla havadaydı, hiç kanat çırpmadan sırf rüzgâr gücüyle havada süzülebilen kuşları düşünüyordu; bu gizem onu uzun zamandır huşuyla dolu bir şaşkınlığa sürüklüyordu. Fakat Lucrezia hanımefendi omzuna hafifçe dokununca hayallerinden sıyrıldı.

"Üstat Leonardo, sizinle karşılaşmak ne büyük mutluluk," dedi dükün metresi, "beni dinleme lütfunda bulunursanız..."

"Hanımefendi, bütün varlığımla emrinize amadeyim," dedi Leonardo ve bulutlar arasında süzülen balıkçıl kuşlarını düşüncelerinin oyunundan çıkardı.

"Bana söylendiğine göre," dedi güzel Lucrezia Crivelli, "herkesten duyduğuma göre, kendinizi mimarlığa, anatomiye, hatta savaş sanatına vermişsiniz, oysa majestelerinin arzusu..."

Leonardo sözünü bitirmesine izin vermedi.

"Doğru," dedi, "bütün bu konularda majestelerini, dükü, en çok ben memnun edebilirim. Ve eğer dük lütfedip de beni huzuruna kabul ederse, savaş araçlarının yapımıyla ilgili bazı sırlar verebilirim. Düşman saflarına girip onları yok edecek, silahlı birliklerin bile karşı koyamayacağı, saldırılması imkânsız araba tasarımlarının çizimlerini gösterebilirim."

"Rica ederim bana bu silahlardan bahsetmeyin!" diye haykırdı Lucrezia. "Kargaşa ve kan dökmeye kafa yorduğunuz için mi bu kadar uzak kaldınız dingin resim sanatından?"

"Ayrıca," diye coşkuyla devam etti Leonardo, "Adda'nın gemileri taşıyabilmesi, değirmenleri, yağ pres makinelerini ve diğer tesisleri çalıştırabilmesi, tarlaları, çayırları ve bahçeleri sulayabilmesi için yatağının değiştirilmesi gerektiğini de hatırlatmam lazım majestelerine. Su miktarını düzenlemek için nerelere havuzlar ve barajlar, savaklar ve bentler yapılacağını hesapladım. Bu sayede toprak daha verimli hale gelecek ve majestelerine her yıl altmış bin Venedik dukası gelir getirecek. Kaşlarınızı kaldırıyorsunuz, hanımefendi, başınızı sallıyorsunuz? Söylediğim miktar çok mu yüksek geldi size? Hesaplamalarımda bir hata yaptığımı mı düşünüyorsunuz?"

"Üstat Leonardo," dedi Lucrezia, "bir sürü şeyden bahsediyorsunuz, fakat majestelerinin ve benim gönlümde yatan meseleyi konuşmaktan kaçınıyorsunuz. Tamamlamakla görevlendirildiğiniz resimden bahsediyorum. İsa Efendimizden ve havarilerinden bahsediyorum. Fırçanıza ters ters baktığınız, onu istemeye istemeye elinize aldığınız söyleniyor. Ben bundan söz etmenizi istiyorum, yağ preslerinden ve savaş arabalarından değil."

Üstat Leonardo, 'Son Akşam Yemeği'yle ilgili can sıkıcı sorulardan kaçamayacağını anladı. Yine de sükûnetini korudu.

"Hanımefendi," dedi, "tüm ruhumla bu esere yoğunlaştığını söylememe izin verin; bu tür şeylerden anlamayan insanların size söyledikleri, karanlık ışığa ne kadar uzaksa o kadar uzak gerçeklerden. Muhterem pederden rica ettim, İsa'ya yalvarır gibi rica ettim, biraz daha sabırlı olmasını, beni her gün suçlamamasını, üzmemesini, sıkıştırmamasını söyledim."

"Böyle dini bir eseri tamamlamak size sevinç verir sanıyordum. Yoksa bu eser üzerinde çalışmaktan yorulup usandınız mı?"

"Hanımefendi!" diye sözünü kesti Leonardo. "Bilin ki, beni bu kadar etkileyen, duygulandıran ve sarsan bir eserden asla yorulup usanmam ben. Zira tabiat beni böyle yaratmış."

"Peki, neden," diye sordu dükün metresi, "o yaşlı adama iyi bir evladın babasına davrandığı gibi davranmıyor, onun ve de zatıalilerinin isteğini yerine getirmiyorsunuz?"

"Bu eser," dedi Leonardo, "zamanını bekliyor. Tanrı'ya şükran ve bu şehrin şanı için yapılacak ve bu işin içinden yüzümün akıyla çıkmamı kimse engelleyemez."

"Demek söylenenler doğru," diye şaşırdı Lucrezia. "Hata yapmaktan ve eleştirilmekten korktuğunuz doğru. Sizin, çağımızın en büyük üstadı dedikleri kişinin, başkalarının mucize olarak gördüğü çalışmalarınızda kusur bulma hastalığından mustarip olduğunuz."

"Hanımefendi," dedi Leonardo, "bunları bana nezaketten mi yoksa iyi kalplilikten mi söylüyorsunuz bilmiyorum, ama doğru değil. Fakat övgülerinize biraz olsun layık olmak isterim. Gerçek şu ki, ben bu esere, âşığın sevgilisine duyduğu aşkla bağlıyım. Ve bildiğiniz gibi, sevgili, kendisini tutkuyla seveni hoyratça iter çoğu zaman."

"Şaka yapıyorsunuz herhalde, zira bu doğru değil," dedi dükün metresi; aşk meseleleriyle ilgili her şeyi üzerine alınırdı. "Üstat Leonardo, sizi ne kadar sevdiğimi bilirsiniz. Fakat

bu eser üzerinde çalışmamakta inatla ısrar etmeniz majestelerini sıkıp üzebilir, o zaman da onun lütfundan ve âlicenaplığından mahrum kalabilirsiniz."

Üstat Leonardo bu sözleri duyunca, düşüncelerinin akışına kapılıp gitti ve kendini çok uzak ve yabancı bir ülkede arkadaşsız, yoldaşsız, evsiz, yapayalnız, büyük bir yoksulluk içinde sanata ve bilimlere hizmet ederken gördü.

"Belki," dedi, "kaderim bundan sonra yoksulluk içinde yaşamaktır. Fakat nereye gidersem gideyim, öğrenecek yeni şeyler bulmamı lütufkâr tabiatın zenginliğine borçluyum hanımefendi, cansız şeylere ruh üfleyen gücün bana verdiği görev bu. Bundan sonraki hayatımı bir başka ülkede, dilini bilmediğim insanlar arasında geçirmek zorunda kalsam bile, Tanrı'nın esirgeyen elini üzerinden çekmemesini dilediğim bu dukalığın şanını ve iyiliğini düşünmekten asla vazgeçmeyeceğim."

Ve sanki ebediyen vedalaşıyormuş gibi Lucrezia'nın elinin üzerine eğildi.

Tam o sırada hizmetkâr Giamino koşup Lucrezia'nın önünde derin bir reverans yaptı ve dükün onu beklediğini bildirdi, zira istihbarat amiri raporunu sunmayı bitirmişti. Üstat Leonardo dönüp giderken, Giamino onu çekingen bir el hareketiyle durdurdu.

"Affedersiniz, efendim, size de bir haberim var, ama bu nahoş haberi vermek kolay değil benim için, zira kimse böyle bir şey duymak istemez. Fakat belki de önemli olan bir meselenin üzülmeyesiniz diye sizden gizlenmesini istemezsiniz herhalde."

"Demek," dedi Leonardo, "dükün bana kızdığını, beni sert, acı sözlerle tenkit ettiğini söylemeye geldin."

Delikanlı başını şiddetle iki yana salladı.

"Hayır, efendim," dedi, "dük hazretleri hakkınızda asla böyle sözler etmedi, inanın bana, sizin adınızı daima büyük bir saygıyla anar. Söyleyeceklerim sizinle değil, bir arkada-

şınızla ilgili. İstihbarat amiri Di Lancia bu kişinin adının 'Mancino' olduğunu ve sık sık sizin meclisinizde görüldüğünü söyledi, ama vaftiz adının ne olduğunu bilmiyorum."

"Kimse bilmiyor," dedi Leonardo. "Ee, ne olmuş Mancino'ya?"

"Bu sabah," dedi Giamino, "onu Kuyubaşı'ndaki evin bahçesinde ağır yaralı bir halde bulmuşlar, bir kan gölünün ortasında yatıyormuş; görünüşe bakılırsa, diyor istihbarat amiri Di Lancia, baltayla alnını yarmışlar. Efendim, olay sizin tanıdığınız şu Boccetta'nın evinin önünde olmuş. Dük hazretleri de onun tutuklanmasını ve olayın araştırılmasını emretti zaten, belki bu sefer onu..."

"Peki ama," dedi Leonardo, "Mancino nerede?"

"Hemen söylemediğim için bağışlayın," diye özür diledi Giamino. "İstihbarat amiri Di Lancia'nın söylediğine göre, ipek dokumacılar loncasının hastanesine kaldırılmış, orada yatarken rahibin gelip onu son kez kutsamasını bekliyormuş."

Üstat Leonardo, Mancino'yu hastanenin üçüncü katında, yatak yerine sadece kaba saba, yırtık pırtık çarşaflarla örtülü saman yığınlarının olduğu bir çatı odasında yatarken buldu. Mancino'nun gözleri kapalıydı, derin çizgilerle dolu yanakları ateşten kızarmıştı, elleri kıpır kıpırdı, yorganı üstünden atmıştı, başı ve alnı sargı bezleriyle sarılıydı. Başucunda iki arkadaşı, ressam D'Oggiono ve org üstadı Martegli oturuyordu, tavana çarpmamak için başını eğik tutan üstadın elinde bir şarap testisi vardı.

"Uyumuyor, az önce bir yudum şarap istedi," dedi D'Oggiono. "Yarı yarıya sulandırılmış şaraba izin var ama bu onu kesmiyor."

Org üstadı biraz daha eğildi ve Leonardo'nun kulağına, "Durumu iyi değil," diye fısıldadı. "Rahip geldi, günah çıkardı ve son Kudas ayinini yaptı. Cerrahın söylediğine göre,

zamanında yardımına koşulsaymış, belki kurtulabilirmiş. Onu o halde bulan kişiler bütün azizleri yardıma çağırmışlar, kiliseden kutsama gereçleri getirmişler, ama bir hekim çağırmak kimsenin aklına gelmemiş. Yarasını ancak burada, hastanede temizlediler, kanamasını da durdurdular. Muhtemelen Boccetta'yla kapıştı, çünkü onu herifin evinin az ötesinde bulmuşlar."

"Susadım," diye fısıldadı Mancino, gözlerini açtı ve org üstadının dudaklarına dayadığı testiden bir yudum aldı. Sonra Leonardo'yu gördü, yüzünden bir tebessüm geçti ve elini kaldırıp selam verdi.

"Leonardom, hoş geldin!" dedi. "Büyük sevinç ve şeref verdin, ama şu andaki durumumdan daha önemli şeylere kafa yormanı tercih ederdim. Alçaktan ziyade budala olan o herif, tam ziyaretimi bitirmiş, pencereden aşağıya atlamak üzereyken baltasını benim üzerimde denedi ve gözü dönmüş gibi alnımı yardı. Hepsi bu, dünyanın sonu değil yani, ama kendimi birkaç saatliğine bir cerrahın ellerine teslim etmenin iyi olacağını düşündüm."

Yine şarap istedi, bir yudum içti ve ağzını buruşturdu. Sonra yanındaki saman döşekte yatan adamı gösterip konuşmaya devam etti.

"Onun durumu daha vahim. Katırı onu sırtından atmış ve nallarının altında o kadar çok çiğnemiş ki, cerrahın dediğine göre iflah olmazmış artık. Ben gene şanslı sayılırım."

Ateşi yükselmişti, sayıklamaya başladı.

"Hayır, benim ruhum için dalaşmanıza gerek yok, siz yukarıdakiler, Tanrı, Oğlu ve Kutsal Ruh, bırakın olduğu yerde kalsın, sabret biraz kutsal üçlü, biliyorsun, elinden kaçacak değilim, hep iyi bir Hıristiyandım ben, kiliselere mum çalmak için giden biri olmadım. Meyhaneci, mahzeninde üç kere vaftiz edip Hıristiyan kulların burnundan getirdiğin şu şaraptan başka bir şarap koymadın ya önüme, Tanrı belanı versin senin."

Bir süre gözlerini yumdu, konuşmayı kesmiş, derin derin nefes alıyordu. Sonra daha sakin nefes almaya başlayınca gözlerini açtı. Ateşi biraz düşmüştü ve sözlerinden durumunun farkında olduğu anlaşılıyordu.

"Je m'en vais en pays lointain"* dedi ve vedalaşmak için ellerini dostlarına uzattı. "Sizden rica ediyorum, yitirdiğim günlerin yasını tutun benimle, su gibi aktı gitti günler. Hıristiyanlığın zaferi için Türklerin ya da dinsizlerin elinden ölmek nasip olsaydı bana, günahkâr hayatımı Tanrı memnuniyetle affederdi, cennetteki tüm azizler ve melekler yoluma danslarla dizilir, ruhumu ilahilerle, viyola melodileriyle karşılardı. Fakat şimdi Tanrı'nın mahkemesine hayatım boyunca olduğum kişi olarak çıkıyorum, bir ayyaş, kumarbaz, avare, kavgacı, zampara olarak..."

"Kaderimizin dümencisi senin o dediklerinden değil, bir şair olduğunu biliyor," dedi Leonardo ve Mancino'nun ellerini tuttu. "Fakat Tanrı aşkına söyle, şu Boccetta'ya neden bulaştın?"

"Her şeyin bir nedeni vardır. Nedenleri gör ki, olayları kavra... Bunlar senin sözlerin, değil mi Leonardom? Bunları senden sık sık duydum," diye cevap verdi Mancino. "Dünya acı ve ihanetle dolu değil mi? Bir kızcağız geldi, yalvarıp yakardı, ağladı, çaresizlikten ne yapacağını bilmiyordu; utançtan ve acıdan ölmek mümkün olsaydı eğer, benden önce o ölürdü. Ben de verdiği parayı aldım, pencereden içeri tırmanıp Boccetta'ya geri götürdüm, fakat tam bir salak olduğum için o kadar çok gürültü çıkardım ki, Boccetta uyandı ve parasını çalmaya geldiğimi sandı. Eğer Yahuda'nın başını arıyorsan Leonardom, senin kafandaki Yahuda'nın ta kendisi olan birini biliyorum. Daha fazla arama artık! Demek istiyorum ki, Yahuda'yı buldum. Tek farkı, para kesesine otuz gümüş para değil, on yedi Venedik dukası koymuş olması."

---

* (Fr.) "Uzak diyarlara göçüyorum." Fransız şair François Villon'un (1431-1463) "Le Petit Testament" adlı otobiyografik şiirinden birdize (ç.n.)

Gözlerini yumdu ve nefes almaya çalıştı.

"Anladığım kadarıyla," dedi ressam D'Oggiono, "Boccetta'dan on yedi Venedik dukası alacağı olan Almandan bahsediyor. Bu kişi Boccetta'dan parasını iyilikle ya da kötülükle mutlaka alacağına dair benimle bir dukasına bahse girmişti, zira kimsenin onun on yedi dukasını dolandıramayacağını söylüyordu. Ve bugün bana bir haber yolladı: Bahsi büyük bir zaferle kazanmış, Boccetta'nın dukaları cebindeymiş, yarın sabah erkenden gelip bahse girdiğim bir dukayı da benden alacakmış. Alacaklı olduğum üç dört eve daha bugünden uğrayıp bir duka bulmaya çalışacağım, çünkü kesemde iki carlinodan fazla para yok."

"Mancino'nun Yahuda dediği şu Almanı görmek isterdim," dedi Leonardo. "Boccetta'dan parasını geri almayı nasıl başardığını da anlatsın bize."

"Susadım!" diye inledi Mancino.

"Bunu Boccetta'ya kendiniz de sorabilirsiniz," dedi org üstadı ve şarap testisini Mancino'nun dudaklarına dayarken, öbür eliyle de kapıyı gösterdi.

"Tanrım! Gerçekten de o!" diye haykırdı D'Oggiono.

İki zaptiye, tutukladıkları Boccetta'yla birlikte odaya girmişti, üzerinde kötü bir pelerin ve tabanları erimiş eski ayakkabılarla aralarında duran Boccetta'nın elleri arkada bağlanmıştı, fakat yüzünde o kadar kibirli bir ifade vardı ki, gören de onu yanında iki hizmetçisiyle çıkagelmiş asil bir beyefendi sanırdı.

"İşte geldik, efendi, isteğinizi yerine getirdik," dedi jandarmalardan biri. "Şimdi acele edin, ne diyecekseniz deyin, ama fazla uzatmayın da daha fazla vakit kaybetmeyelim."

Boccetta, Üstat Leonardo'nun da orada olduğunu fark edince, onu bir asilzadenin diğer bir asilzadeyi selamladığı gibi selamladı. Sonra Mancino'yu gördü ve yanından ayrılmayan iki zaptiyeyle birlikte saman döşeğe yaklaştı.

"Beni tanıdınız mı?" dedi. "Ruhunuzun selameti için geldim buraya, üşenmedim, gocunmadım, Hıristiyanca bir merhametle, sizi doğru yola getirmek için geldim. Bakın, çaldığınız dukaları kaçarken mercimek ya da fasulye gibi etrafa saçıp savurdunuz, onları dört ayak üstünde yerden toplarken girmediğim kuytu köşe kalmadı. Fakat paranın on yedi dukası eksik, ne kadar aradıysam da bulamadım. On yedi Venedik dukası ortada yok, oysa dukalar benim değil, parasını bana emanet eden dindar bir kilise adamına, muhterem bir rahibe ait, yani takdis edilmiş kutsal bir para bu. Dukaları nereye sakladığınızı söyleyin, sizden bunu ruhunuzun selameti için rica ediyorum."

Titreme nöbeti geçiren Mancino, "Yorgan!" dedi D'Oggiono'ya. Yorgan üstüne örtüldükten sonra Boccetta'ya cevap verdi.

"Arayın dukaları," dedi, "canla başla arayın. Sakın vazgeçmeyin, onları bulana kadar yerlerde sürünün, ölüp ölüp dirilin, kan ter içinde kalın. Çünkü biliyorsunuz: Parası olanın haysiyeti de vardır."

Boccetta öfkeden bembeyaz kesilerek, "Bana söylemeyeceksin öyle mi?" diye bağırdı, ellerini boş yere iplerden kurtarmaya çalıştı. "O zaman cehenneme kadar yolun var, binlerce şeytan ter ter tepinsin üzerinde, isterdim ki seni..."

"Şu illetten kurtarsanıza onu!" diye bağırdı D'Oggiono jandarmalara. "Şu rezil herifi ne diye getirdiniz buraya, şeytan görsün yüzünü!"

"Yol boyunca," dedi zaptiyelerden biri, "bu zavallı adamı affettiğini söyleyebilmesi için onu buraya getirelim diye kafamızı şişirdi."

"Ne dediniz bana genç adam?" diye D'Oggiono'ya döndü Boccetta. "Rezil herif mi? Darağacını boylamam gerektiğini mi söylediniz? Sözleriniz umurumda bile değil, hakaretler vız gelir tırıs gider bana, ama bu size pahalıya mal olacak genç adam, çünkü serbest kaldığımda ve yine kendi-

min efendisi olduğumda bunun için tazminat ödeyeceksiniz bana. Üstat Leonardo, ne söylediğini siz de duydunuz ve şahidim olacaksınız!"

"Götürün şunu," diye emretti Leonardo jandarmalara, "her gün hakaret yağdırıp alay ettiği adaletin karşısına çıksın artık."

"Nostre Seigneur se taist tout quoy"* dediği duyuldu Mancino'nun ve bunlar onun bu dünyadaki son sözleri oldu, artık hiçbir soruya cevap vermedi. Hafif iniltisi giderek hırıltıya dönüştükten sonra ikindi vakti öldü.

* (Eski Fr.) François Villon'un "Le Grand Testament" adlı şiirinden bir dize: "Tanrı, ağzını sımsıkı kapadı." (ç.n.)

13

D'Oggiono'nun odasında Joachim Behaim'in gelmesini beklerlerken, dört bir yanı Kana Düğünü'nün tasvirleriyle süslü tahta sandığı inceleyen Leonardo, genç ressamın bir gün önce tamamladığı eserden memnun görünüyordu.

"Görüyorum ki," dedi, "resim sanatının dizgini ve dümeni olan perspektifi bu sıkıcı ve yorucu işte bile göz ardı etmemişsin. Çizimler ve boyaları sürüş tarzın da iyi. Figürlerin yerleştirilme biçimi de övgüye değer, zira duruşlarından ruh hallerini anlamak mümkün. Şu paralı asker içki içmek istiyor, tek istediği içmek; yıkılana kadar içmek için gelmiş düğüne. Gelinin babası ise dürüst bir adam, ağzından sadece dürüst sözler çıktığı belli, damada verdiği bütün sözleri tutacağı da. Sofracıbaşının misafirleri memnun etmek için dört döndüğü ortada."

"Ya İsa?" diye sordu D'Oggiono, övgüye doyamamıştı.

"Yüzüne soylu bir ifade vermişsin, Meryem Ana da sevimli ve latif görünüyor. Sadece hiç gölge atmayan kavak ağaçlarının olduğu tepeye çıkan şu yolu pek beğenmedim. Manzara tasvirinde kendine güvenmiyorsan, doğayı ve canlı hayatı incelemelisin."

"Eyvahlar olsun!" diye haykırdı D'Oggiono. "Bunun ben de farkındayım ve şu sefil düğünü hepten berbat ettiğim için utanıyorum. İşi yüzüme gözüme bulaştırdım, adam ya-

rın sandığı almaya gelecek olmasa, onu bir güzel kırıp ocakta yakmak isterdim aslında."

"Gayet başarılısın. Çok iyi iş çıkarmışsın," diye yatıştırdı Leonardo onu. "Işık ve gölgeyi kullanma biçimine diyecek yok."

Bu arada ahşap oymacı Simoni de arkadaşı org üstadı Martegli'ye önceki gün şansının birdenbire nasıl da döndüğünü üçüncü kez anlatıyordu.

"Her gün birkaç kez yaptığım gibi, atölyemden çıkıp Aziz Eusorgio Kilisesi'ne gidince, onun orada İsa'nın önünde çaresizlik içinde diz çöktüğünü gördüm, bu arada, oradaki İsa çok berbat bir çalışma, atölyemde ben çalışırken kalem keskiyi tutan oğlan daha iyisini yapardı. Neyse, kim bilir orada ne zamandan beri öyle duruyordu. Bedeni hıçkırıklarla sarsılıyordu, yüzü üzüntüden çökmüş, gözyaşları yanaklarından süzülüyordu; onu o halde görünce, nasıl oldu ben de bilmiyorum, nihayet yanına gidip konuşmaya cesaret ettim. İnanmayacaksın ama, onu evime götürdüm; bakıma muhtaç yaşlı ve yatalak bir babam olduğunu, o gece onunla ilgilenirse büyük bir sevap işleyeceğini söyleyince, başını kaldırıp baktı, beni tanıdı mı bilmiyorum, daha önceleri ona pek çok kez selam vermiştim, kısacası, ister inan ister inanma, benimle geldi, kendisine ne olacağı umurunda değildi sanki. Gece ağladığını duydum, ama sabah ona ve babama süt ve ekmek götürdüğümde bana gülümsedi. Belki de, başına gelen onca şeyden sonra, zaman geçtikçe, bana alıştıkça... Tommaso! Hep yanımda olsa, benimle kalsa... Hıristiyanlık âleminin en mutlu kişisi ben olurdum. Evet, hiç durma, bak bana, bir âşığa benzemiyorum, kısa bacaklı ve şişmanım, kabak kafalıyım, kalem keski ve oluklu kalemle çalışmaktan ellerim nasırlandı. Belki de boş hayaller ve umutlardır bunlar, Tommaso, beni bakırdan altın yapmaya çalışanlardan biri gibi görüyorsan eğer, haklısın, ne diyeyim. Çünkü aklı fikri hâlâ o adamda."

"Adamı hatırlıyorum," dedi org üstadı. "Onu sevmiş olmasını anlıyorum. Genç, boylu boslu, yüz hatları mağrur..."

Kapı açıldı ve sözü edilen adam, Joachim Behaim selam vererek içeriye girdi. Seyahat giysileri içindeydi, binici çizmeleri giymişti, atına atlayıp şehri terk etmeye hazırlanan birine benziyordu.

Leonardo'yu görür görmez yanına giderek önünde eğildi.

"Ne zamandır," dedi saygıyla, "sizinle tanışmak ve sohbet etmek istiyordum. Uzun bir süre önce dükün şatosunun eski avlusunda, majestelerine Arap ve Sicilya cinsi iki at sattığım gün karşılaşmıştık. Belki, efendim, hatırlıyorsunuzdur beni."

"Evet, çok iyi hatırlıyorum," dedi Leonardo, fakat gözünün önüne sadece Arap atı geldi.

"O günden sonra," diye devam etti Behaim, "adınızdan büyük bir övgüyle söz edildiğini sık sık duydum ve hakkınızda olağanüstü şeyler öğrendim."

Leonardo'nun önünde tekrar eğildikten sonra D'Oggiono'yu ve diğerlerini selamladı.

"Sizi görmeye," dedi Leonardo, "ben de can atıyordum, hele de şimdi, zira itiraf etmek isterim ki, sizden bir ricam var."

"Size herhangi bir hizmette bulunma şerefine nail olabileceksem," dedi Behaim büyük bir nezaketle, "emredin yeter."

"Çok naziksiniz," dedi Leonardo. "Sizden ricam, hırsızlığı ve dolandırıcılığıyla tüm Milano'da nam salan şu Boccetta'dan paranızı, on yedi Venedik dukasını geri almayı nasıl başardığınızı anlatmanız."

"Nitekim," diye açıkladı D'Oggiono, "bahsi kaybettim ve çok zoruma gitse de bir dukayı ödemek zorundayım."

"Ayrıca," dedi ahşap oymacı, "suyun kabından ziyade kaynağına gitmek daha iyidir."

"Basit işti, anlatmaya bile değmez," dedi Behaim ve bir sandalye çekip oturdu. "Beni dolandıramayacağını, şimdiye

kadar benimle dalaşan herkesin pişman olduğunu, sonunda zararlı çıktığını Boccetta'ya daha ilk günden söylemiştim zaten."

"Hikâyenizi," dedi Leonardo, "büyük bir merakla bekliyoruz."

"Lafı fazla uzatmamak için," dedi Behaim, "burada, Milano'da, şimdiye kadar gördüklerimden daha çok beğendiğim bir kızla karşılaştığımı anlatarak başlayayım. Kendimi methetmiş gibi olmayayım ama kadınlardan istediğimi öyle çok fazla çaba harcamadan almaya alışkınım, yani çok geçmeden benim oldu. Efendiler, hayatım boyunca aradığım kadını onda bulduğumu sanıyordum. Güzeldi, sevimliydi, ince uzundu, onu o mağrur ve zarif yürüyüşünden bin adım öteden bile tanıyabiliyordum, üstelik de itaatkâr ve mütevazıydı, gösterişten hoşlanmıyordu, bana çok bağlıydı, başkalarına baktığı yoktu."

Durdu ve derin düşüncelere dalarak önüne baktı, sonra sanki bu imgeyi kafasından silip atmak istermiş gibi elini sertçe alnının üzerinden geçirdi. Ve sözlerine devam etti:

"Aradığım kişi oydu ve onu burada, Milano'da bulmuştum. Fakat bir akşam, birkaç gün önce, şarap içmek ve müdavimlerden biriyle konuşmak için 'Kuzunun Yeri' meyhanesine gittim ve orada öğrendim ki..."

D'Oggiono'yu ve ahşap oymacıyı gösterdi, "...bu ikisinden öğrendim ki, sevdiğim kadın Boccetta'nın kızıymış."

Ayağa fırladı ve odada büyük bir heyecanla volta atmaya başladı. Sonra kendini sandalyeye bırakıp konuşmaya devam etti:

"Milano'daki binlerce adamdan birinin değil de, şu Boccetta'nın kızıydı işte. Başıma gelene bakın! Görüyorsunuz efendiler, kader dürüst bir adama ne oyunlar oynuyor."

"Acaba Yahuda İskaryot da dürüst bir adam demiş midir kendine?" diye fısıldadı ahşap oymacı, org üstadının kulağına.

"Efendiler," diye devam etti Behaim, "o anda neler hissettiğimi anlatamam size. Söylemeye utanıyorum ama onu o zaman bile sevmeye devam ettim ve bunun bilincine vardığımda büyük bir dehşete kapıldım. Acım çok şiddetli, çok derindi, dayanamıyordum, ne yemek yiyebiliyor ne de uyuyabiliyordum, fakat sonunda bu acıyı yenmeye ve onu içimden söküp atmaya karar verdim."

"Ve bunu kolayca başardınız, öyle mi?" diye sordu ahşap oymacı.

Behaim bir süre sustu.

"Hayır, kolay olmadı," diye cevap verdi. "Onun büyüsünden kurtulmak için büyük bir çaba harcamam gerekti. Fakat aklımı başıma topladım, onunla olamayacağımı kafama iyice soktum. Çünkü onunla olmak, geceleri yanında yatmak, tabiri caizse iki gönlün bir olması anlamına gelmiyor sadece, hayır, onunla yiyip içmek, onunla kiliseye gitmek, onunla uyuyup uyanmak, onunla tüm dertlerimi ve sevinçlerimi paylaşmak anlamına da geliyor... Onunla, Boccetta'nın kızıyla! Cennetin ta kendisi bile olsa... benim sevgilim, karım olamazdı o. Onu çok fazla sevmiştim, ama gururum ve onurum buna izin vermiyordu."

"Evet," dedi Leonardo, bir başkasını düşünüyordu, "gururu ve onuru buna izin vermiyordu."

"Bana kim yardım etti," diye devam etti Behaim, "kim doğru yolu bulmamı sağladı, koruyucu meleğim mi, yoksa Tanrı ya da Meryem Ana mı... bilmiyorum. Fakat bu aşkı yendikten sonra her şey çok kolay oldu."

Bir an susup düşündü. Sonra anlatmaya devam etti:

"Bana geldi, her gün geldiği gibi, aşkımızla doluydu, ama ben çok büyük bir derdim varmış gibi yaptım. Para sıkıntısı çektiğimi, kırk Venedik dukasına ihtiyaç duyduğumu, bu parayı nereden bulacağımı bilmediğimi, çok kötü bir duruma düştüğümü söyledim. Biraz korktu ve bir süre düşünüp taşındıktan sonra bu parayı bulabileceğini, bunun bir yolu

olduğunu söyledi, o zaman ben de dediğini yapmasını istedim. Yanlış anlamayın efendiler, paraya ihtiyacım yoktu, Venedik depolarında sekiz yüz Venedik altını değerinde ipek ve yün kumaşım var, bunları istediğim zaman kat kat kârla paraya çevirebilirim."

"Ben," dedi Leonardo, "geçiminizi at satarak sağladığınızı sanıyordum."

"Her tür malla para kazanabilirsiniz," diye aydınlattı onu Behaim "bugün atlarla, yarın nal mıhlarıyla, tahılla, inciyle, Hint baharatlarıyla. Para getiren her şeyin ticaretini yaparım ben, bazen Doğu Akdeniz merhemi, cilt losyonu ya da allığı, bazen de İskenderiye halıları alır satarım. Bu arada, keteni nereden ucuza alabileceğimi biliyorsanız bana da söyleyin, duyduğuma göre bu yıl keten hasadı kötü geçecekmiş."

"Duydun mu, her şeyin ticaretini yapıyormuş," diye fısıldadı ahşap oymacı, org üstadına. "Elinde olsaydı, İsa'nın kanıyla da ticaret yapardı."

"Fakat sizin ilgilendiğiniz meseleye geri dönecek olursak," diye devam etti Behaim, "ertesi gün geldi ve parayı getirdi, çıkarıp önümde saydı. Tam kırk Venedik dukası. Bana büyük bir iyilik yaptığını düşündüğü için çok sevinçliydi. Efendiler, ondan sonra neler olduğunu, ona ne söylediğimi, onun bana ne anlattığını size uzun uzadıya anlatacak değilim, zira sıkılırsınız. Neyse, parayı gece babası uyurken ondan çaldığını söyledi, ben de ona bunun doğru olmadığını, gözümden düştüğünü, yaptığı şeyden çok rahatsız olduğumu, bu hareketinin Hıristiyanlığa ve dürüstlüğe yakışmadığını, bana gerçek yüzünü gösterdiği için onunla birlikte olmamın artık imkânı kalmadığını, gitmesini, onu bir daha görmek istemediğimi söyledim. Başta şaka yapıyorum sandı, güldü ve 'Beni sevdiğini söyleyen bir adamdan ne güzel şeyler duyuyorum böyle!' dedi. Sonra çok ciddi olduğumu anlayınca, ağladı sızladı, üzüntüden çıldırmış gibiydi, ama

ben onu dinlememeye kararlıydım, ağlayıp sızlamalarına kulak asmadım. Paranın hakkım olan on yedi dukasını aldım, usulüne uygun davranarak ona bir de makbuz verdim ve üstünü babasına geri götürsün diye iade ettim. Böylece her şey kanunlara göre halledilmiş oldu, çünkü ben sadece benim olanı almak isterim, başkasınınkinde gözüm yoktur. Sonra vedalaşmak için elimi uzattım ve gitmesini, bir daha gelmemesini söyledim; öfkelendi, evet, benim kötü bir insan olduğumu söyleyecek kadar ileri gidip edepsizleşti. Bense sizin..." D'Oggiono'ya dönüp Kana Düğünü'nün tasviriyle süslü sandığı gösterdi, "...bana anlattığınızı, İsa Efendimizin düğünde 'Kadın, benden sana ne!' dediğini düşünerek ona kapıyı gösterdim."

"Böylece büyük bir aşkı bozuk para gibi harcadınız!" dedi org üstadı sinirlenerek.

"Efendi! Kim olduğunuzu bilmiyorum, bu saçma sözlerinizin ne anlama geldiğini de," diye çıkıştı Behaim. "Çaresiz bir babaya parasını ve kızını geri verdiğim için mi kınıyorsunuz beni?"

"Tabii ki hayır, kimse sizi kınamıyor," dedi Leonardo onu yatıştırmaya çalışarak. "Boccetta davasının üstesinden gayet iyi geldiniz."

"Davamda haklıydım," dedi Behaim.

"Elbette," dedi Leonardo, "bu yüzden de, Milano'da hatıranızın asla silinmemesi için layık olduğunuz şerefi bahşedeceğim size. Zira böyle bir adam yüzünün resminin yapılmasını ve sonraki kuşaklara aktarılmasını hak ediyor."

Ve kuşağının altından eskiz defteriyle gümüş kalemini çıkardı.

"Benim için çok büyük bir şeref bu," dedi Behaim ve sandalyesinde doğrulup bakımlı, koyu renk sakalını düzeltti.

Leonardo, Behaim'in yüzünü eskiz defterine çizerken ahşap oymacı, "Peki, ya ona olan aşkınız," diye sordu Almana, "ya da aşk sandığınız şey, tamamen bitti mi artık?"

Behaim omuz silkti.

"Bu sizi değil, beni ilgilendirir," diye karşılık verdi. "Fakat madem bilmek istiyorsunuz: Hâlâ aklımdan çıkaramadım onu, öyle çabucak unutulacak biri değil. Ama Milano'dan ayrılıp otuz kırk mili geride bıraktığımda onu düşünmeyi keserim herhalde."

"Yolculuk nereye peki?" diye sordu D'Oggiono.

"Venedik'e," dedi Behaim. "Orada dört beş gün kaldıktan sonra gemiyle Konstantinopolis'e gideceğim."

"Ben de seyahat etmeyi severim," dedi ahşap oymacı, "ama sadece ineklerin otladığı yere kadar." Bununla, denizlere ya da başka vahşi sulara açılmayı göze alacak kadar aptal olmadığını kastediyordu.

"Yine Türklerin yanına mı gidiyorsunuz?" diye haykırdı D'Oggiono. "Hıristiyanların kanını vahşice, pervasızca akıtan Türklerin sizi öldürmesinden korkmuyor musunuz?"

"Türkler kendi yerlerinde yurtlarındayken sanıldığı kadar kötü değiller, nitekim cehennemde şeytan da misafirperverdir belki. Fakat bana bir dukayı hâlâ ödemediğinizi unutmadınız umarım. Sırf bana ve benim gibilere bundan sonra daha saygılı davranmanız için ödemeniz şart."

D'Oggiono içini çekti ve kesesinden bir avuç gümüş para çıkardı. Behaim parayı alıp saydı. D'Oggiono'ya teşekkür edip gümüşleri kesesine attı.

"Keseyi elinizde biraz daha tutun!" diye rica etti Leonardo ve Behaim'e gülümseyip başını salladı. Ve Behaim keseyi cebine atmaya hazır bir halde elinde tutarken, Leonardo bir iki çizgiyle eskizini tamamladı.

Behaim ayağa kalkıp gerindi. Sonra Leonardo'dan eskiz defterine bir göz atmayı rica etti. Resmini inceledi, çok beğenmiş gibiydi, nitekim övgü yağdırmakta gecikmedi.

"Evet, bu benim," dedi, "gerçekten de çok benziyor bana. Bunu bu kadar kısa sürede yapmış olmanız! Sizin için

az bile söylemişler. Evet, zanaatınıza hâkimsiniz efendi, kimilerinin sizden feyz alması gerekir."

Eskiz defterinin bir sayfasını açtı ve Leonardo'nun yazdıklarını hayretle okumaya başladı:

"Bergamolu Christofano'yu aklında tut," diye yazmıştı Leonardo. "Philippus'a yapmak istediğin baş onunkisi. Onunla endişeleri, bulaşıcı hastalıklar, savaş tehlikesi ve artan vergilerin yükü hakkında konuş. Güzel bir sivri kemerin olduğu Aziz Arcangelo Sokağı'nda, bıçakçının dükkânının üstündeki 'İki Güvercinin Yeri'nde kalıyor."

"Siz de Türkler gibi sağdan sola doğru yazıyorsunuz," dedi Behaim. "Peki, başından söz ettiğiniz bu Philippus kim?"

"Philippus, İsa'nın havarilerinden biri," diye anlattı Leonardo. "İsa Efendimizi havarileriyle birlikte akşam yemeği yerken tasvir ettiğim resimde, Mesih'e büyük bir sevgiyle bağlı olduğu için onu resmin ön planına koymak istiyorum."

"Tanrım," dedi Behaim, "görüyorum ki, böyle bir resmi yapmak için renk ve fırça haricinde bir sürü şeye kafa yormak zorundasınız!"

Eskiz defterini Leonardo'ya geri verdi. Sonra sohbetin tadını daha fazla çıkaramayacağı için üzgün olduğunu, gitme zamanının geldiğini, atının çoktan eyerlendiğini söyledi. Pelerinini ve şapkasını aldı, Üstat Leonardo'nun önünde saygıyla eğildi, D'Oggiono'ya ve ahşap oymacıya el salladı, hiç hoşlanmadığı org üstadı Martegli'ye de başıyla hafifçe selam verdikten sonra çıkıp gitti.

"İşte gidiyor," dedi D'Oggiono ve öfkeyle yumruklarını sıktı. "Mancino bu adam yüzünden öldü!"

"Ölmek mi!" dedi Leonardo. "Ben buna başka bir şey diyorum. O yeniden bütünün bir parçası haline geldi ve dünyanın kusurlarından kurtuldu."

Eskiz defterini kuşağının altına soktu, şimdi sözlerinden sevinç ve zafer okunuyordu.

"İhtiyacım olan şeye kavuştum artık. Bu eseri gören herkes, göğün ve yerin, hatta bu insanı yoluma çıkardığı için Tanrı'nın dahi benden yardımını esirgemediğini anlayacak. Bu dünyadan benim de geçtiğimi sonraki kuşaklara gösterebilirim artık."

"Ayrıca," dedi D'Oggiono, "hizmet ettiğiniz dükü nihayet hoşnut kılacak ve ait olduğunuz bu şehrin şanına şan katacaksınız."

"Ben hiçbir düke, hiçbir hükümdara hizmet etmem," dedi Leonardo, "hiçbir şehre, hiçbir ülkeye, hiçbir imparatorluğa da ait değilim. Ben yalnızca görme, kavrama, düzene sokma ve yaratma tutkusuna hizmet ederim ve sadece eserime aitim."

14

Sekiz yıl sonra, 1506 yılının sonbaharında, Joachim Behaim yine ticari işleri nedeniyle Doğu Akdeniz'den Milano'ya gidiyordu. Venedik'te sadece bir iki saatliğine karaya çıkmıştı, zira depolara koyacak malı yoktu. Ticari malını ipek astarlı iki kesede taşıyordu. Değerli taşlarla dolu keselerden birinde yontulmuş safirler, zümrütler ve yakutlar, birbirinden seçkin, güzel parçalar vardı; diğerinde ise daha az değerli taşlar, ametistler, sarı yakutlar ve Yemen taşları. Bu taşları Milano'da garnizon kuran Fransız subay ve soylularına satmayı planlıyordu. Zira Milano Fransızların elindeydi.

Fransa kralı 1501 yılında İsviçrelilerden ve Fransızlardan devşirdiği bir orduyla Alp Dağları'ndan inip Lombardiya'ya saldırdığında, Moro'nun iki başkomutanı düke ihanet ederek Fransızlara teslim olmuştu. Ayrıca Roma imparatoru ve Napoli kralı ittifak anlaşmasına uymamış, Moro'nun yardımına koşmamıştı. Böylece Moro, dukalığını, mallarını, dostlarını ve sonunda da özgürlüğünü yitirmişti. Fransa kralı XII. Louis'nin eline düşmüş ve son yıllarını Touraine'de, Indre Nehri kıyısındaki Loches şehrinde, bir kayanın tepesindeki zindanda geçirmişti.

Milanolular yeni efendileriyle gayet iyi geçiniyordu. "Surlarımızın içinde ille de yabancı halklar olacaksa," diyorlardı, "Fransızları İspanyollara tercih ederiz. Çünkü İspanyollar kiliselerde sürekli dizlerinin üzerinde kayan, asık

suratlı, tatsız insanlar, oysa Fransızlar her gittikleri yere eğlence ve neşe götürüyorlar. Hıristiyanlıklarına gelince, şöyle diyorlar: 'Tanrı'ya hizmet etmek mi? Neden olmasın? Ama ara sıra fani dünyanın da tadını çıkarmak lazım.'"

Joachim Behaim de yine Milano yolundaydı işte. Fakat atıyla birlikte geceyi geçireceği bir han bulmak için Verona'da mola verdiğinde, şehir sakinlerinin nedense son derece garip davrandığını fark etti.

Yolda karşılaştığı insanlar ona bakıyor, kafa kafaya verip fısıldaşıyorlardı. Karşılarında onu görünce korkanlar bile vardı. Durup başlarını sallıyor, bir kötülüğün savuşturulması gerekiyormuş gibi bir kere, iki kere, hatta üç kere ıstavroz çıkarıyorlardı. Bazıları da bayağı küstahça davranıyor, parmaklarıyla alenen onu gösteriyor ya da gizliden gizliye, kaş göz ya da el kol hareketleriyle onu işaret ediyorlardı.

"Tanrı belalarını versin!" diye küfretti Behaim. "Bunların derdi ne? Birine böyle gözünü dikip bakmak ne terbiyesizlik! Bu insanlar Doğu Akdeniz'den gelen bir Alman tacir görmemiş mi hiç?"

İlk girdiği handa, hancı ona dehşetle bakakaldı, sonra "Tanrı beni korusun" diyerek kapıyı yüzüne kapattı ve Behaim kapıyı ne kadar yumrukladıysa da, bağırıp küfrettiyse de bir daha açmadı. Bir sonrakinde hancı karşısında Behaim'i görünce şaşkınlıktan kalakaldı ama nezaketini korudu. Hanında onu misafir edemeyeceği için üzgün olduğunu ama maalesef hiç yer kalmadığını söyledi ve özür üstüne özür dileyerek Behaim'i kapının önüne koydu.

Behaim ancak üçüncü handa kendine bir oda, atına da ahırda bir yer ve yem torbası buldu. Elbette buradaki hancı da ona hayret ve dehşetle bakıyor, şaşkınlıktan ağzını açamıyordu. Sonunda Behaim öfkeyle çıkıştı:

"Bana ne diye öyle bakıyorsunuz? Ve daha ne kadar bekleteceksiniz beni? Sabırlı biri olmadığımı bilesiniz."

"Af buyurun, efendi," dedi kendini toparlayan hancı. "Kısa süre önce gördüğüm birine çok benziyorsunuz da. Bir

an ta karşımda durduğunu sandım, bu kadar benzerlik şaşırtıcı doğrusu."

Behaim'i odasına götürdü, atı da tımarlaması için seyise teslim ettikten sonra en az kendisi kadar hayret ve dehşet içindeki uşağının yanına gidip neden böyle davrandığını açıkladı:

"Ne yapabiliriz ki? Ne diyebiliriz ki şimdi? Kötülüğün, evet, en büyük fenalığın, hatta adiliğin de Tanrı'dan geldiğini, dünyaya onun tarafından gönderildiğini bilmiyor muyuz?"

Behaim bu handa Bologna'dan gelen ve memleketi Innsbruck'a dönmek üzere olan kızıl sakallı bir Tirollü tacirle tanıştı. Akşam yemeğini birlikte yerlerken, şehir sakinlerinin garip, hatta küstahça davranışlarını anlattığı Tirollü tacirin böyle bir şey fark etmediğini söylemesine şaşıran Behaim, Verona'dan hiç hazzetmediğinden yakınmaya başladı.

"Bir de Milano'ya bakın!" dedi. "Ne şehir ama! Orada hemen arkadaş edinir, size kıymet veren insanlarla oturup kalkarsınız. Dilediğiniz her şeyin bulunduğu en iyi hanlar oradadır, o hanlarda soylu bir misafirinizi bile rahatlıkla ağırlayabilirsiniz. Gayet iyi mütevazı pansiyonlar da var, ne kadar masrafa gireceğiniz size kalmış. Karnınızı doyurmak için hangi lokantaya giderseniz gidin, dünyanın hiçbir şehrinde bulamayacağınız lezzet ve bollukta yemek getirilir önünüze. Milano'da öyle bir meyhane biliyorum ki, orada içtiğim şarap mezardaki ölüyü bile diriltir. O meyhanenin müdavimleri ressamlar ve diğer sanatçılardır, benim onlarla muhabbetim gayet iyiydi."

Sustu ve geçmiş günleri düşündü.

Can sıkıcı çeşitli olaylardan sonra vardığı Milano'da hemen en nezih insanların kaldığı 'Üç Zenci' hanına gitti. Orada bir oda tutmaktaki amacı, değerli taşlarını satmayı düşündüğü Fransız asilzadeleriyle tanışmaktı.

Hali tavrıyla asilzadelerden aşağı kalmayan hancı onu nezaketle karşıladı. Behaim ona gösterilen odayı beğendi,

handaki fiyatlar da gayet uygundu. Erkenden yatmayı düşündüğü için akşam yemeğinin ve gece içkisinin odasına getirilmesini istedi.

Odasında yemeğini yedikten sonra içkisinin keyfini çıkarırken kapı tıklatıldı ve hancı içeriye girdi.

"Affedersiniz, efendim," dedi, "hayli yorgun görünmenize rağmen verdiğim rahatsızlığı mazur görünüz. Buraya gelirken yolda insanlar size tuhaf tuhaf baktı mı diye soracaktım."

"Baktılar," dedi Behaim. "Bir kere de değil, yüz kere, üstelik sadece Milano'da değil, Verona'da ve geçtiğim köylerde de."

"Size bir tavsiyede bulunmama izin verirseniz," dedi hancı, "sakalınızı kestirin ya da tarzını değiştirin. Bugün bu tarz sakala artık rastlanmıyor."

"Kahrolsun!" diye küfretti Behaim, zira tek bir beyaz teli bile olmayan bakımlı sakalıyla gurur duyuyordu. "İstedikleri kadar baksınlar, umurumda bile değil."

"Nasıl isterseniz, efendim," dedi hancı, ama odadan hemen çıkmadı, bir an düşündükten sonra sordu:

"Santa Maria delle Grazie manastırı keşişlerinin yanına henüz uğramadınız herhalde."

"Hayır. Benim bu keşişlerle ne işim olabilir ki?" dedi Behaim şaşırarak.

"Bu manastırın yemekhanesinde," diye anlattı hancı, "üstadımız Floransalı Leonardo'nun ünlü 'Son Akşam Yemeği' bulunuyor ve bu eser, efendi, mutlaka görülmesi gereken bir eser. Leonardo'yla daha önce muhakkak karşılaşmışsınızdır."

"Evet," dedi Behaim. "Meclisinde sık sık bulundum, eğer hafızam beni yanıltmıyorsa, beni masasına davet etmişti ya da başka bir şeref bahşetmişti. Kendisi Milano'da mı?"

"Değil, epey zamandır şehrimizde yaşamıyor, seyahate çıktığı söyleniyor," dedi hancı. "Fakat 'Son Akşam Yemeği'ne dönecek olursak, yıllardan beri herkes akın akın bu

eseri görmeye geliyor, sadece Milano'dan, Lombardiya'dan değil, hayır, Venedik'ten, Mantua Dukalığı'ndan, sınırdaki bölgelerden, Romagna'dan, hatta çok daha uzak yerlerden de akın akın geliyorlar. Genç yaşlı, kadın erkek herkes geliyor, sedyeyle getirilenler bile var. Üzerlerinde bayramlık kıyafetleriyle, bir törene katılır gibi giriyorlar yemekhaneye. Köylerdeki çiftçiler bile geliyor ve bu 'Son Akşam Yemeği'ni görmeye gelirken onlar da en iyi giysilerini giyiyor, hatta söylendiğine göre, biri süsleyip püslediği eşeğini bile getirmiş. Tavsiyeme uyun ve bu eseri mutlaka görün efendi! Evet, gerçekten görmelisiniz!"

Sonra da iyi geceler dileyip odadan çıktı.

Ertesi sabah, manastırın yemekhanesindeki 'Son Akşam Yemeği'nin önünde durup İsa'yla Simon Petrus'u inceledikten sonra gözü elinde keseyi tutan Yahuda'ya kayan Behaim beyninden vurulmuşa döndü, adamakıllı sersemlemişti.

Tanrı yardımcım olsun! diye feryat etti içinden. Kâbus mu görüyorum, bu ne böyle? Hain bir saldırı, yemin ederim ki namert bir saldırı! Buna nasıl cüret edebildi!

Başına gelen bu kötülüğe inanamayarak, anlayış ve merhamet bulmak için etrafına bakındı. Yemekhane sabahın o erken saatlerinde bile ziyaretçilerle doluydu; Yahuda'nın önünde dururken herkes ona bakıyor, kimseden çıt çıkmıyordu, çanın Kudas ayini için çaldığı anların sessizliği hâkimdi yemekhaneye. Öfkeyle ve elinden geldiğince hızla –çünkü bu bakışlara daha fazla maruz kalmak istemiyordu– yemekhaneyi terk edip kendini dışarıya attı Behaim ve insanlar ancak o zaman birbirleriyle konuşmaya başladı:

"Gördün mü? Yahuda, Yahuda'yı görmeye gelmiş."

"Utanmadan sıkılmadan gelmiş bir de! Halbuki yerin dibine girmesi, ıssız bir yere, bir mağaraya, kuş uçmaz kervan geçmez bir yere sinmesi lazım!"

"Katilin cinayet mahalline geri dönmesi gibi, dayanamamış gelmiş."

"Hıristiyan mıdır acaba, ayinlere gidiyor mudur?"

"Niye gitsin ki ayine? Tanrı böyle bir tarlada tohum yeşertmez."

O sırada Joachim Behaim öfkeden kudurarak hana dönüyordu, çünkü Milano'da bir saat daha kalmamaya kararlıydı. Yolda yürürken hiddetle bağırıp çağırıyordu:

"Bu ne alçaklık! Bundan daha kötü bir oyun oynanır mı insana? Üstelik de yaşlı bir adam, bir ayağı çukurda. Demek bunun için resmimi çizdi! Bu ressamlarla, bütün bu ayaktakımıyla muhatap olmanın sonu bu işte. Tanrım, bu Leonardo'nun sanatını icra etmesi yasaklanmalı, bu fena adam kim bilir daha ne kötülükler yapacak! Ressam mı? Bostan kazığı ne kadar asmaysa, o da o kadar ressam. Tanrı belasını versin bu Leonardo'nun, Yahuda için benden başkasını bulamadıysa, hiç aklı yok demektir. Güzel bir dayağı hak etti. Ne dayağı... böyle birinin zincire vurulup küreğe mahkûm edilmesi lazım!"

Katedral meydanına varmıştı, karşıdan ahşap oymacı Simoni geliyordu, sol elinde küçük bir oğlan, sağ kolunda Niccola vardı. Hâlâ öfkeden köpüren Behaim, yumrukları sıkılı, başı önünde, Bohemya dilinde küfürler savururken onları görmeden yanlarından geçip gitti.

Ahşap oymacı durdu, oğlanın elini bıraktı.

"Oydu," dedi kalbi sıkışarak, alnından soğuk terler fışkırıyordu. "Onu gördün mü?"

"Evet," dedi Niccola, "gördüm."

"Peki, sen... sen hâlâ seviyor musun onu?" diye nefes nefese sordu ahşap oymacı.

"Nasıl böyle aptalca bir soru sorarsın!" dedi Niccola ve ona sarıldı. "İnan bana, Yahuda'nın yüzünü taşıdığını bilseydim, asla sevmezdim onu."

Yazarın Notu

Mancino'ya söylettiğim mısraların, büyük Fransız şairi François Villon'un şiirlerine çok benzediği, bu kitabın bazı okurlarının dikkatini çekmiştir belki. 1431'de Paris'te doğan, 1448-1452 yılları arasında Paris Üniversitesi'nde güzel sanatlar okuyan, çok sayıda önemli şiirin yanı sıra mısralardan oluşan bir de roman yazan –maalesef kayıptır– François Villon, aşağı yukarı 1464'te çağdaşlarının görüş alanından kaybolmuştur, nitekim1464'ten sonra nerede yaşadığını, ne zaman öldüğünü kimse bilmez.

Mancino'ya söylettiğim mısraların hem biçim hem de içerik bakımından François Villon'un şiirlerine çok benzediğini itiraf etsem de, intihalde bulunduğum düşünülmesin. Çünkü Mancino'nun, üniversite öğrencisi, şair, gezgin ozan ve bir hırsız çetesinin üyesi François Villon'un, Fransa'da ortadan kaybolduktan sonra yüzyıl dönümünde Milano'da yeniden ortaya çıkan, orada katedral çevresinde oturan sanatkârlar –ressam, ahşap oymacı, bronz dökümcüsü ve taş ustaları– arasında hareketli bir hayat yaşayıp şöhretsiz de olsa, şövalyevari diyebileceğim bir biçimde ölen François Villon'un ta kendisi olduğunu bu kitapta sadece ima etmekle kalmadım, bunu açıkça söyleme özgürlüğünü de –belki de büyük bir cüretkârlıktır bu– kendimde buldum. Mancino François Villon ise, François Villon'un mısralarının kendisinin olduğunu söyleme hakkına da sahip elbette.

Fakat bazı okurlar benim bu yaklaşımımı benimsemeyebilir ve Mancino'nun kayıp Fransız şairiyle aynı kişi olduğuna itiraz edebilir. Okuru bundan men edemem elbette. O zaman okur, kendini ayyaş, kumarbaz, avare, kavgacı, zampara olarak niteleyen Mancino'yu bunlara ilaveten edebiyat hırsızı olarak da görebilir. Bunun artık bir önemi yok zaten. Fakat okur neye karar verirse versin, yani Mancino'yu ister François Villon, isterse de pervasız bir şiir hırsızı olarak görsün, Fransız gezgin, ozan ve şairin, ölümünden sonra mezar taşına yazılsın diye kaleme aldığı mısralar Mancino için de geçerlidir. Bu mısralar, son derece serbest bir çeviriyle, şöyledir:

"Ne tabağı vardı ne kupası,
Zavallının hiçbir şeyi yoktu,
Huzur bahşet bu adama!
Ver, ey Tanrım, ebedi nurunu!"

Modern Klasikler Dizisi - 113

Büyük Üstat Leonardo da Vinci'nin heyecanla beklenen başyapıtı "Son Akşam Yemeği" yarım kalmıştır. Milano'daki Santa Maria delle Grazie manastırının yemekhanesi için yaptığı resim üzerinde aylardır çalışamamasının Leonardo'yu yılgınlığa gark eden bir nedeni vardır. İsa'ya ihanet eden havari Yahuda'nın kafasını resmederken esinleneceği bir model bulamamıştır. Bu amaçla şehirdeki en kötü insanın peşine düşen Üstat, bütün sokakları, meyhaneleri ve pazarları gece gündüz dolaşır. O sıralarda şehre gelen Bohemyalı bir tüccar, eski bir borcu tahsil etme peşindedir. Bir de şehirde görüp âşık olduğu bir genç kızı aklından çıkaramamaktadır.
Leo Perutz bu sürükleyici ve eğlenceli tarihi romanda, kibir, ihanet, sanat ve sanatçının yaratma edimi gibi temalara odaklanır.

LEO PERUTZ (1882-1957): Avusturyalı yazar Prag'da bir Yahudi ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Aynı zamanda matematikçi olan Perutz 1901'de Viyana'ya yerleşti ve eğitimini tamamladıktan sonra bir sigorta şirketinde çalışmaya başladı. I. Dünya Savaşı sırasında Avusturya ordusunda görev yaparken, Doğu cephesinde ağır yaralandı ve Viyana'ya döndü. İyileşme sürecinde yazdığı ilk romanı *Die Dritte Kugel* (Üçüncü Kurşun) 1915'te yayımlandı. Nazilerin 1938 yılında Avusturya'yı ilhak etmesinin ardından Hayfa'ya gitti, daha sonra da Tel-Aviv'e yerleşti. Nazilerin iktidara geldiği 1933 yılında yayımlanan *St. Petri-Schnee* (Şeytan Tozu) adlı romanı Almanya'da yasaklandı. Yazdığı on bir roman Jorge Luis Borges, Italo Calvino, Ian Fleming, Karl Edward Wagner ve Graham Greene gibi yazarların hayranlığını kazandı. Onu "maceraperest bir Kafka" olarak niteleyen Borges yapıtlarının İspanyolca çevirilerinin Arjantin'de yayımlanmasını destekledi. 1957'de yaşama veda eden yazarın ölümünden sonra *Der Marques de Bolibar* (1922) adlı romanı Fransa'da 1962 yılından itibaren verilmeye başlanan edebiyat ödülü Prix Nocturne'ün ilkine değer görüldü.

9 786052 953785

KDV dahil fiyatı
14 TL

THG
0382248
HYR